

POLIROM
Top 10+

FILIP FLORIAN

Degete mici

Filip Florian

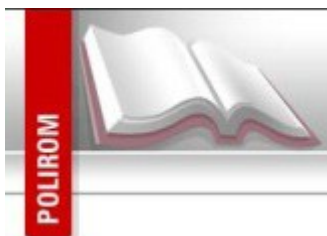
Degete mici

Roman

Ediția a IV-a

Editura Polirom

2011

Copyright © 2005, 2011 Degete mici de Filip Florian
A patra ediție.

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;

sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN eBOOK: 978-973-46-2104-0

ISBN: 978-973-46-1982-5

Coperta: Carmen Parii

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsește penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

Filip Florian s-a născut la 16 mai 1968, în București. Între 1990 și 1999 a fost redactor la *Cuvântul*, apoi corespondent al posturilor de radio Europa Liberă și Deutsche Welle. Împreună cu fratele său Matei Florian, a publicat romanul *Băiuțeii* (Polirom, ediția I, 2006; ediția a II-a, 2007; ediția a III-a, 2010). *Băiuțeii* a fost tradus în Polonia (Czarne) și Marea Britanie (University of Plymouth Press), urmând să apară și în Spania (Acantilado) și Bulgaria (Panorama +). La Editura Polirom, Filip Florian a mai publicat romanul *Zilele regelui* (2008), care a fost tradus în Ungaria (MagvetĹ') și va apărea în SUA (Harcourt) și Bulgaria (Panorama +). *Zilele regelui* a fost distins cu Premiul „Manuscriptum” acordat de Muzeul Național al Literaturii Române și a fost desemnat cartea anului 2008 la Colocviul romanului românesc contemporan. Romanul *Degete mici* a fost recompensat cu Premiul pentru debut al *României literare*, Premiul de excelență pentru debut în literatură al UNPR și Premiul Uniunii Scriitorilor pentru cel mai bun debut în proză. *Degete mici* a fost tradus și publicat în Ungaria (MagvetĹ'), Polonia (Czarne), Germania (Suhrkamp), SUA

(Harcourt), Slovenia (Didakta), Slovacia (Kalligram), Italia (Fazi) și Spania (Acantilado).

*Mirelei, care face cea mai bună cafea
din lume.
Râsul ei mă topește.*

Capitolul I

1

Toți oamenii aceia care nu rezistaseră tentației de a redacta monografia orașului lor – un învățător, un avocat, doi călugări, un medic veterinar și un șef de gară – trăiseră cu convingerea că, după ce castrul roman fusese părăsit (sau incendiat sau lovit de o molimă nimicitoare sau bătut de Dumnezeu), pământul îl înghițise definitiv. Credeau că straturi de nisip, argile, sedimente de tot felul și cernoziom se așezaseră de-a lungul istoriei, groase, dense, peste Principia, peste thermae, canabae și horreum, își spuneau că o vegetație carnală, agresivă ocupase colinele. Odată cu precizarea originilor urbei și a primelor atestări documentare, autorii acelor cronică duioase lăsau vestigiile deoparte, până în 1932, când, notau ei, o entuziastă echipă de arheologi scosese la iveală câteva ziduri surpate. Momentul era consemnat succint, dar ceea ce părea să impresioneze nu era apariția ruinelor, ieșirea lor la lumină după două milenii de întuneric, ci prezența în grupul profesorilor și al studenților a unei făpturi speciale. Existau referiri ostile sau admirative

(în niciun caz neutre) la acel personaj, iar în lucrarea avocatului Stratulat, alături de-un portret în cărbune, întâlneai o descriere amănunțită a femeii tunse foarte scurt, purtând întotdeauna pantaloni de călărie și cizme cu carâmb, posesoarea unui portțigaret din chihlimbar lung de douăzeci de centimetri. Era o vorbitoare de franceză fără egal, aflai din rândurile maestrului, se mișca lent, rotund, îi strunea autoritar pe zilierii angajați pentru săpături, în vreme ce din bluzele ei vapoase se prelingea un parfum de smochine. Gavrilesco, veterinarul, o compara cu o găinușă moțată de munte, cu penele înfoiate, în stare să provoace în perioada nuntitului lupte pline de cruzime între cocoși; ceferistul o văzuse circulând doar în cușetele de lux ale expresului, însoțită mereu de domni eleganți (între care, adesea, un ministru și un general), al căror rest de pasiune se consuma la mesele de ruletă și de bacara ale cazinoului. Din textele învățătorului și ale părintelui stareț răzbăteau, în schimb, iritarea și deplângerea faptului că, în vara și toamna aceluia an, tânăra generație sau, în sens mai larg, turma credincioșilor era predispusă să o apuce pe căi greșite. Dascălul era contrariat că la Școala de fete se răspândise moda tăierii bretonului și a retezării cozilor, că elevii de gimnaziu și liceenii se înghesuiau să participe ca voluntari, în timpul cursurilor și nu numai, la dezvelirea construcțiilor antice, iar arhimandritul Macarie constata cu maliție că numărul capilor de familie în biserică, la sfânta liturghie, scădea îngrijorător și că tihna multor cupluri, după conținutul spovedaniilor, era în pericol. Singurul care ignora cu desăvârșire acea ființă exotică și întâmplările pe care le genera, unicul din a cărui scriere nu puteai deduce nici măcar că fermecătoarea amazoană s-a născut

vreodată, era celălalt monah, părintele Ioanichie. Ca promotor al unei teorii de pură descendență biblică, vechi-testamentară, el nu se îndoia că asupra cetății se abătuseră cândva, laolaltă, mânia Tatălui și cea a Fiului, unite într-o forță pustiitoare și purificatoare, capabilă să acopere cu flori, tufe și arbori, de-a lungul a șaptesprezece secole, un loc al nelegiuirilor între bărbați. Și acest slujitor al Domnului, al cărui mormânt stătea printre cele ale fraților de rând, în curtea mănăstirii, fusese sigur că dezgroparea primei pietre din bătrânul castru însemnase redeșteptarea răului, a viciului, pe care el unul o descifra în gesturile oamenilor, în pornirile lor.

Găsisem cele șase monografii într-un cotlon al bibliotecii publice, la capătul unei săptămâni de căutări. Norocul venise împreună cu criza de ulcer, fiindcă abia semnele durerii și cenușiul de pe chipul meu treziseră, după câteva încercări ratate, un soi de solidaritate în tristețea acră a cucoanei care administra instituția. Doamna Mia (așa mi s-a prezentat) scosese cu o expresie complice lanțul de chei care-i pendula între sâni uriași și, chinuită de obezitate, deschisese ușa unei încăperi mici, aflată și ea, ca toate celelalte, sub influența climei fără anotimpuri din asemenea spații – un aer coclit, amestec de praf, hârtie macerată și otrăvuri pentru gândaci. Era o debara strâmtă, sortită măturilor, cârpelor de podele și bidoanelor cu gaz, care nu-și împlinea menirea. Ceea ce aveam în față, sub perdeaua pânzelor de păianjen și a căcărezelor de șoareci, reprezenta o veche donație a primăriei (memoria vie a localității, îmi șoptise grăsansa), compusă din ordine de zi ale regimentului de gardă, schițe ale monumentelor, cărți de onoare ale sanatoriului, cazinoului și hotelurilor, afișe ale balurilor

de caritate, acte dotale, foi matricole și testamente ale unor persoane de vază, programe ale curselor automobilistice de coastă, imnuri ale cercetașilor și ale străjeriei, hotărâri de consiliu privind denumirea străzilor principale, proiecte ale unor clădiri niciodată ridicate, precum teatrul, patinoarul și schitul de la grota Sfânta Veronica. Îmi trebuiseră o dimineață întreagă și o jumătate de folie de ranitidină pentru a extrage manuscrisele de la care așteptam atât de mult din vrafurile de documente gălbejite, dintre planuri, catastife și mape. La sfârșitul acelei operațiuni, cămașa mea cadrilată devenise de un gri uniform, gura și nările mi se umpluseră cu o pulbere înecăcioasă, sălcie, iar noțiunile de săpun și de baie fierbinte îmi păreau mai ademenitoare ca oricând. Naivitatea mă lăsase să-mi imaginez că voi studia sutele de pagini în tihnă, cu ceaiuri de sovârf și cu pâine prăjită alături, cu melodiile fraților Mills curgând în surdină, cu buiota caldă pe burtă, lungit în patul moale, odihnitor, din camera pe care o închiriasem la tanti Paulina. Cât cotrobăisem însă prin maldărele de registre, ore în șir, bruma de bunăvoință a bibliotecarei dispăruse, amărăciunea murată îi acoperise iarăși trăsăturile. Mă fixa cu ochii ei mici, adânciți între pleoapele umflate, respira gâfâit, către forma astmatică și susținea că piesele rare, din fondul special, nu pot fi consultate decât în sala de lectură.

Îmi alesesem locul cel mai luminos, lângă una dintre ferestrele sudice și, ori de câte ori reușeam să plec de la șantierul arheologic, parcurgeam atent textele acelea uitate. Într-o companie de obicei neplăcută, alcătuită din prietenele doamnei Mia și din pensionari care completau buletine loto, speram să descopăr o întâmplare veche sau măcar un indiciu

privitor la osemintele dintre ruine. Aveam de-a face cu scrisuri deloc asemănătoare, de la cel îngrijit, cu excесе caligrafice, al fostului stareț și până la cel rebel, greu descifrabil, al veterinarului. Topica și relația cu ortografia difereau și ele, la fel stilul narativ, dar, peste toate, exista un supărător fond comun, un fel de înțelegere tainică a cronicarilor de a trata polemic aceleași evenimente. Șeful de gară, bunăoară, punea anularea vizitei lui Franz Joseph pe seama unui complot de început de secol al feroviarilor maghiari, învățătorul vedea în acea bruscă schimbare a programului imperial o lecție dată lui Carol I, doctorul Gavrilescu explica incidentul prin nepotrivirea datei voiajului cu sezonul vânătorii de vulpi, iar avocatul Stratulat presupunea că decizia curții de la Viena era consecința unor rațiuni de amor, imposibil de cuprins în comunicatul oficial. La acest capitol, în ciuda situației lor pe trepte atât de depărtate ale ierarhiei ecleziastice, Macarie și Ioanichie se întâlneau totuși în convingeri, interpretând gestul ultimului Habsburg-Lotharingia ca pe o infamie aruncată de catolicism în obrazul ortodoxiei. Cât privește faptele care mă interesau, de care depindea continuarea cercetărilor la castrul roman, era clar că, dacă nu voi găsi informații într-una dintre lucrări, atunci ele vor lipsi din toate celelalte. Or, între copertile de culoare maronie care ocroteau varianta juristului, nu se afla nimic în stare să explice prezența zecilor de schelete în perimetrul cetății. Ajunsesem la finalul acelei relatări într-o zi de miercuri (îmi amintesc precis, fiindcă lumea se întorcea de la stadion, de la un meci de cupă), se apropia de ora șase, ora închiderii, și, cum de la prânz ignorasem pesmeții și brânza de vaci, stomacul mă chinuia cumplit. Zvâcnirile ulcerului și dezamăgirea mea o îmblânziseră din nou pe

bibliotecară, care simțise nevoia, în camera pustie, să se așeze lângă mine și să-mi turuie ceva despre fuga de cărți a oamenilor. Soarele se făcuse pitic și era gata să dispară după o culme împădurită, când i-am simțit degetele umede între picioare.

Nu puteam renunța să citesc restul manuscriselor, miza era prea mare, dar, în noile împrejurări, eram dependent de programul altora. De câte ori sala de lectură era goală, evitam să intru, iar atunci când ultimele persoane plecau, mă grăbeam să le însoțesc. Grăsana, deși purta deseori ochelari, unii romboidali, cu șnur auriu, se comporta după acel episod stânjenitor de parcă aș fi fost transparent, imposibil de observat. Indiferența ei jucată avea ceva amenințător, dar, prin comparație cu încăpățânarea șefului poliției ori cu neînduplecarea foștilor deținuți politici și a ziaristilor sosiți de la București, părea o copilărie. Domnii aceia în vârstă, chinuiți și deopotrivă fascinați de trecut ca și tinerii gazetari, anticomuniști târzii, nu acceptau că mulțimea rămășițelor trupești ar fi putut fi altceva decât urmarea unei execuții sumare, consumată pe marginea unei gropi comune, în anii '50. Opinia istoricilor nu-i interesa, ezitarea medicului legist le părea suspectă, rod al lașității, iar faptul că procurorii nu identificaseră niciun glonț era considerat un semn al complicității peste decenii cu autorii masacrului. Erau credincioși propriei teorii, care năștea comentarii și articole de presă categorice. Absența unor dinți proba, în viziunea lor, schingiuirile premergătoare împușcării, spărturile craniilor erau percepute ca o dovadă a folosirii pistolului și a bătei, situarea membrelor la oarecare distanță de clavicule și de bazin ar fi demonstrat că nu fusese vorba de o înmormântare creștinească, ci de aruncarea în devălmășie, de la

înălțime, a trupurilor neînsuflețite. Personajul zilei era totuși Maxim, care ordonase suspendarea săpăturilor arheologice până la elucidarea cazului și nu obosea să acorde interviuri pentru cotidiene, săptămânale, agenții de știri, posturi de radio și de televiziune. Flerul lui de polițist, un simț aparte al profesionistului (susținea el fără încetare), îi spunea că se află în fața unei crime odioase, care nu va rămâne nepedepsită. Ca să convingă camerele de filmat, dar și microfoanele și reportofoanele, maiorul își plimba neconținut degetele peste mustața negricioasă, încleșta maxilarele și, cu o voce gravă, cerea înțelegere pentru discreția pe care i-o impuneau investigațiile. Când despre monografii, posibila sursă de stingere a controverselor, ele neglijau necropolele medievale, nu arătau niciun interes pentru locurile în care înaintașii își găsiseră odihna de veci. Veterinarul făcea trimitere la o incertă boală a cailor, care ar fi secerat exemplare dintre cele mai zvelte înaintea primei locotenente domnești, însă nu avea știre de așezarea vremelnică a unui cimitir printre zidurile cetății.

În dimineața în care vacarmul claxoanelor și al fanfarei invadase orașul, reciteam paginile călugărului Ioanichie. Am abandonat povestea lupilor care înconjurau iernile mănăstirea (o descriere a sălbăticiunilor ca slujitori ai diavolului: alergau nebunește pe-o singură urmă, mulți ca păduchii, făcând nu potecă, ci un șanț adânc la temelia zidurilor, vrând să le surpe, cădeau vlăguiți apoi, strângeau zăpadă pufoasă cu limbile lor lungi ca șerpilor, se întremau și se porneau să roadă și să zgârie porțile cu colții ascuțiți ca acele croitorilor și cu ghearele tăioase ca briciul, unii loveau bârnele ghintuite de stejar cu creștetul capului, fiindcă precis acolo, sub blana

zburlită, le crescuseră coarne) și, de la etaj, de la una din ferestrele bibliotecii publice, am urmărit ciudata procesiune de pe strada mare. Individul cu pălărie de fetru, purtat ca solist pe capota unei mașini, părea să fie Luci, cel care tocmai cosise iarba în curtea doamnei Embury. Ce-o fi avut cu muzica?

2

Într-unul din locurile acelea tainice de unde îngerii veghează asupra lumii pentru ca Domnul Dumnezeu nostru pe toate să le știe (loje capitonate cu mușchi de pădure, agățate de stele ca nacelele unor baloane, foișoare din lemn de salcâm cu fundațiile în înaltul cerului și cu vârfurile către pământ, suprapuse cu corpul soarelui astfel încât ochii muritori, orbiți, să nu le simtă sau presimtă prezența), nu se poate să fi trecut neobservată stăruința atâtor claxoane și nici larma tobelor, a talgerelor și a trompetelor. Iar zgomotul venea din vale, din zona gării sau de mai departe, dinspre preventoriul T.B.C. Și, în aerul călduț dinaintea prânzului, se întâmplau atâtea datorită lui. Se întrerupeau plimbări tihnite, balcoanele hotelurilor se animaseră, dispăruse toropeala șoferilor de taxi și a chelnerilor de la terasele de vară, vânzătorii ieșeau în pragul magazinelor, tarabele cu dulciuri și suveniruri, chioșcurile cu înghețată și lunetele din fața cinematografului, vechile dispozitive optice ațintite asupra munților, erau părăsite de copiii aflați în vacanță. La intrarea în parc, alături de dromaderul plin de zorzoane orientale, fotografii scruta prin ochelarii fumurii orizontul, încerca să distingă ceva în curba din dreptul poștei, acolo unde ar fi trebuit să apară convoiul gălăgios. Pentru fetele de liceu care așteptau

pe o bancă autobuzul liniei 3, cel care ajunge la cascadă, domnul Sașa lansase ipoteza că, la sanatoriu, la micul dejun, se turnase gaz în loc de bromură în ceaiul bolnavilor de plămâni.

Apoi, în partea de jos a bulevardului, apăruse un atelaj neobișnuit: un mercedes alb, strălucitor, trăgând un dric din epoca în care caii erau la mare preț. Urmau mașini cu farurile aprinse, cu panglici de doliu legate de oglinzi. Înaintau încet, cu un fel de pioșenie rutieră, dar era greu de ghicit încotro se îndreptau de vreme ce biserica și cimitirul rămăseseră în spatele lor. Niciun preot nu însoțea cortegiul, în schimb șoferul limuzinei din frunte, folosind o portavoce, cânta „Veșnica pomenire” într-un falset căznit. Cea dintâi remarcase acest lucru doamna Fotiade, farmacistă, care o chemase în ajutor pe Sfânta Fecioară, pentru pacea tuturor. Tot ea îl recunoscuse pe bărbatul de la volan și, atinsă de paloare, mușcându-și buzele cu dinții mici, de pisică, se retrăsese în laborator printre eprubete și substanțe vindecătoare.

Răspândite la geamurile automobilelor, alămurile și instrumentele percuției luceau în lumina sfârșitului de iunie ca foițele de aur, în timp ce suflătorii și toboșarii le mânuiau cu pasiune, asemeni negrilor seduși de boogie-woogie. Ceea ce se înălța deasupra coloanei nu era însă un marș funebru, sunetele se stropșeau unul la altul, se oțărau, se ciocneau și ricoșau te miri unde, se izbeau cap în cap ca berbecii, într-o asurzitoare hărmălaie. Din mulțimea interpreților de ocazie (schimbători de valută, pești, băieți cu pumnul de fier), Luci, aflat în posesia tubei, era singurul care căuta măsura delicateții. Când Mercedesul alb a oprit în fața primăriei și tot șirul acela lung, ca o rămă corpulentă, nesfârșită, a înțepenit, el a

fost cel care a dat noblețe minutului de reculegere. Alarmerle și claxoanele se potoliseră, orchestra tăcuse, iar Luci, așezat turcește pe capota unui jeep, cu una dintre pălăriile lui elegante lăsată peste sprâncene, cu cerceul argintiu sclipind pe lobul urechii stângi, se străduia să regăsească ceva ce e posibil să fi fost, în absența oboiului, un mic fragment din concertul în D minor al lui Marcello. În jur era liniște, chiar prea liniște, doar dromaderul fotografului, Aladin, răgea neconținut.

Despre dric se putea spune că fusese unul frumos. Cu îngeri dolofani gravați pe frontispiciu, cu scene biblice pictate pe laterale, cu perdelețe din catifea vișinie prinse în fireturi. Îl afectaseră ploile și prea multele parcurgeri ale ultimului drum, vopseaua se scorojise, păsări, șoareci și insecte îl însemnaseră printr-o mulțime de găuri și fisuri. Mirosea a pipi, pentru că înăuntru se adăpostise până de curând o cățea cu pui. În fața tristului vehicul, câțiva băieți și-au aprins trabucuri (unul fuma pipă), au coborât sicriul, l-au purtat cu pași înceți, sugerând evlavia și l-au așezat pe un pedestal metalic, chiar la intrarea principală a primăriei. Au potrivit la capul lui un obiect voluminos, acoperit cu un cearșaf, și două coroane mici, din flori galbene de păpădie.

Șoferul Mercedesului (purtând șlapi, șort strâmt și un maiou Chicago Bulls bombat peste burtă) dirija atent ritualul funerar, neobosind să strige „Doamne miluiește”. La semnul lui, fără să desconsidere relația cu tutunul, băieții s-au grăbit să dezvelească crucea și să ridice capacul coșciugului. Se întinsese un murmur printre privitori, așa cum se întâmplă când ușurarea unei mulțimi se contopește cu mirarea ori cu trăirile mai vii. Între scândurile de brad, cu mâinile împreunate anapoda pe piept, cu picioarele strâmbe și crăcănate,

zăcea o păpușă mare cât un om, făcută din cârpe și paie, într-un costum de bogdaproste. Avea chipul lătăreț, sufocat de barbă. Pe crucea de la cap era lipit un afiș electoral, înfățișând un candidat solar, încrezător în puterile sale, iar dedesubt, pe o placă, stătea scris „Aici odihnește Victor Lazu, un rahat care a vrut să ajungă primar”.

3

Ce m-aș fi făcut eu, Doamne, zău, dacă nu mi-ar fi povestit tanti Paulina visele în fiecare dimineată? scăpare oricum nu exista, poate doar să mă fi ascuns în șifonier sau să mă fi încuiat în baie, dar n-ar fi avut niciun rost, preferam așa, cu ceaiuri și felii de cozonac cu nucă, pe verandă, cu ploaia mărunță care nu mai înceta, cu radioul în surdină, eu și tanti Paulina lăfăindu-ne în balansoarele de răchită. Era bine, moleșeală, puțin cam frig doar, ceaiul de sovârf n-avea niciodată zahăr, noroc că avea cozonacul, din belșug, în rest poveștile ei nu mă deranjau cu nimic, nu făceam parte dintre personaje, ascultam numai, un fel de martor al întâmplărilor închipuite sau trăite de alții. Ceasul îl rătăcisem cu bună știință printre rufe murdare, îmi puneam palmele la urechi când vreun crainic anunța ora exactă, ce mai conta timpul când pe tanti Paulina o vizita des, aproape regulat, un domn în frac, cu cămașă de mătase albă și papion grena, un domn între două vârste, ușor grizonat, cu obraji proaspăt rași, destul de înalt, fără urme de slăbiciune pe trup, un domn în adevărata putere a cuvântului. Numai dacă mă gândeam la mereu fragedul buchet de albăstrele de câmp, în ton cu ochii dumneaei, pe care i-l oferea galant, mirosindu-l înainte de-a i-l așeza în

poală, și îmi era suficient pentru a înțelege. Din păcate mai ticăia un ceasornic și în stomac, cine știe când îl înghițisem, unul căruia nu-i puteam da de capăt, mi se făcea foame (ah, cât de mult uram asta!), îmi mușcam limba, amânam s-o declar cu voce tare, mă ardea pe dinăuntru. Ulcerul a fost întotdeauna cel mai aprig dușman al dialogului, răbdam totuși ceva vreme, iar domnul o invita ceremonios, după toate regulile bunelor maniere, la o plimbare cu limuzina, Plymouth tip 1932, niciodată altă marcă sau alt an de fabricație, o plimbare la șosea. De unde se trăgea ideea cu șoseaua doar bunul Dumnezeu trebuie să fi știut, în oraș nu existase nicicând așa ceva, nici măcar un loc care să poarte un asemenea nume, mă rog, e posibil să fi știut dânsul vreunul, nu pun la îndoială, deci o plimbare la șosea, cu motorul în viteză întâi, lent, ușor, pe lângă trotuar, nu din spirit de prevedere, ci ca să vadă toți cine e tanti Paulina și în ce companie umblă. Spuneam că merg la veceu, o clipă doar, mă scuzați, mă repezeam la bucătărie și mestecam două-trei bucățele de pâine prăjită, nici jumătate de felie, totul redevenea roz, mașina parca la intrarea în parc. Șoferul deschidea grav portierele, nu cred că s-ar fi putut fără el, un băiat tânăr, blonziu, în costum gri cu rubașcă, iar perechea cobora studiat, aruncând priviri degajate în jur, îndreptându-se apoi agale, pe alei, călcând pe frunzele veștede de castan (toamna era unicul anotimp) spre chioșcul unde cânta fanfara. Domnul împărțea bani cerșetorilor, preocupat permanent de discuție, nu-și arunca ochii nicio clipă spre mâinile care se întindeau în stânga și în dreapta, iar dumneai flutura din gene, cu buzele ușor țuguiate, atât cât dădea bine, șoptea cuvinte romănțioase despre păsările călătoare, se mai strecura și câte o

discretă strângere de braț, întâmplătoare desigur, muzica se apropia din ce în ce, legată parcă de salaturile mecanice, mișcări oblice ale capului, tot mai dese în preajma foișorului. Figuri necunoscute, respectabile și deopotrivă pline de respect, iar printre prăpăditele de pe margini, zdrențăroase, nespălate, culmea! cine crezi? Mioara, farmacistă, Paraschiva cu bastonul ei și scumpa de Jeni, vecinele mele, dragă, ca vai de capul lor. Lume bună, elegantă, un șir de străini, mereu alții și alții, iar în jur, pe lângă ei, cunoscuți din tinerețe și de după aceea răsăreau în uniforme de vardisti, de paznici, de soldați oropsiți ori, chiar mai rău, oameni în toată firea!, cu părul alb, apăreau îmbrăcați în uniforme de liceu. Și iarăși ziceam că vreau la closet, probabil o răceală, tanti Paulino, se întâmplă cu ploile astea, vin imediat. Din nou la bucătărie, o feliuță transparentă de brânză, o mușcătură dintr-un ou fiert. În chioșc, capelmaistrul se apleca reverențios, muzica nu înceta, iar cele două scaune din centru așteptau libere ca perechea să se așeze cât mai grabnic, nimeni n-ar fi îndrăznit vreodată să le ocupe, se aplauda între melodii, domnul atingea dintr-o nevinovată greșeală pantoful din piele de șarpe, cu toc cui, retrăgându-și imediat propriul pantof de lac. Incidentul, fericit să-l numim, se stinge într-o vagă roșeață a obrazilor, se aplauda, aplaudau și ei, pantofii se întâlneau iară, uneori și coatele și umerii, se aprindeau felinarele, cerul devenea vânat, capelmaistrul le căuta privirile și nu uita să se mai ploconească o dată (toamna era unicul anotimp) și peste muzică se pogora răcoarea. Visam la supa de pui, ulcerul izbutește să altereze caracterul omului, visam și la tălțeei dinăuntru, dumnealor erau din nou în limuzină, ea cu un șal de mohair bleumarin peste

rochia bleu, se înmulțeau luminile în oraș, străluceau, pe bancheta din spate era întuneric, șoferul privea înainte, impenetrabil, domnul, stând cu palmele cuminți pe genunchi, istorisea viața unui ilustru tenor italian. Mă ardea cumplit stomacul, de nesuportat, mi-e foame, tanti, mi-e foame, ah, vai, că bine zici, mă luasem cu poveștile, restul se risipea.

După-amiezile ieșeam din casă, burnița, străbăteam drumul către castrul roman, apa șiroia la tot pasul, mai devreme sau mai târziu îmi ridicam gulerul pardesiului, umbrela era un fel de medicament. Inspirat om fusese cel care presărase pietriș pe potecă, la ce i-o fi folosit? mie-mi prindea foarte bine, mă ferea măcar în parte de noroi. Cărarea părea uitată de la întreruperea săpăturilor arheologice, bătea întotdeauna un vânt sec printre zidurile cetății, îl simțeam undeva în oase.

În balansoarul de răchită ascultasem odată cum o femeie cu părul roșu îl descânta pe Virgil, nepotul Paulinei, îi scotea verigheta fără să simtă, el aducea cu o statuie, apoi femeia înnodea pe inel o șuviță din părul ei, tăiată de la tâmpla dreaptă, i-o rotea bărbatului de șapte ori în dreptul inimii și îi așeza verigheta în palmă. Dispărea o vreme, Virgil pășea pe un pod înalt, undeva foarte sus, deasupra unui râu, privea mereu în lături, niciodată spre tumultul apelor. Ceaiul amar, nucile din cozonac în glazură de zahăr ars. Femeia cu părul roșu se iveaua ca din senin, dansa, ținea brațele arcuite de parcă ar fi strâns la piept un partener, Virgil, nemișcat, se uita în partea opusă, i se distingeau doar profilul, dansul îl ocolea, din femeie nu rămânea decât o adiere de pelin. Și totuși ceaiul avea un parfum nemaipomenit, puține plante ascund o asemenea virtute. Podul se clătina, dansa și podul, râul se colora

în roșu, tot mai pronunțat, până când atingea nuanța pletelor femeii, în sfârșit Virgil călca pe pământ, printre flori, mii de flori, soarele răsărea din mai multe locuri deodată, erau șase, pe numărate, șase sori pe cer. La câteva zile distanță, poștașul adusese scrisoarea de la mama lui Virgil, Lucica, sora mai mică a lui tanti, o citisem eu, cu vocea mea imposibilă, tata îmi spunea când eram copil că vorbesc de parcă aș ronțai coacăze, dumneai își pierduse ochelarii, acum asculta. Virgil adormise în baie cu robinetul deschis, apa se prelinsese până la aeroterma care încălzea încăperea, sărise siguranța automată, ce șansă, zău! Virgil se prăjise pe unde e pielea mai fină, adică pe unde? stai o secundă, tanti Paulino, scrie aici, uite, între picioare și la subrațe, mă gândesc că bietul băiat ar fi preferat un ulceraș, lasă, mamă, bine c-a scăpat cu zile, visele astea...

Porneam des către ruinele acoperite cu mușchi și licheni, cu ierburi pitice și frunze mucegăite. Și mi se făcea milă. Pardesiul și umbrela mă apărau de ploaia interminabilă, drumeagul rățăcea printre coline, iar ghetele mele de fiecare dată erau biruite de bălți, musteau ca un burete.

Domnul răsărea iarăși, fracul, buchetul de albăstrele, limuzina, fanfara, singuri, ei doi, pe bancheta din spate a automobilului. Un pocnet din degete, șoferul deschidea o sticlă de șampanie franțuzească, pahare de cristal, uruit monoton al motorului, semafoare, domnul arunca liniștit papionul pe geam, își descheia primii doi nasturi de la cămașă, fredona o cântonetă, dumneai se topea ca o lumânare din care tot curge ceara, junele de la volan privea stăruitor înainte, după toate aparențele gâtul îi era imobil. Două pastile de ranitidină, aș da orice să scap

de operație. În afara orașului, pădure, sub luminile farurilor se întinde galben-fremătătoare o poiană, șoferul cântă la vioara ascunsă până atunci în portbagaj, tango, plutesc împreună, tălpile pantofilor strivesc frunzele uscate, ei i se năzare că se aud țipete de cocori (toamna e unicul anotimp), lumânarea a ars mai mult de jumătate. Se sting farurile, stelele lipsesc cu desăvârșire, vioara plânge, păcat că domnul nu renunță nici în ruptul capului la buna-cuviință. Urinezi cam des, dragă, mă certa tanti Paulina, iar eu înghițeam cu noduri, în bucătărie, un pesmet sau un măr copt. Șoferul abandonat în câmp, noapte, case de-o parte și de alta a drumului, mașina, un Plymouth tip 1932, niciodată altă marcă sau alt an de fabricație, trepidează, zboară, domnul observă impasibil că au rămas fără frâne, coboară o stradă nesfârșită, pantă, ce minunat ar fi fost să aibă aripi. Pentru astăzi, rasol de vită, nu? și nu era toamnă, ci sfârșitul lui iunie.

4

Profesorul Lazu predă biologia. Și este candidatul a cărui înmormântare simbolică (bulevardieră, o caracterizase bibliotecara) fusese oficiată nu de mult. Iată înfățișarea lui într-o după-amiază de marți: tenul, ca al tuturor fumătorilor înrăiți, are o nuanță cenușie, cearcănele nu arată ca unele provocate de insomnie sau de gripă, șuvițele lungi, pornite dinspre tâmpile, cad mai mereu în lături dezvelind creștetul golaș, barba rară i-a răpit aerul de înflăcărat și dârz ofițer din armata albă (e opinia unei doamne, o farmacistă, care la mulți ani după despărțirea lor e încă nemăritată). Au rămas neschimbate sprâncenele stufoase, nasul puțin coroiat, buzele cărnoase și obrajii teșiți (trăsături

pentru care farmacistul mai păstrează într-un sertar al
scrinului, sub rufăria ei intimă, un disc zgâriat cu Tom
Jones, pe melodiile căruia dansaseră cândva).

Aflat în compania fotografului (dromaderul e afară,
în fața cafenelei, priponit de un stâlp metalic),
profesorul bea bitter, pahar după pahar, și vorbește
despre șeful poliției. Domnul Sașa are în față o sticlă de
bere și o pungă de chipsuri, ascultă. Amândoi stau cu
bărbia în podul palmei, cu cotul rezemat de masă, unul
cu stângul, celălalt cu dreptul, peste ei curge muzica,
sunt formații și interpreți de la care Pușa tot speră că-i
vor alunga durerea de măsea. În pauzele dintre CD-uri,
se aud destule. Mai întâi: „...să fi trimis un sergent-
major și se rezolva, ce naiba! Îi lua cu tulburarea liniștii
publice, cu staționarea interzisă, cu orice, rupea câteva
amenzi, aici sunt băi, sunt bolnavi, vin oamenii să se
odihnească, nu să le urce tensiunea. Să vezi cum se
cumințeau cățeei dacă mișca Maxim ceva, dar n-a vrut,
dom'le, n-a vrut, asta e clar!”. Pe urmă (și pe fruntea
domnului Lazu pulsează un vas de sânge, subțirel,
albăstriu, e ca un râu mai puțin important de pe o
hartă): „...și-mi turuia prostie după prostie, cu
osemintele alea, cu expertizele. Cum e el mare, cu
burtă, s-a aplecat la un moment dat peste birou, m-a
prins de braț și, cu o răsuflare de ceapă coclită, ăsta
sparge o ceapă și la cafea, dom'le, sunt sigur, așa, mi-a
șoptit că nu mai poate să doarmă deloc, nici cu
somniafere. Cică, după ce se culcă nevastă-sa, coboară
din pat, se strecoară în sufragerie, desculț, să nu-l
simtă aia, dă la o parte toate bibelourile de pe
televizor, o balerină, o lebedă, un toreador, așa ceva, și
așază în locul lor un craniu de copil, mic, cenușiu, pe
care l-a găsit acolo, la groapă, și pe care-l ține ascuns
ziua pe balcon. Zice că-l păstrează într-o sacoșă, după

borcanele cu murături, ca să nu dea nimeni de el. Așa. Și stă noaptea în fața căpșorului ăluia și privește ore întregi la spărtura din frunte, un fel de floricică cu nouă sau zece petale, îl și vezi, nu? el o vede ca pe-o margaretă... (tuse) și dimineața, când se luminează un pic, ia căpșorul în brațe, îl mângâie, pipăie ochii, gaura nasului, gura, pe la urechi și cică încet, încet, înțelege tot ce... (aici a intervenit ABBA, cu *Lay All Your Love On Me*). Apoi: „...ca să-mi spună în față, adică să jure, așa, ca la tribunal, că din cauza scheletelor de la cetate n-are timp nici să respire, darmită să fie atent la claxoane și la trompete, chiar că... (tuse înțetită, urmată de *Vaya con Dios, Time Flies*)”. Fotografia lipsește o vreme de la masă, nu e la closet, ci în fața cafenelei, i-a dus dromaderului o pungă de cartofi deshidratați. Când se întoarce, îl găsește pe profesor rezemat de un perete, ațipit. Pușa ridică din umeri și clătește mai departe niște pahare.

Medicul legist se apleacă și culege din iarbă o bucățică de hârtie. E roșie și udă. O întoarce pe o față și pe alta, pare să fie ambalajul unei bomboane. O aruncă.

— E adevărat că v-au ținut acolo în genunchi, doar în cămașă? îl întreabă pe maior.

— Ce? bâiguie celălalt.

— Era ger, nu? sau, mă rog, foarte frig. Oricum, să stai în cămașă atâta timp, cu capul gol...

— Ce vreți să spuneți? Unde...

— Zic de treptele miliției. Din ce sunt făcute? Piatră? Mozaic? Ce aveți dumneavoastră acolo? Trebuie să fi fost zăpadă. Sau gheață. Deja o oră, o oră jumate de stat pe jos poate să însemne reumatism. Sau o afecțiune renală.

— Domnule! Domnule! Eu nu... Adică tu ce...

— Linișteți-vă, domnule maior! Tremurați sau ce Dumnezeu? V-ați făcut alb la față...

— Ce vrei, bă, de fapt? Ce-i asta?

— Zău, nu-i nicio problemă. Au trecut atâtea ani, vă îmbolnăveați pe loc dacă era să se întâmple, acum nu mai e niciun risc, e-n regulă. Sau de la pumnii ăia, de la șuturi... La fel. Dacă atunci n-au apărut simptome de...

— Bă, tu nu înțelegi?! șuieră Maxim (nu strigă fiindcă în jur, la opt, la zece, la paisprezece metri, nimeni nu are o ruletă să măsoare cu precizie, dar în orice caz aproape, sunt mulți cunoscuți, doi procurori, soldați, câțiva ziariști, un fost deținut politic și unul dintre arheologi).

— Nu vorbesc de fracturi sau de o hemoragie internă, s-ar fi văzut repede, se simțea. Exista riscul însă, de la atâtea lovituri, să apară vreun cheag de sânge, știți cum e, chestiuni care țin de neurochirurgie, e mai delicat.

— Zi, mă, odată! Ce-i? mai scapă printre dinți șeful poliției și se postează chiar în fața legistului, cu picioarele depărtate, cu mâinile în șold, nasurile lor sunt gata să se atingă.

— Ce șansă, nu!? La atâtea șocuri! Termic, mecanic, poate și emotiv. Adică, mă gândesc, e posibil să fi fost și șoc emotiv, nu? nu-i ușor să fii milițian și să umbli în patru labe, tras de cravată și să te scoată afară ca pe-un cățel, pentru pipi... Eh, e neplăcut! Și cine să-ți facă asta? Niște vagabonzi, așa, fiindcă-i revoluție... Nu, e neplăcut! L-am văzut pe tipul ăla, era cel cu Mercedesul alb, nu? ăla în șlapi și maiou?

— ... (ochii maiorului s-au făcut mici, ard, culoarea obrazilor e vișinie)

— Aveți un organism sănătos. Mâncați ceapă, multă ceapă, nu-i așa? se simte. Poate v-a ajutat ceapa

asta, mai știi... Folosiți totuși pe viitor o apă de gură, cu ce aromă vă place, nu dăunează! Eu prefer iasomia.

— Po-po-na-ru-le! Po-po-na-ru-le!

Văzută de sus, să zicem de pe zidul gros de la poarta castrului (un loc din care și străjerii romani priviseră cândva, chiar dacă mai mult în afara întăriturilor și prea puțin către incintă), scena arăta astfel: doi bărbați, unul cu șolduri late, îmbrăcat într-un costum bej, iar celălalt masiv, cu mustață, purtând uniforma Internelor, se plimbau agale pe lângă groapa comună, pe lângă oamenii preocupați de oseminte. S-au oprit la un moment dat, când polițistul i-a tăiat calea celuilalt pentru a-i spune ceva confidențial sau nu tocmai potrivit să fie rostit în gura mare, poate un banc porcos. Bărbatul în costum bej râdea cu poftă, corpul lui se bâțâia din pricina hohotelor. S-a îndreptat apoi, singur, către alți câțiva, probabil pentru a le povesti și lor ce auzise. Ofițerul trebuie să-și fi amintit de-o întâlnire ori de vreo treabă importantă, fiindcă a plecat în mare grabă.

X, cotidian de informare, opinie și analiză, nr. 1712, 3 iulie Y, 16 pagini, Z lei, pagina Dezvăluiri-Anchete, articolul „Victimele se înmulțesc, procurorii tac”:

Ultima zi a dus la înregistrarea a patru noi victime ale masacrului de la marginea stațiunii balneo-climaterice W. După ritmul în care sunt deshumate și clasificate resturile trupești, e clar că bilanțul execuției comandate în trecut de capii partidului va depăși cifra 100 sau chiar 150. Groapa comună – descoperită întâmplător în prima zi a vacanței de acei

copii pe care i-am prezentat într-una din corespondențele anterioare – pare un hău fără fund.

Suspectă rămâne, în continuare, atitudinea procurorilor militari, care refuză să accepte evidențele. Dacă poate fi tolerată metoda de stabilire a numărului celor uciși, după cranii, este de neînțeles de ce nu se recunoaște public că a fost vorba de moarte prin împușcare. Există însă unele indicii că procurorii și, împreună cu ei, medicul legist participant la anchetă și-ar reconsidera poziția. Ieri, în premieră, din ordinul colonelului-magistrat Spiru, responsabilii oficiali ai investigațiilor au încetat să mai acorde declarații presei. Prin comparație cu încercarea de a antedata cutremurătoarea groapă comună din W și, implicit, de a absolve Securitatea de orice vină, tăcerea – această „silenzio stampa” pe care criminaliștii și-au impus-o asemeni fotbalistilor din echipa națională – ar putea fi un pas înainte. E posibil ca, de acum încolo, ucigașii, comandanții lor și complicii prezenți încă în funcții-cheie să nu mai fie protejați cu atâta zel.

Deocamdată, singurul reprezentant al unei instituții importante care confirmă crima politică rămâne comandantul poliției locale, maiorul Maxim, intervievat în mai multe rânduri de ziarul nostru. Acest om face eforturi solitare pentru a coborî în timp, în anii '50-'60, pentru a-i căuta pe asasini. Pe cei care au apăsat pe trăgaci și pe cei care au dat ordinul. Ultima declarație, pe care maiorul ne-a oferit-o în exclusivitate, este următoarea: „Se exercită presiuni asupra mea, mari, foarte mari, să renunț. Nu voi renunța. Indiferent de riscuri. Sunt atâtea vieți omenești, sunt și copii...

Notă explicativă: dacă ați descoperit în text literele X, Y, Z și W, aflați că nu e vorba de necunoscutele unui sistem de ecuații (deci de o chestiune algebrică), ci de simboluri grafice inofensive, care trădează o anume reținere față de identități, cronologii și localizări precise.

Un prânz la Casa Matilda: colonelul-magistrat mărunțește felii de pâine în ciorba de văcuță, unul dintre procurorii tineri, căpitanul, lăcrimează de la ardeiul iute, celălalt, locotenentul-major, se descurcă greu cu tacâmurile în fața unui păstrăv la grătar, locotenentul de jandarmi, deloc în apele lui, strănută des și își șterge nasul cu șervețelele stabilimentului, pe care le îndeasă apoi în buzunar. Localul e altfel decât o popotă, pe pereți sunt desene în cărbune și acuarele care înfățișează o doamnă din interbelic, probabil bunica sau mătușa proprietarului, Matilda, pe mese stau veioze mici, imitând lămpile cu gaz, într-un colț se află un șemineu, acum fără foc, cu cahle de Kutty. Cei patru sunt singurii clienți.

Din ușa bucătăriei, din spatele unei perdele de velur verde, ospătărița aude discuția, recunoaște vocile. Știe că bătrânul urâcios care își leorpăie ciorba și mai așteaptă și o porție de ficăței de pui l-a contrazis pe cel cu peștele și i-a zis că șeful poliției nu e idiot, ci un șmecheraș care-și joacă cartea. Ce carte, dom' colonel? ăsta-i prost cu acte, a intervenit chelul cu perișoarele și cu ardeiul iute, dar tot moșul i-a explicat că Maxim (ea pricepuse de la bun început despre cine vorbesc) tocmai urma să fie mazilit și de-aia s-a agățat cu dinții de groapa comună, ca să pară un erou și să nu poată fi dat afară. Săracul locotenent (pe ofițerul de jandarmi îl cunoaște de prin oraș) era răcit cobză și a deschis gura doar ca să ceară sarea și niște pâine.

Tipul cu păstrăvul, care sărise peste felul întâi, dar comandase două deserturi, papanași și mere în zahăr ars, spunea că la șmecherie trebuie răspuns cu șmecherie și a propus ca maiorului să-i fie garantată șefia poliției locale dacă renunță la poveștile lui aiurite, cu care i-a înnebunit pe toți. Pe urmă, a mai zis sorbind din vinul sec, n-au decât șefii de la inspectorat să-l aranjeze cum vor.

Fata intră cu celelalte farfurii (ficățeii, un ciolan cu fasole, niște cârnăciori cu varză călită și papanașii) și-și agață dresul negru în colțul unui scaun. Ah, ce prostie! Și cum e pielea unde au plesnit firele, albă ca brânza! Cei patru ofițeri, trei în costume civile și unul în uniformă, o privesc. Fata le zâmbeste și se gândește că seara, când îl va întâlni, Maxim o să-i dea bani pentru cinci perechi de ciorapi noi, nu pentru una.

Capitolul II

1

Simțeam așa uneori, fără vreo legătură cu sigla „I.F. Kissling, Ploesci, Foto-Glob”, un fel de milă pentru tânăra mireasă Paulina, fătuca aia pierdută în voaluri și dantele, cu ochi sticloși ca ai unui animaluț de pluș, cu gene exagerat de lungi (aici, spre diferență de roșeața obrazilor și de arcuirea buzelor, mâna care făcuse retușurile nu oprișe penița la timp), cu o acută neînțelegere a situației și a viitorului prezentă pe chip, dusă până într-acolo încât își lipise tâmpla de umărul celui care tocmai îi devenea soț (un bărbat rotofei, chel, cu mustața pomădată, satisfăcut nu atât de împrejurare, cât de viață în general, un nene de fapt, nicidecum un domn subțire, așa cum îl numea tanti pe

cel care-i acapara visele mai nou). Ăștia erau ei, pe un fundal de studio menit să inspire bucuria clipei și fericirea viitoare (o livadă înflorită sau poate de curând ninsă), încadrați de un paspartu gri, ei, cei de atunci, în fața cărora tanti Paulina ofta astăzi, fie că mă aflu și eu în odaie, fie că nu. Ce vremuri, dragă, ce vremuri! zicea dumneaei, omițând să pomenească numele lui Iorgu, rostind doar foarte rar, eh, și răposatu' săracul, însă fotografia ei nupțială – asta era mirarea mea, de aici și compasiunea – nu reușea să domine peretele alb nici sub lumina proaspătă a dimineților, nici mai târziu, către amiază, când soarele ajungea în dreptul ferestrei, nici măcar la lăsarea întinericului, odată cu aprinderea lămpii de tavan ori a veiozei. Există ceva inexpressiv în acel obiect, o neputință fără leac de a ieși în evidență, deși i se oferiseră și încă i se mai ofereau șanse de a străluci. Pe întinderea de var, acolo, chiar în fața patului meu, erau stăpâne umbrele frunzișurilor, ale perdelelor umflate de vânt, ale mierlelor, cintezelor și gaițelor, cele ale cărților și ale flacoanelor de medicamente de pe noptieră. Cu cârpe curate și spirt, cu religiozitate și perseverență, Paulina a făcut întotdeauna ca pe rama aurie și pe sticla care proteja fotografia ei de mireasă să nu se afle niciun fir de praf, nicio pată, dar nu era în stare să dea viață chipurilor de ceară. Citind, lenevind, atunci când ronțăiam pâinea prăjită, când beam ceaiul de sovârf și înghițeam pastilele de ranitidină, la trezire și la culcare, vedeam doar contururi cenușii, fixe sau unduitoare, vagi sau pregnante, leneșe sau vioaie, dinaintea mea se perindau forme și ființe cu o viață grozav de scurtă, umbre ca toate umbrele, fascinante, eliptice, curtenitoare. Era o problemă de percepție, poate ulcerul afectează și simțurile, nu doar digestia, în fine,

ar fi fost o samavolnicie să-i stric inima lui tanti, s-o opresc din fredonat pe când se ivea nostalgia. Ascultă, tu, ce scrie pe spate, mi-a strigat odată, când nici nu eram în cameră, ci la baie, cu ușa deschisă, pregătindu-mă să mă bărbieresc, „sticle se păstrează pentru comande ulterioare, cari vor fi executate chiar după mulți ani”, iar când m-am întors stătea pe marginea unui scaun, cu capul plecat, cu fotografia în poală, râdea altfel decât râde ea, s-a ferit, am observat totuși licărirea lacrimilor.

Problema ta, pușor, a proclamat într-o miercuri cam rece, este că nu bei cafea din pricina regimului alimentar și asta te împiedică să-ți cunoști viitorul. Eram amândoi pe verandă, în balansoarele de răchită, prăjiturilele lipseau de acea dată, eu aflam cu mâhnire dintr-un săptămânal, cred că-mi rodeam și unghiile, că un scriitor important trata și el patetic-justițiar chestiunea osemintelor de la castrul roman, iar Paulina studia minuțios, cu o lupă nu tocmai mică, liniile zațului din ceașcă. La vârsta mea nu-mi mai arde să ies nici la plimbări, nici la cumpărături și uite, poftim (își ghicea), mă așteaptă o călătorie lungă, foarte lungă, poate în străinătăți, corăbioara asta prea taie impetuos valurile; bietul scriitor, stăpânit ca atâția alții de mirajul gropii comune, convins că statul cel nou tăinuiește un asasinat comis de statul cel vechi, nici nu-și imagina că slujește cauza unui polițai imbecil. Ceva rămânea tulbure, o inimioară ușor strâmbă, un cățel arțăgos și un clovn înconjurau ambarcațiunea, voiau parcă să suie la bord sau să-i însoțească alunecarea pe ape, cineva avea de gând să se lege de tanti, să se autoinvite în voiaj ori să profite de pe urma lui. Hm, nici aici nu mă lasă-n pace! măcar dacă ar fi o persoană suportabilă, o companie nu strică. Destinația nu se

întrezărea însă nicicum, poate un cerculeț amărât să fi semănat cu litera „o”, dar tanti Paulina refuza categoric să plece în Olanda, lalele, dragă, am și eu în curte, o mulțime, galbene și roșii, ce dacă n-am din alea mov? nu-mi trebuie! după mori de vânt nu mă omor și apoi se vede clar că e „o” mic, ce Dumnezeu, nici nu e majusculă. În vreme ce cojeam oul răscopt, oul de la ora patru, mă gândisem că ar fi bine să-i trimit romancierului o scrisoare, nu atât pentru a-l lumina, pentru a-i explica cum cred eu, ca arheolog, că stau lucrurile, cât pentru a-l salva de solidaritatea cu un milițian; nu ți-am mărturisit până acum că am rău de mare (se foiește în fotoliu, se înroșește vag), o singură dată în viață am fost cu barca, la Slănic, în luna de miere, era și sora lui Iorgu cu fetițele, scorpiile alea mici mă stropeau și se strâmbau la mine, eu simțeam că-mi dau sufletul. Corăbioara era neapărat un simbol, atât, nu putea fi mai mult, dumneaiei nici nu concepea să navigheze, dragă, să fie clar, dacă e vorba de o croazieră, eu renunț de la bun început, mai bine acasă, la cratițele mele, la găini, decât pe cel mai luxos vapor din lume. Și ce oroare de țară e și Olanda asta, peste tot numai canale, numai apă, doar la Veneția cred că e mai cumplit! În zațul uscat se citea neîndoielnic că vor sosi niște bani, o sumă frumușică, nu un mizilic, însă întrebările se strecurau cu duiumul: să fie amărâta de pensie? (ah, nu, nu cred, niciodată nu mi-a ieșit în cafea că vine poștaşul), un cadou? (ha, ha, ha, nu s-a născut încă o persoană așa gentilă), să fie o moștenire? (pfui, ce prostie), un câștig la vreun concurs? (puișor, tu mă cunoști, m-ai văzut tu vreodată că joc la loto sau la bingo? m-ai văzut tu că decupez buline de pe cutiile de dero sau că strâng capace de bere?), o fi chiria? (păi e chiar culmea, adică tu stai aici

lângă mine, la doi metri, nu-mi zici tu nimic despre plată și-mi iese la ghicit...). Au urmat minute de liniște, tanti Paulina s-a despărțit de ceașcă și de lupă, s-a înfășurat mai bine în pledul ei cărămiziu, a privit afară, nu către norii imobili, nici către pâlcul de fagi de peste stradă, poate se uita în gol; scriitorul nu avea decât să-și trăiască indignarea până la capăt, condamnarea unei crime politice (chiar și inexistente) trebuie să-l fi făcut să se creadă mai bun.

O minune e o minune, tu, n-are rost să căutăm explicații, a spus dumneaei categoric, banii ăștia vor pune multe lucruri la punct. Și tanti, în cenușul acela al înserării, jilav, închipuindu-se deodată bogată, hărăzise câte o lecție fiecăreia dintre prietenele sale. Paraschiva, bunăoară, avea să afle – mai bine la nouăzeci de ani decât niciodată! – ce înseamnă adevărata mărinimie, nu prin gesturi ca acelea din tinerețea ei exaltată, când proiecta construirea unui schit la grotă Sfânta Veronica și când patrona procesiunile montane ale Asociației „Iisus lumina lumii”, nici prin fapte ca azi, când găzduia la odihnă teologi faimoși și seminariști prea puțin schilavi ori gălbejiți ori aduși de spate. Ani în șir, decenii chiar, tanti Paulina auzise din gura vecinei sute de povești despre caritate, o adevărată teoretizare a generozității creștine, dar cunoscuse refuzuri usturătoare la rarele și măruntele ei cereri de împrumut; hotărâse să-i dăruiască prietenei acum – pentru că, mă rog, din șerbeturi, cornulețe, briose și siropuri n-a înțeles cine știe ce – o cruciuliță scumpă, grozav de scumpă, ceva din aurul cel mai curat, cu lucrătură arabă dacă ar fi fost posibil și neapărat cu o piatră neagră, de suflet supărat. Și, mai departe (așa, scumpule, ca să-i fie limpede Paraschivei ce ușor e să-ți faci semenii fericiți),

se gândise să aranjeze la cele patru mici cârciumi din cartier ca, o seară întreagă, să se bea pe socoteala ei. În cazul Mioarei, farmacistă, duelul simbolurilor urma să se desfășoare pe tărâmul cochetăriei feminine, căci preabuna mea gazdă, din rațiuni numai de ea știute, nu intenționa să rivalizeze cu cealaltă nici în arta croșetatului și nici în fervoarea lecturilor din *Viețile Sfinților*. Nu știu ce o deranjase mai mult pe Paulina, pofta mea subită pentru pesmeți și brânză de vaci sau constatarea că prietena ei este mult mai tânără, dar, spunându-mi că sunt tare prostuț, mi-a spus și că doamna Fotiade, la doar patruzeci și trei de ani (auzi, tu, ce vârstă! o copilă...), vrea cu orice chip să arate de treizeci. Tuturor acelor creme și măști de față ale farmacistei, din piersici, din castraveți, din gălbenuș și polen, din ce-or fi fost, pregătite minuțios acasă sau la laborator, tanti dorea să le răspundă cu serviciile unei cosmeticiene de elită, la un salon capabil de miracole; unghiilor nu foarte lungi, însă iscusit rotunjite, mereu lăcuite, își propunea să le opună mănuși sport ori elegante, de la împrejurare la împrejurare (de oă, recunosc, nici nu poate fi vorba la asemenea degete butucănoase), iar acelor curajoase lentile de contact (verzi, hm, verzi, ea speră, săraca, să dea un aer visător unor ochi de bibilică) avea să le reziste cu câteva delicate rame de ochelari, una argintie, în ton cu părul de aici înainte coafat, dar niciodată vopsit, alta neagră, pentru tot mai frecventele participări la înmormântări (fiecare generație cu etapele ei, înțelegi...), și o a treia de culoarea muștarului, așa, ca să fie. Nu doar învățăturile către Mioara, ci și călătoria anunțată în zațul de cafea o obligau pe Paulina să umble și la garderobă, fără excese, simțea nevoia unei mantile, a unor pantaloni din flanel, a unor pantofi

ușori de vară și a unor botine, a unui pulover pe gât. Era necesară bineînțeles (și uite așa, dragă, ținesc și către Jeni, către drumurile ei de-o viață la ambasada engleză) și o geantă de voiaj încăpătoare, ceva cu totul deosebit, din postav cadrilat, poate un geamantan din petice de piele de vițel. Dar nu printr-o valiză, fie ea și fără pereche, își propusese Paulina să-i transmită mesaje celei de-a treia prietene, altminteri văduva lordului Embury, personaj pe care nimeni, nicicând, nu îl cunoscuse, ci prin intermediul unei noi atitudini față de animalele de casă. Doamna Eugenia, Jeni, creștea șase pisici, însă trecutul ei la acest capitol era ilustru, căci atunci când își părăsise vechea casă pentru a se muta aici, alături, avea nu mai puțin de cincizeci și două, pisici obișnuite (europene, tu, nu maidaneze, auzi...), pe care, la transport, se străduise să le închidă într-o cușcă special comandată, dar care fugiseră care încotro, pe drum, când unul dintre cărătorii de mobilă slăbise câteva gratii. Miorlăiseră groaznic până la eliberare, ceva de neimaginat, se uita lumea ca la bâlci, apoi săriseră înnebunite din camion, în mers, în plină viteză și se făcuseră pierdute te miri unde, prin curți, pe acoperișuri, prin canale, cele mai multe în pădure. Stăpâna lor îi altoise cu umbrela pe doi-trei dintre hamali, refuzase să-l mai plătească pe cel care înlesnise evadarea, lăsase tot calabălâcul pe seama unei nepoate firave, o școlăriță atinsă de acnee, și, lividă, tremurând, pornise în căutarea pisicilor pe străzile străbătute de camion. Aproape o săptămână, de dimineața devreme și până se înnopta, făcuse și refăcuse de zeci de ori drumul de patru-cinci kilometri (s-o fi văzut, Doamne, Doamne, cu un șal subțirel pe umeri, adusă de spate cum e ea, cu pașii mici, în baston, strigând întruna „hai, fetele! hai, băieții! la

mama, puîşorii!", nu mai avea voce, dragă, răguşise de tot, „ţîţica! Rozi, Lenuş, Pufa, haideţi mamă!", o luau copiii peste picior şi se ţineau ca scaiul după ea, o fluiera câte-un beţiv), reuşise să recupereze doar unsprezece exemplare şi să se aleagă, după o ploaie rece de octombrie, cu o pneumonie. În ceea ce o privea pe tanti Paulina, între ideea că o pisică ţinută în braţe reglează pulsul inimii şi aceea că părul felin provoacă chist hidatic, o prefera pe ultima; luase decizia de altfel, când încă mai rotea între palme ceaşca de cafea, cercetând-o, să cumpere un câine, dacă nu un schnautzer uriaş, măcar un caniş sau un baset.

Ar fi cazul, drăguţule, să te îngrijeşti şi altfel de sănătatea ta decât cu pâine prăjită şi pumni de medicamente, mi-a zis mai târziu, când semnele revelaţiei (pupilele se măreau ca invadate de atropină, buzele deveneau mai subţiri, obrajii pufoşi căpătau tente de vigoare) i se întipăriseră ca în atâtea alte rânduri pe chip. Ulcerul meu nesuferit urma să fie învins sau, în orice caz, domolit dacă aveam să-i respect sfaturile, pentru că, deodată, fără să fie nevoie de vise călăuzitoare ori de slujbe izbăvitoare, descoperise cheia, secretul, leacul. Terapia era simplă (cum, Dumnezeu, nu mi-am dat seama pân-acum? ah, ce stupid!), trebuia doar să bat la uşa doamnei Embury (scumpa de Eugenia!) şi să ascult cuminte cum se rânduiesc valeţii, damele şi popii (dă magnific în cărţi, aşa o să afli şi tu, băietaş, ce-o să se aleagă de problema asta care te seacă la inimă, cu scheletele de la cetate). Dumneaei era convinsă că, după o vizită la Jeni sau, hai, după două-trei, îmi voi găsi liniştea şi, chiar dacă nu-l voi ierta pe şeful poliţiei, măcar nu-mi voi mai dori să-i stâlcesc nasul. Eşti cu nervii în piuneze, pricepe odată că ei sunt buba, şi nu stomacul,

nu mai înghiți atâtea doctorii, tu ai nevoie să știi ceva precis, indiferent ce, numai să știi că perpeleala asta te omoară... Deznodământul întâmplării de la șantierul arheologic, unul pe care-l doream cât mai grabnic și, măcar din onestitate profesională, dacă nu și din alte motive, cât mai corect, adică legat de începuturile secolului al XIX-lea, putea fi descifrat așadar în obositul pachet de cărți de joc al doamnei Embury, obiect aproape sacru, care nu lipsea niciodată de pe masa din camera ei de zi. Faptul că nu credeam în acea teorie conta prea puțin, era important însă că privirea sau poziția corpului sau orice altceva îmi trăda scepticismul și tanti m-a amenințat că n-o să mai văd în vecii vecilor scovergi și supă cu găluști. Mi-a sugerat apoi, pe un ton din care dispăruse entuziasmul, să nu-i uit pe cei mai bătrâni oameni din oraș (evit-o doar pe Paraschiva, că de la ea n-o să auzi decât istorii despre călugări și rețete de post mănăstiresc) și, cine știe de ce, a încheiat abia acum povestirea de la Slănic, din luna ei de miere. Tânăra Paulina, nu pierdută în voaluri și dantele ca aceea din fotografie, ci purtând o rochie strâmtă de vară, portocalie, nu rezistase îndeajuns balansurilor bărcii și nici nu suportase la nesfârșit glumele nepoțelilor. Și vărsase.

2

Marsupial de talie mică, înrudit cu koala, din șase litere, cu un *B* la mijloc. E sigur *B*, fiindcă dincoace, la chestia asta, capitala Australiei, e Canberra. În rest, nimic... Ce era acolo? ia, poate prind pe orizontală începutul! Pasărea..., simbolul național al Noii Zeelande. Hm, habar n-am! Și e trei fără douăzeci noaptea! Dumnezeule! Își scoate ochelarii și-i

abandonează pe noptieră, își freacă fruntea cu palmele, își trece de câteva ori degetele prin părul alb și rar, pieptănat peste cap, deschide o cutie de diazepam și înghite o a treia pastilă. Înainte de a coborî din pat, Titu Maeriu, inginer pensionar, autorul unei teze de doctorat privind rezistența tunelurilor în straturile de roci sedimentare, membru de frunte al asociației foștilor deținuți politici, descendentul unui șir lung de preoți uniți, tată a două fete, bunic a cinci nepoți și străbunicul unui îngeraș de băiețel, se apleacă încă o dată asupra revistei și subliniază cu două linii groase titlul acelui rebus îndărătnic, „La Antipozi”. În oglinda de la baie observă o pată roșiatică, mare, pe unul dintre obraji, o cercetează atent, nu e o iritație, nicio eczemă, își dă seama curând că e un semn lăsat de pernă, a stat rezemat prea mult în aceeași poziție. Clătește apoi proteza dentară și-i dă drumul în paharul cu infuzie de mușețel aflat pe chiuvetă, urinează liniștit, slavă Domnului că operația de prostată a ieșit rezonabil! iar după ce trage apa observă încă o dată cât de tihnită poate fi camera de hotel când bazinul closetului nu mai susură fără încetare. Întorcându-se spre pat, domnul Maeriu se gândește că, dacă va mai sta ceva vreme acolo, și se pare că va mai sta (îi e imposibil să creadă că, în câteva zile, se va stabili cu precizie ce e cu osemintele acelea), va fi nevoit să repare, după amărâtul de flotor, și broasca ușii de la intrare; cheia nu doar că intra foarte greu în butuc, dar, pentru a o roti într-un sens sau în celălalt, era nevoie de destule strădanii. Altfel, îi e cu neputință să adoarmă. Cu pătură e prea cald, doar cu cearceaf e frig, cu fereastra închisă se sufocă, nu are aer, cu ea deschisă nu suportă curentul și zgomotul îndepărtat, dar frecvent, al trenurilor, în minte i se

învălmășesc prea multe lucruri, iar printre ele niciunul cuceritor. De răs, fata lui cea mică mai râde, nici mai rar, nici mai des, la fel ca întotdeauna, s-a schimbat ceva însă pe scara aceea dintre zâmbet și hohot, nu în intensitate, nu în sonoritate, altundeva, râsul e plin sau gol așa cum o alună de pădure are sau nu are miez, la ea e răs în toată regula, fără prefăcătorie, fără complezență, dar de ani buni fructul e sec, sub coajă nu se mai află bucuria. Vede alergând o fetiță de opt sau nouă ani, cu codițe lungi și subțiri jucând peste umeri, are ochii neobișnuit de mari, ard, râsul naște neconținut valuri, se unduiesc unul după celălalt și ajung din urmă și mângâie mieii pe care ea nu reușește să-i prindă. Trebuie să fi fost martie ori aprilie, dar lui Titu, la patru fără cinci dimineața, i se arată mijlocul lui iulie, fiindcă silueta fetei și cele ale mieilor se suprapun cu marea de flori de la vremea cositului. I se pare preț de o clipă că simte mirosul fânului proaspăt, transpiră, aruncă în lături pătura, i se face imediat frig și iarăși se învelește când codițele copilei dispar și sunt înlocuite de o coafură voit tinerească, dar care, în ciuda bunelor intenții ale ondulatorului și ale vopselei de păr, nu reușește să ascundă vârsta. Ochii se transformă și ei, au fost și au rămas căprui, însă nu mai ard, deseori îngheață. Fetița nu mai fugărește miei, și nu pentru că la cincizeci și trei de ani n-ar mai avea condiție fizică, are, face gimnastică aerobică de câteva ori pe săptămână, fetița a cunoscut prea multe – dragostea, matematicile, drobul de Paște, tocurile cui și pe cele pătrate, durerile facerii, șoferia, divorțul. Domnul Maeriu distinge o linie palidă de lumină pe culmea munticelului de peste vale, deocamdată e alburie, timidă, o privește fără sentimente, de data aceasta știe, nu bănuiește, că râsul poate să existe și acolo

unde s-a cuibărit pentru totdeauna tristețea. Camera de hotel e insipidă, mai mult de un număr, 419, nu ți-ai putea aminti nimic despre ea, are totuși un avantaj, nu e bântuită de șobolani și nici invadată de roiuri de țânțari, umezeala coclită a pereților lipsește și ea, încăperea aceea probează cum nu se poate mai bine că, prin comparație cu calamitatea, mediocritatea are valoarea aurului. E o constatare tonică, pentru că, de când asista la cercetările privind groapa comună, Titu se întrebase uneori, rar, dacă nu cumva nenorociții care-și găsiseră acolo odihna de veci fuseseră mai câștigați decât el. Sosise în micul oraș de munte ca reprezentant oficial al foștilor deținuți politici, ca un semn că supraviețuitorii închisorilor îi venerează pe cei morți și, mai ales, pentru a arăta uriașa neîncredere a asociației într-o anchetă condusă de procurori școliți de vechii tortionari. Nu se îndoia că multe dintre coastele și vertebrele acelea, dintre tibii, femururi și peronee, patru, șapte, cincisprezece clavicule, cine știe câte rotule, un cubitus aici, un radius și un humerus dincolo, un stern la suprafața grămezii, un sacrum mai la fund, oase și osișoare, puzderie, galben-cenușii, ca de ceară și ca de mucegai, impersonale, și craniile, craniile în primul rând, aparținuseră cândva, la jumătatea secolului, unor tineri nesupuși ca atâția alții, unii care nu mai aflaseră gustul grețos al domesticirii, al blazării, chiar al trădării. Ce valora oare mai mult, de partea cui fusese norocul? Dincolo de vale, de râu și de calea ferată, cerul devine trandafiriu, zorii pun capăt încă unei nopți nedormite și apasă undeva pe inimă, greu, tare, așa cum lama de cazma apăsase peste venele de la încheietura mâinii stângi, demult, la Capul Midia, sub un răsărit spălăcit de februarie, în timp ce gardienii se strânseseră în jurul unui foc, iar el voise să-și ia zilele.

Domnul Maeriu își pipăie ușor cicatricea, trece cu buricele degetelor peste încrețiturile pielii, se ridică din pat, pregătește ibricul și fierbătorul pentru o cafea, una fără cofeină, și nu înțelege de ce Petruș, arheologul, altminteri un băiat așa educat și cu suflet mare, ține partea unor indivizi suspecti, cum sunt cei trei procurori și medicul legist. Nu înțelege nici de ce Răzvănel, o dulceață de copil, un prințisor, nu vrea nici în ruptul capului, la aproape trei ani, să facă pipi și caca la oliță.

Ah, ce deodorant prost, dulce, prea dulce, leșinat! și ce barbă nesuferită, parcă-i șmirghel! Caterina ține ochii închiși, e cu capul într-o parte, îl oprește cu greu să-i atingă fața și pieptul, deja își vede pielea invadată de-o mulțime de bubițe roșu-albicioase, își închipuie că buzele ei vor arăta ca niște zdrențe dacă vor cădea pradă gurii aceleia lacome. Simte palmele puternice care i se plimbă pe pulpe, corpul ei rămâne ostil, se gândește că nu e suficient să poarte în poșetă prezervative, ar fi cazul să aibă și o apă de toaletă bărbătească, fină și neapărat un aparat de ras, cu suficiente lame de rezervă. Pune capăt mângâierilor cu o mișcare fermă, se răsucesce și soarbe două guri mici din paharul cu vin de pe noptieră, se reazemă de tăblia patului și-și aprinde o țigară, vede prin fereastra deschisă o frântură de lună, nici nu observă cât de iute o acoperă norii, cercetează eticheta de pinot noir și se întreabă dacă 1992 a fost un an secetos sau ploios. Degetele lui au ajuns undeva sub genunchi, au renunțat la frenezie, parcă se odihnesc, se întind și se strâng ușor, când și când dau roată piciorului, dar revin de fiecare dată și-și recapătă lentoarea. Sticla se înclină și vinul negricios umple paharul Caterinei, paharul se apropie de gura Caterinei și vinul negricios îi

gâdilă limba, limba Caterinei se strânge ca un melc în cochilie și vinul negricios dispare, lăsând să apară, la început vagă, apoi tot mai clară, imaginea catifelei. O mână se oprește în părul lui tuns foarte scurt, halatul de baie, îmbrăcat pe corpul gol, e dat în lături, aerul rece al nopții, intrând prin fereastra deschisă, nu-i amintește de zăpadă sau de apa unui lac de munte, ci de o întindere nesfârșită, gălbuie, de catifea. Se lasă să alunece pe pernă, cealaltă mână coboară spre unul dintre sâni, dinspre scrumieră vine miros de filtru ars, pieptul și brațele care o cuprind împrăstie aroma aceea dulceagă și una nouă, acră, piperată, simțul ei olfactiv și-a pierdut vigilența, i-a împrumutat celui tactil toate virtuțile, Caterina chițăie ca un șoricel. Buzele i s-au deschis, au înflorit, urcă molcom pe umăr, apoi pe gât, pe obrazul țepos, găsesc lobul urechii și nu-l mai eliberează până când niște sunete înalte (li s-ar putea spune suspine, dar nu sunt întocmai așa) se suprapun cu uruitul sacadat al unui tren din vale. O cuprinde treptat frigul, unul tot mai ascuțit, în timp ce cercelul argintiu al lui Luci, umed încă, își pierde din strălucire, se mătuiește pe măsură ce se usucă. Se ridică pe marginea patului, halatul zace ghemotocit printre cearceafuri, pinot-noir-ul i se pare acum prea aspru, greu de băut, privește ceasul, e trei fără douăzeci noaptea! Dumnezeu! și, fără prea multe politețuri, cere să rămână singură. Și-ar fi dorit ca un jet de apă fierbinte să-i biciuie spatele, dar dușul de hotel nu-i oferă decât ceva călduț, fără vlagă, un soi de burniță călâie de care trebuie să fugă cât mai grabnic. E deja în fața oglinzii, stropii licăresc pe pielea alb-vineție, tremură, prosopul nu poate ascunde ceea ce ea cunoaște în amănunt și urăște cronic, un trup bondoc, fără glezne și talie, cu lungimi și lățimi anapoda, un

chip obosit, palid, cu fardurile veștejite. Sub pătură e ceva mai bine, patul de hotel nu e cine știe ce, dar e un pat, la lumina veiozei frunzărește ziarul din ziua precedentă, ziarul la care lucrează, are certitudinea că noul număr a ieșit de ceva vreme din tipografie, e cu siguranță în drum spre chioșcuri și tarabe, citește pentru a treia oară propriul articol și îi e în sfârșit cald, corpul acela scund și grăsuliu n-o mai preocupă, vinul negricios nu rivalizează cu catifeaua, dar nici nu-i mai pare înecăcios. Ce fain i-a ieșit caracterizarea asta! „cei trei procurori trimiși cu ordin să îngroape groapa comună”, și ce limpede a zis! „niciodată foștii deținuți politici nu vor accepta transformarea unei crime în circ”. Undeva în centrul camerei 306, pe o măsuță, și Caterina îl privește fugar, stă buchețelul de nu-mă-uita pe care i-l dăruise în ajun Titu Maeriu, bătrânelul acela venit ca și ea să asiste la toată povestea, un om care, cu toată proteza lui clămpănitoare, a înțeles că o femeie nu se reduce la picioare zvelte și la linii ațâțătoare. Are pleoapele grele, dar nu e gata să le închidă, soarbe încă o dată din pahar și trece la ultima corespondență, scrisă de mână, cea care va sta tipărită în ziarul de dimineață. E vorba de medicul legist, de graba lui de-a confirma toate presupunerile celor trei procurori, textul ei scurt, de douăzeci și unu de rânduri, atât i-au cerut din redacție, merge pe ideea că numai un individ șantajabil, cu pete serioase în vechiul dosar, altminteri specialist, poate susține astăzi că nu identifică la atâtea rămășițe trupești (oase peste oase, ce mai! mormane, stive!) nicio urmă de moarte violentă. Dacă ar sta cu ochii spre fereastră, Caterina ar vedea o șuviță lăptoasă ivindu-se deasupra pădurii, ar vedea cum stelele pălesc, dar ea stă cu ochii în tavan și distinge clar, de undeva din spate, silueta

legistului, cu un popou neobișnuit de mare pentru un bărbat, cu șolduri mai late decât umerii, o siluetă bej, precum costumul lui nelipsit. Aruncă pe podea micul manuscris, atât i-au cerut din redacție, douăzeci și unu de rânduri, stinge veioza, se strânge covrig sub pătură, mâna dreaptă îi atinge întâmplător sânul stâng, se oprește acolo, ce păcat că falusurile nu sunt osoase! atunci groapa asta comună n-ar mai fi așa nesuferită! Mai e treaz un gând: peste trei zile va împlini treizeci și trei de ani și tot atunci, nu din întâmplare, șeful secției social-economice de la ziar va sosi și el în delegație acolo. Pentru prima oară, ea și Pați, fără să le pese de colegi, de cititori, de nevasta lui, de copiii și de nepoții lui, vor face sex într-un pat. Nu pe birouri, nu printre mașini de scris, nu cu ușa închisă cu cheia.

Vântul e recișor și parcă are gust, unul de mure, barca trece pe lângă un plop alb, peste apă stau risipite șuvițe de abur, pui de ceață, barca lasă în urmă un șir de sălcii pitice, ce noapte negricios-albăstrie, ca tușul! barca înaintează pe fondul întunecat al ierburilor și al tufelor fără culoare, ah, cât de destoinică e bărcuța lui de doisprezece crivace! nici curentul nu i se împotrivește, e atât de liniște, dar se aud destule de pe maluri, sunete pe care nu toate urechile le aud, un șuierat slab, foșnete, un fâlfâit, mai multe, trosnet de vreascuri, Andriușa le descifrează pe rând, o ciovlică, un bizam, o pereche de lișițe, un porc, aerul bălții îi umple pieptul, i se strecoară proaspăt și dulceag în pânțele, în brațe și în pulpe, e ca și cum ar respira cu tot trupul, se face ușor, foarte ușor, zboară și el pe deasupra canalului Kațavaia, alături de funigei. Mai târziu e iarăși în barcă, traversează o întindere de stuf, stă în picioare și împinge cu ghionderul în fundul mâlos, are luceafărul de dimineață chiar în fața ochilor,

îi strigă kak sebe, krasavița!? liubimaia! și, în timp ce bea pe nerăsuflăte dintr-o sticlă cu rachiu, o sticlă despre care nu știe cum i-a ajuns în mâini, simte cum steaua aceea minunată trage lotca printre smârcuri, îi dă putere să înainteze cum și pe unde își dorește el. A ajuns în gura unui lac mic, deloc adânc, e o japșă tocmai bună primăvara pentru bătaia crapilor, înaintea lui stă un vintir, unul singur, unul dintre vintirele lui cele noi, îl recunoaște imediat după creștătura de cuțit făcută pe cercurile din lemn de corn și după nodurile sforii. Se grăbește să-l ridice și să-l scuture în barcă, dar, de cum îl atinge, îl simte vibrând, plasa se opune, grea, încordată, e gata să-i scape dintre degete. Respiră gâfâit, are capul ud, ud learcă, parcă stropi de ploaie îi ies prin porii pielii și prin rădăcinile firelor de păr, caută să mai ia câteva guri de rachiu, sticla a dispărut însă fără urmă, privește către luceafărul de dimineață, nu-l mai găsește pe cer, în locul lui a apărut chipul îngrijorat al bunicii Liuba, babușka! babușka! vântul a căpătat acum gustul turtelor cu dunde, Andriușa e sigur că a prins un pește mare, scuiță și se pornește să cânte încet, cu voce tremurată, Oi, Moroz, Moroz. Apucată cu grijă, plasa îl ascultă puțin câte puțin, se strânge, vine, cercurile din nuiete se apropie, ființa aceea de sub apă se luptă din toate puterile, ar putea fi o știucă uriașă, răzvrătită, sau un somn bătrân, mai lung decât sora lui cea mare, Verocika. Vintirul îi dispăre dintr-odată din fața ochilor și el ține în mână minciogul, a reușit, peștele e prins, dar ceea ce se află acolo nu e un pește, e poate o vidră, o vidră care să fi intrat în plasă după plevușcă, dar nu e nicio vidră, e ceva alburii, inert, nu e o ființă pentru că nu se zbate, e un lucru sau o adunătură de lucruri, greutatea îi rupe brațele, în plasa lui s-au strâns, acum vede bine, clar, o

mulțime de oase de om, doar craniile și sunt cinci sau șase. Andriușa nu mai cântă, a amuțit, tăcerea e scurtă, apoi țipă, țipă ascuțit, iar cel care se trezește pe holul de hotel, la etajul doi, soldatul Andrei Butâlchin, aflat în post la ușa camerei 211, e foarte transpirat, parcă cineva l-ar fi udat cu stropitoarea de grădină. Privește în jur nedumerit, coridorul e pustiu, un neon bâzâie neîntrerupt, pe geamul hidrantului cineva a lipit o gumă de mestecat, câțiva fluturi de noapte încearcă să intre pe fereastra din dreapta lui, cea cu vedere spre munți. Își șterge fruntea cu mâneca vestonului, se ridică de pe mocheta murdară, e amorțit, îl doare spatele undeva jos, sub coaste, își aprinde o țigară. De dincolo de ușă, dinăuntrul camerei aceleia pe care trebuie să o păzească, se aud pași, cheia se răsucesce în broască, clanța se înclină și apare figura uscată a procurorului militar Spîru, doi ochi cețoși, pomeți ascuțiți și o gură mare, deasupra unei pijamale maro, cu nasturele dinspre rever rupt. Soldatul Butâlchin aude ce? ce? ce s-a întâmplat? răspunde că a visat, mai aude o înjurătură, nu răspunde nimic, vede ușa trântindu-i-se în față. Se uită la ceas, e trei fără douăzeci noaptea! Dumnezeu! cum a trecut timpul, mai e puțin și va sosi ultimul planton. Se plimbă pe holul lung și prost luminat, o dată și încă o dată, opt tururi, paisprezece, douăzeci și șase, apoi nu mai știe câte, a pierdut șirul numărătorii, mersul îi face bine, junghiul de la spate l-a lăsat, iar imaginea vintirului nu-l mai sperie. Oase de om a văzut destule în ultima vreme și va vedea din nou și a doua zi și în următoarea și tot așa, când vor fi duși iarăși la groapa aia nenorocită, un pluton întreg de jandarmi. Până la urmă e bine cum e, aia nu e muncă, cu un spaclu în loc de lopată, cu punguțe de plastic în loc de

saci sau de roabă, cu tot felul de pauze, când procurorii se iau la ceartă sau când legistului îi mai vine câte o idee sau când apare șeful poliției, umflatul ăla roșu ca un rac fiert. Oho, și ce bune sunt zidurile, ruinele! Te strecoți în oraș imediat, după băutură, după țigări, după pâine, te furișezi la gura pădurii și moțai puțin, măcar te tolănești în iarbă, la umbră, după ce locotenentul își pune ochelarii pe nas și începe să citească ziarele. Decât instrucția și alarmele din cazarmă, decât săptămânile de gardă, șase ore în post, șase veghe, șase somn sau, mai rău, șase cu șase și atât, fără somn, când se întâmplă nu se știe ce, mai bine îl suporti pe Spiru. E schilod, e stafie, e nemernic, urlă, dă din mâini ca apucatul, i se bulbucă ochii, la zece nopți o dată faci planton la ușa lui, l-a convins pe comandantul lor, al jandarmilor, că e în pericol și are nevoie de pază, nu scapi niciodată fără să-i lustruiești pantofii și fără să-i perii uniforma de colonel-magistrat. Îl înjuri în gând, după aia îți trece. Merită să-ți treacă măcar pentru moșulețul ăla care tot umblă printre ei și notează ceva într-un carnețel albastru, dar nu ceva rău, cum au crezut la început, pentru că locotenentul n-a pedepsit pe nimeni după ce-a vorbit cu el, moșulețul ăla care reușește în fiecare zi să-i fiarbă pe procurori, mai ales pe Spiru, moșulețul ăla, deținutul politic, ăla care dă țigări oricui îi cere și care odată, în Sâmbăta morților, a așezat în fața plutonului la apelul de doișpe, cu locotenentul de față, o ladă întreagă cu vin. Butâlchin se reazemă cu coatele de pervazul ferestrei, undeva sus, departe, licărește o luminiță, a auzit că e o cabană, s-a jurat că nu va ajunge niciodată acolo, nu poate să sufere munții ăștia, toți munții, ce-o fi fost cu steaua din vis? era luceafărul de dimineață

care s-a preschimbat în bunica Liuba, babușka! babușka! ar mânca pe loc cinci tăvi de turte cu dude.

Nu e nevoie de un stop-cadru, pentru că în camera 211, cu excepția unui păianjen mititel, nimic nu se mișcă. Fereastra e închisă, o acoperă draperiile, curenții de aer sunt slabi, nu pot clinti nici șervețelul ghemotocit de pe masă, un șervețel alb, cu brăduți liliachii, murdar de la glazura de ciocolată a unei amandine. Imaginea e fixă, fără legături cu timpul: un corp într-o poziție de somn adânc, cu brațul stâng urmărind diagonala patului, cu dreptul căzut spre podea, cu picioarele ușor îndoite, depărtate, într-o atitudine ecvestră, cu un obraz afundat în pernă, iar cu celălalt lăsat în voia nopții, ca umbrele să se așeze în fel și chip pe pometele ascuțit, făcându-l să pară, pe întinderea cutată a pielii, ba un mușuroi de cârțiță, ba o stâncă răsărită din mare, ba o grămadă de cărbuni. Tabloul acesta s-ar putea intitula *Somn fără vise al unui colonel-magistrat* sau *Om al legii dormind*. Substanța lui e una profund statică, termenul convențional de natură moartă își găsește și el acoperire, pentru că procurorul militar Spiru, în starea aceea nocturnă, întrunește mai degrabă proprietățile unui obiect decât ale unei ființe. Cromatica aparține cenușii, doar totul se află în vecinătatea beznei, singurele surse de lumină fiind dâra gălbuie de sub ușă și ceasul deșteptător rusesc, dotat cu un bec minuscul. Și mai sunt detaliile. Două dintre degetele mâinii stângi, mijlociul și inelarul, ating noptiera, stau întinse pe suprafața ei lucioasă, alte două, arătătorul și cel mare, atârnă în gol, ca niște fructe coapte, iar cel de-al cincilea, degetul mic, lipsește pur și simplu, numai ciotul de la baza falangei probând că a existat și el odată. Degetul e totuși prezent în cadru, sub forma

unui oscior gălbejit, aidoma oaselor și oscioarelor care umplu groapa comună din incinta castrului roman, un oscior privilegiat însă, devenit amuletă sau porte-bonheur pentru posesorul lui dintotdeauna, agățat la gâtul acestuia de un lăntșor de argint. Undeva în dulap (tabloul îngăduie să se vadă câte ceva și din ceea ce, îndeobște, nu se vede), ascunse într-un săculeț în spatele celor unsprezece cămăși albe ale colonelului, se află multe, foarte multe alte degete mici, culese cu o abnegație fără limite din mormântul acela colectiv. De fiecare dintre ele, acolo, în săculeț, este legată o bucățică de hârtie, pe care sunt scrise lungimea și grosimea, măsurate cu exactitate (sub teancul celor unsprezece cămăși albe licărește un șubler) și pe care pot fi citite gânduri spontane ale magistratului militar, notate cu ocazia adăugării oricărei piese noi la colecție. Sunt texte scurte, greu lizibile, din care pot fi descifrate câteva: „ce-i aia închisoare? sau muncă silnică? trebuia să fie toți executați! toți! împutuții!”, „mă doare capul! mă doare groaznic capul!”, „...și acum vine un pușcăriaș și-mi explică ce să fac...”, „ce dacă ți-am tras un glonț în frunte, șobolanule?! ai făcut pe leșinatul după bătaie, nu? m-ai mușcat și mi-ai furat degetul... le fur și eu ăstora degetele, șobolanule!”, „viața e un căcat! mă doare capul!”. Alt detaliu îl privește pe păianjen (tabloul nu îngrădește mișcarea, nu-i deformează ritmul și nici spațiile). E o insectă temerară, mai mică decât un bob de mazăre, care s-a aventurat în traversarea tavanului, dinspre galeria postată deasupra ferestrei înspre fotografia care înfățișează barajul Porțile de Fier I, cu aceeași cutezanță cu care vechii navigatori iberici colindau oceanele. Are șaisprezece picioare, dar pare să-și găsească sprijin și forță mai ales în perechea din față și

în cea dorsală. Ținuta vărgată, dungi cafenii pe un fond maroniu, seamănă și ea într-o câțva, chiar dacă nu la nivelul culorilor, cu uniforma marinarilor învederați. Păianjenul nu are de gând să țeară vreo pânză, nici foamea și nici vânătoria, măcar ca instincte, și nu ca utilitate, nu par să-l preocupe. Totul e o chestiune de efort, de orientare, de tenacitate. Deplasarea lui e însoțită de undeva de jos, din zona patului (tabloul nu reprimă zgomotele, nu le estompează), de un sforăit neobișnuit. Nasul turtit al procurorului, cu nări largi, căscate, are prea puțin de-a face cu sunetele acelea, mai degrabă gura le lasă să inunde camera. Ceea ce se aude, dacă reperiile ar fi să fie zoologice, oricât de bogată ar fi reprezentarea (animale exotice sau autohtone, sălbatice ori domestice, terestre sau acvatice, zburătoare sau nezburătoare), nu seamănă, cum se întâmplă de obicei, cu limba porcilor, nu seamănă de fapt cu nimic cunoscut. Când păianjenul atinge în sfârșit extremitatea vestică a tavanului și dispare obosit în spatele fotografiei barajului Porțile de Fier I, sforăitul încetează, imediat după țipătul venit de dincolo de ușă. Colonelul sare din pat, aprinde lumina (tabloul se descompune) și iese grăbit, în pijamaua lui cu nasturele dinspre rever rupt, pe holul de hotel. Descoperă acolo un soldat pipiriu, cu ochii umflați, pufăind dintr-o țigară, un băiețandru care-i explică speriat că a visat urât. Îl înjură și dispare. Ceasul deșteptător, oho! câtă vreme a trecut de când l-a cumpărat! la Leningrad, în studenție! indică trei fără douăzeci noaptea. Ce căcat!

Cât de cicălitor tăcea tanti Paulina! Ofta mai lung decât de obicei, şuierat, ridica ofuscat bărbia și privea în tavan de câte ori eram prin preajmă, gătea doar mâncărurile mele preferate, pe care le împărțea încă aburinde vecinilor și câinilor vagabonzi. N-am avut încotro și, după destule amânări, într-o zi ploioasă, o zi de joi, precis, a trebuit să o vizitez pe Eugenia Embury. Am bătut multă vreme în ușă, tare, am bătut și într-una dintre ferestre, nu fiindcă aş fi vrut neapărat să mi se deschidă, ci ca s-o scutesc pe Paulina de un puseu de indignare când i-aş fi explicat că soneria era stricată și că prietena ei n-a auzit ciocănitul meu cumsecade. În zilele urâte se întâmplă însă și lucruri frumoase. M-a întâmpinat o fată cu părul ciufulit, pe care o sculasem cu siguranță din somn: nepoata doamnei Embury, care, la atâția ani după evadarea din camion a celor cincizeci și două de pisici, scăpase de coșuri și nu mai părea deloc plăpândă. Cămașa ei de noapte era doar o cămășuță, nu o albitură păstrată din copilărie, mică, scămoșată, pe care s-o fi purtat și acum, scena n-avea nicio legătură cu filmele nord-coreene, era o lenjerie din satin. Mi-a răspuns adormită la salut și, îndreptându-se către sufragerie să-și anunțe mătușa, s-a aplecat și a mângâiat pe îndelete un motan. Avea popoul ca o căpșună.

Cărțile de joc se întindeau pe masă în tot felul de șiruri și pachete, unele pe față, altele pe dos, nu pricepeam nimic din împărțirea lor, din ceștile cu ceai ieșea abur, mâinile lui tanti Jeni, alb-vineții, pătate, tremurau încet, iar vocea ei se amesteca cu vocea de la radio a unui jurisconsult. Angajatorul are obligația să comunice trimestrial camerei de muncă județene... cineva de tobă, un bărbat, te vorbește de rău unor prieteni sau unor rude, știe că ești departe și nu te poți

apăra, are un interes, n-o face așa degeaba... punctul be, aliniatul trei, se prevede expres că... trebuie să lămurim ce e cu intriga asta, fiindcă, uite, niște femei și un tinerel, un tinerel, da, iese întruna fantele de cupă, hm! hm! și sunt bine intenționați, vor să țină sfat și să ia o hotărâre importantă... depunând o cerere organului teritorial... de unde vrei, hai, de unde vrei, unșpe cărți, nu acum, mai întâi taie! vedem noi într-o clipă ce urmărește individul ăsta... la problema ridicată în scrisoarea unui grup de pensionari din localitatea... cinci cupe la rând, fantele și încă patru, fantele iese întruna, vezi? e ceva legat de o casă, tinerelul s-ar putea să facă jocul bărbatului de tobă și să încerce să îndrepte femeile împotriva ta. Jurisconsultul își luase la revedere de la ascultători chiar când terminasem a doua plăcintă cu brânză dulce și când aflasem că o să am de-a face puțin cu boala, probabil cu o răceală. În chestiunea casei, lucrurile se clarificaseră mai devreme: bărbatul de tobă căuta prin toate mijloacele, profitând de credulitatea tinerelului de cupă și de influența acestuia asupra grupului de femei, să mă oprească să demarez construcția. Pentru mine, deznodământul era previzibil, dar nu i-am spus bătrânei nimic, n-am suflat o vorbă. Bărbatul de tobă urma să izbutească întru totul, pentru că nu mă preocupau câtuși de puțin proiectele imobiliare. Papucii fetei erau niște saboți cu toc înăltuț, din pânză de in. Când s-a lipit de masă și a cules câteva stafide din plăcintă, a îndoit mult piciorul stâng, ca-n alergare. Călcâiul ei arăta ca un măr.

Ce-s manierele astea, tu?! s-a răstit tanti Jeni, a acoperit farfuria cu una dintre palme și a agitat amenințător în aer bastonul ei din bambus. Ne-a făcut apoi cunoștință. După ce a rostit numele meu, întreg,

cu inițiala tatălui și cu toate cele trei prenume, a început pe neașteptate să bâțâie din cap, cu ochii mari, uriași, cu gura strâmbă, cu o lacrimă sau două prelingându-se pe-un obraz. De auzit, nu se auzea mare lucru: ceva ca un sughiț potolit, din când în când. Întâi m-am speriat, dar nu era vorba de un atac de cord sau de altceva rău, pur și simplu așa râdea doamna Embury. Ne-a spus că, în loc de arheolog, era să mă prezinte drept arhimandrit. Pe fată, pe nepoată, o chema Josefina, scris cu ph și scurtat de familie la Jojo. A plecat în altă odaie să învețe, fără nicio tragere de inimă, parcă ar fi fost trimisă să taie lemne. Bătrâna a bătut, în urma ei, cu bastonul în podea, după care, vioaie, a pornit să amestece din nou cărțile de joc. Era cazul să-i explic cum stăteau lucrurile de fapt, adică așa, cum am ajuns să o vizitez și, mai ales, ce îmi toca mie nervii de săptămâni bune. Și i-am zis, la început bâlbâit, mai pe ocolite, pe urmă cât se poate de franc, că nu cred o iotă în ghicit, nici în treaba cu cafeaua, nici în datul în cărți, nici în ghioc, în nimic, că am venit acolo doar ca să o împac pe tanti Paulina. Mi-era teamă că o să se înfurie și o să mă trimită la plimbare, dar capul ei a fost cuprins iarăși de bâțâitul acela caraghios, iar printre buzele străvezii au reapărut sughițurile. Râdea. De data asta cu mai multe lacrimi, întinse pe amândoi obraji. Când s-a potolit, a împins într-un colț al mesei cămile de ceai și plăcinta, mi-a făcut cu ochiul, oho, ce de cute îi brăzdau pleoapele! s-a ridicat greu de pe scaun și, cu pași mărunți, s-a îndreptat către scrinul de lângă fereastră. A venit de acolo cu o sticlă de brandy și cu două pahare verzui, cu picior. Am ciocnit, m-a pupat pe frunte și a declarat că totdeauna s-a topit după bărbații care nu umblă cu cioara vopsită.

M-am gândit la un moment dat, curând după ce pendula Eugeniei Embury bătuse de ora trei, cât de bine venit ar fi în manualele școlare un exercițiu imaginativ, ca o compunere inversă - reduceți la o noțiune următorul enunț: ...să bei brandy când poți să trăncănești vrute și nevrute cu o persoană drăguță, să te afunzi, adică, între pernele moi și călduțe ale unui fotoliu, să-ți plimbi degetele prin blana unei pisici (și, slavă Domnului, acolo, oriunde te-ai fi așezat, aveai la îndemână câte una), să sorbi puțin din lichidul acaju (ar fi impardonabil ca, într-un asemenea text, să apară *maro-roșcat*), să-l lași o vreme să-ți ciupească limba și bolta palatină (cât de inexpresiv ar suna *cerul-guri!*), să-i îngădui să-și împrăstie aromele și abia apoi să-l faci pierdut pe lungul și sinuosul tract digestiv (verbul *a înghiți* n-ar avea nici el ce căuta), în fine, să spui din toată inima că șeful poliției e un bandit și o țoapă, să spui tot felul de lucruri pe care de obicei nu poți să le spui, nu ca o mărturisire, nu ca o spovedanie, ci ușor, relaxat, să le spui pur și simplu, iar persoana aceea drăguță să te privească cu duioșie și solidaritate. Eu unul, la un asemenea exercițiu, aș fi răspuns fără rezerve că e vorba despre bucurie. Poate chiar despre o bucurie rară. Dar, ca să fac o concesie tuturor acelor elevi de la orașe și sate care, confruntându-se și ei cu aceeași temă pentru acasă, ar fi rezumat fragmentul la lene, la influența alcoolului, la ultraj adus organelor de ordine, la gerontofilie sau la mai știu eu ce, m-aș mulțumi oricând și cu conceptul de voluptate. Ce Dumnezeu, doar o după-amiază întreagă povestisem cum au fost oprite săpăturile arheologice la castrul roman și câtă amărăciune se naște cercetând ochii oamenilor și cum se adună amărăciunea asta în inimă, în plămâni și în stomac ca un gaz perfid, capabil să se

autoaprindă. Am descris, bunăoară, pupilele mici ale domnului Titu Maeriu, înecate în irisul bleu-lăptos și într-un trecut chinuit, licărind ca niște bucățele de jar ori de câte ori erau puse la îndoială originea și vârsta gropii comune. Un licăr întreținut de grija surescitată, de spaima de-a nu fi profanate suferințele camarazilor dispăruți. În cazul lui, și tanti Jeni a fost de acord cu comparația mea, se întâmpla ca la invalizii de război care nu pot concepe că alții rămân infirmi dintr-o infecție netratată a unghiei sau dintr-un accident în atelierul de lăcătușerie. Domnul Maeriu, care avusese de îndurat interogatorii și închisori, care știa ca nimeni altul până unde au mers oamenii partidului cu nemernicia, nu credea nici în ruptul capului că, de data asta, nu era vorba de-o crimă politică. Cu toate etichetele lui de azi, inginer pensionar, autor al unei teze de doctorat privind rezistența tunelurilor în straturile de roci sedimentare, tată, bunic și, mai ales, străbunic, părea convins că toate gropile comune din lume sunt consecința unor execuții sumare patronate de comuniști. Săracul, a zis Eugenia, se înșală amarnic și are atâta dreptate! Și nu e trist, doamnă, nu e trist? am replicat eu, adăugând că soarta asta o împărtășesc mulți alții, cum ar fi scriitorul acela pe care-l îndrăgesc, dar nu-l cunosc, pe care l-am citit mereu, dar nu l-am văzut la față niciodată, scriitorul acela care semna de curând un articol-eseu despre strădaniile guvernanților de acum de-a ascunde ticăloșiile predecesorilor lor republicani. Poate scriitorul a venit deseori aici în oraș, pentru aerul ozonat, pentru peisaj, pentru liniște, poate s-a plimbat și printre ruinele cetății, gândindu-se la cine știe ce, la vreo nuvelă în lucru, la niște personaje necoapte, la tufele de măceș sau la o femeie, a făcut-o însă, dacă a făcut-o, demult, când nu fusese deschis

noul șantier arheologic și când nu fuseseră descoperite osemintele. De fapt, chiar dacă ar fi sosit ieri sau alaltăieri și și-ar fi petrecut întregul timp lângă grămezile de oase și oscioare, tot nu și-ar fi schimbat părerea. Aici făcusem o pauză, ulcerul meu se dovedea nu doar un dușman al dialogului, ci și al monologului, iar cât am mestecat ultima plăcintă cu brânză dulce și stafide, încet, cum insista doctorul, mi-am dat seama că brandy-ul, nu chiar de la primul pahar, mai târziu, predispune la filosofare. Și atunci am spus: scriitorul comite și el, nevinovat și cu cele mai bune intenții, o eroare întemeiată, tratează adică, în împrejurări naționale favorizante, o situație de fapt confuză, controversată, plecând de la un adevăr general, cam larg, și nu de la adevărul particular. Pare logic că groapa comună de aici e rodul mitralierei, câtă vreme indivizii de la putere, disprețuitori din fire față de morală și față de istoria recentă, fac eforturi să demonstreze că nu asistăm la un asasinat. Când hoții, hoți dovediți sau măcar bănuți, nu unii neștiuți, țipă că nu e jaf, atunci e sigur jaf, trebuie să-și fi închipuit scriitorul și a așternut pe hârtie protestul lui. Tanti Jeni aplauda delicat, cu palmele ridicate în dreptul pieptului, mi-a strigat bravo, dragă! bravo! și, pe chipul ei, nu se vedea vreo urmă de zeflema. Domnule Petruș, te poți păcăli având atâta dreptate, a repetat și, cu o invitație insistentă la prânz, la un prânz întârziat, se apropia deja de patru, m-a oprit să mai adaug că scriitorul a înțeles perfect regula, dar a avut neșansa să o critice nimerind o excepție. La masă, puțin înaintea supei cu găluști, a sosit și Jojo, aducând cu ea somnolența și neliniștea studentei în pragul examenelor. Purta un halat de casă din atlas albastru, fără mâneci. Pentru brațele ei s-ar fi putut găsi multe

asemănări, dar în clipele acelea îmi lipsea imaginația horticolă de mai devreme.

După ce paharele verzui, cu picior, s-au reumplut, am aflat de ce tanti Jeni era o lady, dincolo de frustrările, ironiile, clevetirile și invidiile multora, cunoscuți sau necunoscuți. Ce explicație simplă! Pe când avea doar șaptesprezece ani și se pregătea să termine Pensionul Notre-Dame, nu din Paris, ci din Ploiești, ea, Eugenia, se îndrăgostise aprig de tânărul lord Neil Embury, reprezentantul unei companii insulare pe lângă rafinăriile din oraș, trăise alături de el o fulgerătoare și incandescentă poveste de amor și, sub binecuvântarea unui preot anglican adus cu un avion special de la Salonic, îi devenise soție chiar în ziua în care Chamberlain, gripat fiind, găsisese puterea, dumnezeiască a crezut el inițial, drăcească, fără doar și poate, a gândit peste ceva vreme, să nu condamne printr-un comunicat oficial sau măcar printr-o scrisoare la nivel de ambasade ampla desfășurare de forțe armate în zona demilitarizată Renania. Pe Neil, pe atunci în vârstă de treizeci și unu de ani, posesor al unor favoriți blond-cârlionțați, al unui lornion din alabastru, al unor ochi gri (citât: „cum e cerul acela dinainte să ningă”), al unei colecții rare de lavalieri și al unui răs onest (alt citât: „dumneata știi ce înseamnă să râzi liber? liber, liber... adică să nu-ți pese dacă se cade sau nu...”), îl cunoscuse pe strada Elena Doamna, la numărul 34, în casa celui mai mare dintre frații Ionescu, proprietarii moșiei Podu-Fetii și ai fabricii de cărămidă refractară de la Pleașa. Era o cină molcomă în vacanța de Paște, ajunsese acolo împreună cu tatăl ei, avocatul amfitrionului, mai precis al societății în nume colectiv „Frăția”, și s-a întâmplat să se înece cu un os de pește, scrumbie de Dunăre la cuptor. S-a

produs panică, nu mai avea aer, își strângea gâtul cu ambele mâini, una dintre invitate striga să fie aduse săruri, un domn se străduia să-i deschidă buzele pentru a o face să înghită miez de pâine, altul repeta neconștient, ca un gramofon la care acul nu mai alunecă pe disc, respiră adânc! respiră adânc! cineva, o femeie, a avut ideea s-o stropească pe față cu vin alb, un pinot gris cam dulce și, în sfârșit, de undeva din spate, fără să se fi așteptat la asta, a venit o palmă ușoară, dar precisă, deloc dureroasă, dar eficientă și salvatoare. Lumea nu se dezmeticise, încă roiau speriați și inutili în jurul ei, iar lordul Embury, cel care-i aplicase pe ceafă acea lovitură providențială, râdea din tot sufletul, un râs zgomotos și liber, înțelegeți?, un râs liber. Se simțise extrem de rușinată, restul serii nu mai ridicase privirea din farfurie și parcă îi ardeau fruntea, tâmpilele și obraji, undeva deasupra gleznelor o înțepau niște ace ascuțite, își închipuia, vedea de-a dreptul, o mașină de cusut în funcțiune, pe a cărei pedală apăsa din când în când un picior necunoscut, un picior acoperit de-un pantalon bărbătesc din stofă moale, de culoarea huilei, încălțat cu o gheată elegantă, de același negru-cărbune. La plecare, îndemnată stăruitor de industriașul Ionescu, cel mai mare dintre frații omonimi, și cu mai puțin elan de tatăl ei, se îndreptase către Neil Embury și-i mulțumise. Cu o pronunție comică și o gramatică abstractă, atingându-i umărul cu degetul inelar, petrolistul spusese ceva despre Dickens și despre un os de pește fermecat și-i promisese că o va vizita la pension, pentru a se convinge că efectele palmei sale n-au fost decât tămăduitoare. Vizita ar fi putut să fie una scurtă, convențională sau să nu fie deloc, dar a fost altfel. În dormitorul de la etajul doi, sub acoperiș, la mai bine

de-o oră după anunțarea stingerii, când cele mai multe dintre eleve dormeau și doar câteva se mai perpeleau între cearceafurile scortoase în care pătrunsese de curând izul primăverii, s-a auzit un ciocănit încet în geam. Ea, Eugenia, și-a tras pătura peste față și, în întunericul acela deplin, a văzut din nou mașina de cusut pusă în funcțiune de eleganta gheată neagră, înțepând-o deasupra gleznei cu acul ei neobosit. Se stârnise o mare agitație în dormitor, ciocănitul se repeta, calm, egal cu sine, pe fondul luminos al ferestrei se distingeau un braț care coboară dinspre streășină, pașii iuți ai maicii-pedagog au răpăit pe coridor, s-a deschis ușa, apoi fereastra, chiar maica-pedagog a deschis fereastra, iar de sus, dinspre acoperiș, a apărut un chip de bărbat, răsucit, cu fruntea spre pământ și cu bărbia spre cer, încadrat de pomeți bogați, însoțit de un râs vesel și puternic. Maica-pedagog părea o statuie, unsprezece dintre elevele Pensionului Notre-Dame din Ploiești țipau, icneau, bufneau, tremurau, gemeau, chicoteau și așa mai departe, iar a douăsprezecea din acel dormitor, ea, Eugenia, s-a apropiat liniștită de fereastră, a pus picioarele goale și trandafirii pe pervaz, a prins mâinile care i se întindeau și s-a lăsat ridicată pe acoperiș, pe țigla smălțuită, care în zilele însorite lucea verzui. Trebuie să fi fost o nuanță care aduce cu paharele acestea, nu? am întrebat-o pe tanti Jeni și ea a confirmat.

Cununia n-a fost oficiată în fața unui altar, deși Neil încercase să pună ceva în scenă la Biserica Cișmeaua Mavrogheni, dar nu reușise să-l înduplece pe paroh ca slujba să se desfășoare în acompaniamentul unei trupe de boogie-woogie, cu negri veritabili, și să se încheie cu urarea „God bless you”. Și atunci,

căsătoria religioasă se petrecuse lângă o cruce țărănească de hotar, pe care se cățarau câțiva lăstari de rostopască, până aproape de cuvintele cu chirilice cioplite în piatră. Nici Eugenia, care purta o rochie roz și avea pe cap o pălărie alb-înflorată, fără voaletă, nici lordul Embury, îmbrăcat într-un costum de vară de culoarea oului de rață, nici palidul și reticentul preot anglican, zgâlțâit peste poate de avionul care-l adusese de la Salonic și apoi de automobilul care-l purtase pe câmpuri, printre lanuri de grâu și plantații tinere de tutun, și nici cei doi martori, niște actori de mâna a treia culeși contra unui onorariu frumușel dintr-o cafenea bucureșteană, nu înțelegeau din textul slavon decât un an, 1851. Neil alesese însă acel loc pentru că făcea parte din categoria lucrurilor sau întâmplărilor, puține la număr, care-l făceau să exclame *wonderful!* Constatase cândva, la o partidă de vânătoare de prepelițe, că, suindu-te pe mica cruce, de numai un metru înălțime, săreai cu privirea peste acea linie a orizontului, ternă, conturată exclusiv de culturi cerealiere și descopereai întinderea lacului și a pădurii de la Căldărușani. Imediat după ce-i strecurase verigheta pe deget, o prinsese de talie, o ridicase ca pe-un prunc în vârful crucii și o lăsase să facă singură neasemuitul salt vizual. Ochii Eugeniei au întâlnit o mare de lumină, lacul împrumutase toată tăria soarelui de prânz, în vreme ce lordul Embury, nepăsător la furia care puneă stăpânire pe preot (tot mai stacojiu la față, acesta sfârșise prin a se întoarce cu spatele la miri și a bolborosi ceva, probabil o rugăciune, strângând între degete Evanghelia), tratându-i pe cei doi actori ca și cum n-ar fi existat (unul dintre ei căsca întruna și distrugea lent, cu vârful pantofului, un mușuroi de furnici, iar celălalt, ajutându-se de-un pai, își curăța

migălos mizeria de sub unghii), a început prin a săruta catarama sandalelor albe, apoi acele petice de piele trandafirie dintre barete, a trecut la glezne, s-a rotit mult cu buzele în jurul lor, le-a cuprins de câteva ori rotunjimea, s-a ridicat cu săraturile pe gambe, pe genunchi și pe pulpe, uneori cobora, dar revenea repede și se ducea mai sus, până când capul i s-a pierdut cu totul sub poala rochiei roz, rămânând destul timp acolo.

Se prea poate ca tanti Jeni să nu-mi fi relatat atât de detaliat episodul nunții, dar, în fotoliul din camera ei de zi, am ajuns la convingerea că, așa cum ulcerul e un dușman al dialogului, brandy-ul e un aliat al imaginației, probabil unul din prietenii ei fideli. Cert este că, odată fiica sa măritată, avocatul societății în nume colectiv „Frăția”, o persoană de bună seamă pragmatică, în al cărei fel de a fi se insinuasera multe dintre tarele baroului și ale lumii afacerilor, a știut să-și potolească furia nemărginită și a pus punct tuturor acțiunilor represive pornite împotriva petrolistului englez înainte ca acesta să-i devină ginere. Cu un burete mare, el a șters toate momentele negre din trecutul apropiat: răpirea Eugeniei de la onorabilul Pension Notre-Dame din Ploiești, fuga de cinci săptămâni, știrile contradictorii și cu totul insuportabile despre viața îndrăgostiților (o cucoană, doamna magistrat G., îi văzuse făcând baie, goi-goluți, în lacul Mânăstirii Cernica, chiar la ceasul de taină al sfintei liturghii; un ofițer superior de jandarmi susținea că eșuase în repetate rânduri, pe diverse șosele, oprirea bolidului roșu Duessenberg Straight, cu opt cilindri în linie, 4900 de centimetri cubi și 265 de cai putere, care rula uneori, cu Neil la volan și cu Eugenia alături, cu peste 200 de kilometri la oră; o doamnă fină, văduvă

de farmacist, amanta avocatului altminteri, zicea că a auzit despre lord că ar fi pierdut o sumă fabuloasă în cazinoul de la Constanța, după care, cu Eugenia în cârcă și cu o sticlă de șampanie în mâini, ar fi străbătut de la un capăt la altul faleză, nechezând ca un armăsar; administratorul rafinării Vega se plângea că pe biroul lui s-a strâns un teanc măricel de facturi pe care insularul întârzia să le achite, iar ca răspuns la scrisoarea trimisă acestuia primise o ilustrată de la Viena, înfățișând chiar fericitul cuplu pe treptele Palatului Prater; în fine, însăși maica Theodosia, directoarea Pensionului Notre-Dame din Ploiești, nu s-a mulțumit cu exmatricularea imediată a fetei și l-a vizitat pe avocat, pentru a-i cere imperativ, în calitate de tată, de cetățean și de creștin ortodox, să pună capăt prin orice mijloace unei relații care i-a îmbolnăvit elevele). Ca socru al lordului Embury, și nu ca tată ultragiut, avocatul a devenit alt om. După o rapidă, amplă și costisitoare renovare, le-a pus la dispoziție tinerilor, pentru recreeri duminicale și pentru scurte vacanțe, micul său conac de la Văleni. A virat într-un cont al Eugeniei o sumă însemnată, împrumutată de la diverși cămătari, pentru desăvârșirea unei garderobe pe măsura noului ei statut. I-a dăruit ginerelui un cal de curse, ce-i drept nu un campion, ci unul de pluton, primit cadou de la un client larg la buzunar. Toate aceste gesturi de bunăvoință, care se voiau a fi percepute ca o expresie a afecțiunii paterne, dar și ca o punte de trecere de la rătăcirile tinereții la responsabilitatea vieții de familie, n-au avut însă vreun ecou. Casa de la Văleni nu s-a aflat niciodată pe traseele proaspeților căsătoriți, calul a rămas în îngrijirea grăjdarilor de la hipodrom, fără ca noul stăpân să-i dea vreo atenție sau să-l înscrie în derby-

urile de trap, iar contul Eugeniei, cu toată simbolistica sa de trusou marital, n-a fost atins, adunând dobânzi bunicele. Neil și Eugenia trăiau departe, mereu altundeva, alimentând neconținut, prin vocație, prin distanță și prin excentricitate, discuțiile de salon ale orașului. La un moment dat, când avocatul era deja la pat de luni bune (doamna fină, văduva farmacistului, se orientase de ceva vreme către un comerciant de parfumuri; societatea în nume colectiv „Frăția” era de mult reprezentată juridic de un alt purtător de robă etcetera, etcetera), a fost înștiințat, pe aceeași cale a zvonurilor, că ar fi bunic. Vestea l-a scos grabnic din așternuturi, spre furia medicului curant, care a proclamat cu acea ocazie că papionul și briantina nu valorează nici cât o ceapă degerată în lupta cu ftizia. A fost pentru ultima oară atunci când, telegrafiind pe adresa din București a petrolistului englez, o adresă pe la care, știa prea bine, lordul Embury călca din an în Paște, tatăl a încercat să descopere urma fiicei sale. Seara, cu febră mare și accese de tuse neobișnuite, a revenit în patul de suferință, acceptând mai docil ca de obicei compresele puse de infirmieră. După trei săptămâni, bolnavul a primit un plic fără însemne din partea expeditorului, un plic care conținea o fotografie înfățișând un bebeluș adormit, înconjurat, în pătuțul lui miniatural, de opt pisici. Înainte de a studia trăsăturile pruncului (ulterior, cu ajutorul unei lupe, a făcut-o de sute de ori), avocatul a fost cuprins de o stăruitoare senzație de sufocare, datorată unui imaginar păr animal, pe care-l simțea plutind pretutindeni.

Ea a apărut în casa copilăriei într-o zi călduță de octombrie, pe la prânz. Era însoțită de micul Jonathan (căruia prima doică, o femeie cu respect pentru soiurile și plăcintele de mere, avea să-i spună Ionatan) și

transporta, într-o ladă mare de răchită, cele opt pisici din fotografie. Neil, devenit inutil într-o țară cu prea puține șosele și terenuri de golf după ce rafinările intraseră sub control german, pornise către Londra și ulterior către comitatul său, pentru a pregăti sosirea alesei inimii și a primului născut. Plecarea sa fusese forțată, chiar una contracronometru, iar Eugenia, în ciuda atâtor rugăminți și insistențe, refuzase să-l însoțească înainte de a-și mai fi văzut tatăl muribund măcar o dată. Și aici intervenise istoria, cu orarul ei perfect prestabilit, cu făgașurile bine trasate pentru fiecare. Iubirea celor doi, lung timp sursă inegalabilă de conversații mondene, de rumoare colectivă și de pizmă feminină, s-a transformat într-o particulă derizorie, prinsă, alături de alte câteva milioane de particule, de o mișcare haotică. Nu era vorba de mișcarea browniană. Ci de război.

Neil Embury, locotenent în noua împrejurare, a căzut la datorie undeva în nordul Africii (chestiune aflată cu mare întârziere). Eugenia Embury, după ce și-a înmormântat tatăl la nicio lună după revedere, a cunoscut reversul monedei de-a fi soție de lord, mai întâi în versiune prusacă, apoi autohtonă, după aceea rusească și, în final, din nou în varianta țării-mame. Au venit domiciliul forțat, scurte detenții, deschiderea corespondenței, confiscarea averii, interogatorii, alte detenții, schimbarea încântătorului copil Jonathan Embury în adultul Ion Emburescu, strungar aici, în orașelul acesta de munte în care s-a descoperit acum o groapă comună, alcoolic, poate și de-asta trecut în lumea dreptilor la nici cincizeci de ani. Tanti Jeni a crescut și a adorat o mulțime de pisici, s-a ocupat de educația nepoatei ei Josephina încă dinainte de a-și pierde fiul, a căutat și a găsit clipe de pace în

grădinărit și în pasiențe, a făcut întotdeauna o delicioasă plăcintă cu brânză dulce și stafide, a fost invitată anual, de la redeschiderea ambasadei britanice încoace, la serbarea de Crăciun, s-a dus de fiecare dată, ignorând șicanele și amenințările autorităților, și s-a întors mereu cu mici cadouri. Cum e brandy-ul.

Am ieșit din casă când se însera. Era frig. A venit cu mine și Jojo, m-a luat de braț și m-a rugat să o plimb la castrul roman. Ce gros se îmbrăcase!

Capitolul III

1

Mai întâi ridică degetul arătător. Și degetul, plin de cicatrice, uscat ca un pește ținut la vânt, se oprea câteva clipe în aer, lângă tâmplă, apoi se mișca ferm și smucit, încât tremurau și borurile pălăriei de pai. La scurt timp după gesturile acestea (interpretate ca purificatoare, de luare-aminte, muștrătoare, prevestitoare, de iertare, pilduitoare și într-o mulțime de alte feluri), era auzit cum rostește: *de trei ori s-a pogorât Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin și încredere lui Onufrie*. Glasul suna de fiecare dată la fel, nici mai vesel, nici mai posomorât, nici mai grăbit, nici mai tăragănat. O spunea de nenumărate ori pe zi – dimineața, când îi trezea cu o trompetă de tinichea pe ucenicii prea dedulciți la somn, ceva mai târziu, când pregătea pensulele și vopselurile și când împărțea ajutoarelor sale șpacluri, mistrii și treburi, înainte și după prânz, când își așeza palma grea, ca binecuvântare, pe creștetele vizitatorilor care nu ocoleau cutia milei, la asfințit, când încetau cu toții lucrul și se strângeau în jurul unui pilaf, al unei iahnii

sau al unei tocanе de bureți. O spunea și seara, în singurătate, înainte de rugăciuni și de culcare, în coliba lui din apropierea bradului cu nouă vârfuri și a micului paraclis ridicat la poalele acestuia. Atunci amenința cu arătătorul către peretele de la miazănoapte, fiindcă din stânga icoanelor și a candeliei credea el că vin duhurile rele.

2

Ce de lucruri au nevoie de explicații! Bunăoară, de ce poartă părintele pălărie și de ce una de pai, cu boruri largi, când soarele nu e mereu arzător, iar anul e lung și are atâtea anotimpuri. Înainte de toate, trebuie știut că de la vârsta de șase ani (o vârstă aproximativă, pentru că nimeni nu poate ghici data nașterii unui copil găsit pe malul râului), dintr-o duminică de octombrie în care fusese prima dată la bălci, nu mai umblase cu capul descoperit. Văzuse acolo un scrânciob, urși dansatori cu belciuge în nas, o femeie pictată pe obraji și pe burta dezgolită purtând un șarpe uriaș atârnat de gât, un bărbat costumat în balaur tricefal, gata oricând să arunce flăcări pe nări, doi căluți dolofani, unul cu pete cafenii și plete blonde, iar celălalt cu barbă sură și nemaipomenit de păros de la genunchi în jos, niște saci mari din piele de bivol, umpluți cu nisip, în care se înghesuiau să lovească cu pumnul toți vlăjgarii, o panteră cu botniță și cu lanțuri de ocnaș la picioare, negustori, tarabe și corturi de tot felul, o pistă improvizată de popice, un pitic plimbându-se pe catalige, o mulțime de gură-cască, o barcă atârând de o schelă din lemn, folosită ca leagăn pentru douăzeci de persoane, țigani cu duiumul, un cățel cârlionțat, îmbrăcat în rochiță, care scheuna în ritmul unui

acordeon, câteva mese pe care se învârteau întruna cărți de joc și bancnote mototolite și, undeva printre toate celelalte (asta ținea minte cel mai bine, fiindcă, dormind prin grajduri, prin poduri, prin pătule de porumb, prin cotețe, pe unde apuca, se gândise la propria piele), un moș care vindea prafuri contra ploșnițelor, căpușelor, puricilor și păduchilor. A mâncat o turtă dulce în formă de inimioară și a băut o cană de bragă primite pomană de la o precupeață, dar ce a înțeles din toată ziua aceea, deși la bâlci poate i-ar fi prins bine contrariul, a fost că nimeni nu râde de el dacă are ceva pe cap. În zori, când să pornească cu baba Vuța spre târg, bătrâna se oprise bodogănind în mijlocul curții, se dusesese în tindă (nu înainte de a-și scuipa de trei ori în sân fiindcă se întorcea din drum), scotocise ceva vreme într-o ladă, scosese de acolo un clop hărtănit și i-l îndesase pe urechi. N-a aflat niciodată dacă o făcuse de milă, ca răsplată pentru că-i căra aproape doisprezece kilometri, peste câmp, sacul cu mieji de nucă și cu cocoșei de zahăr ars sau ca să nu se facă ea de ocară din cauza ciudățeniei lui. Oricum ar fi fost, a luat-o ca pe o faptă bună, între cele mai bune din viață. S-a ocupat cu grijă de clop imediat cum au ajuns înapoi în sat, fără să-i pese că postavul lucea de prea multă purtare; i-a cârpit cu ață roșie, prima pe care a găsit-o, găurile făcute de molii, i-a întărit cusăturile, l-a curățat de scame și l-a strâmtat cât să nu-i mai cadă peste sprâncene. Nu s-a mai despărțit de el timp de opt ani, scoțându-l din cap doar noaptea, după ce se asigura că nimeni nu pândește să-i vadă părul. Rar, când clopul devenea prea mic, nu atât pentru că ar fi intrat la apă (de spălat, nu-l spăla, îl mai udau uneori ploile), cât pentru că el însuși creștea neconținut, mai dădea drumul întăriturii, material era

destul, doar răposatul fusese un om căpos în toate privințele. A continuat, în tot acest timp, să-și taie moțul din creștet de câteva ori pe zi, ascunzându-se, căutând câte un loc, indiferent unde-ar fi fost și ce s-ar fi întâmplat, în care să fie ferit de privirile celorlalți. Avea mereu în buzunarul pantalonilor foarfeca pe care-o are și acum, când ridică o mânăstire într-o smerită cinstire a Sfintei Născătoare de Dumnezeu, cea care *de trei ori s-a pogorât din ceruri ca să-i arate sprijin și încredere*, o foarfecă veche de la bun început, foarte veche astăzi, primită de la popa Nae, cel care l-a poreclit Moțatu. E iarăși greu de stabilit dacă foarfeca fusese un dar sau o simbrerie plătită unui copilaș, de data aceasta pentru bătutul și vânturatul păstăilor galbene de fasole, din care el, copilașul, alesese într-o miercuri din septembrie 1931 vreo zece banițe de boabe albe, curate, gata să fie puse de preoteasă la fiert. În orice caz, în memoria și în inima adultului care s-a copt din acel copilaș, e vorba tot de-o faptă bună, între cele mai bune din viață, chiar dacă popa Nae îi zisese Moțatu cu mult înainte de a-l fi primit în biserică și de a-l fi botezat Gherghe, așa cum a vrut, în amintirea unui frate mort la Turtucaia, femeia care îl culesese în scutece de pe malul râului și care, măcar pentru atâta lucru, se cuvenea să-i fie considerată mamă adoptivă. Și Moțatu i-au spus întotdeauna, nimeni nu l-a strigat vreodată Gherghe, nici măcar ea, cea care îl găsisese, îl ridicase pe picioare și, târziu, pe la doisprezece ani, când arăta deja a bărbat, îl dusesese în casa Domnului pentru a nu rămâne un păgân. Dar, de când căpătase clopul de la baba Vuța și până a părăsit satul în care îi cunoșteau cu toții ciudățenia, porecla a sunat tot mai mult a nume de om și mai puțin a batjocură. Asta s-a datorat câtorva întâmplări: după

bâlci, într-o seară, cu palmele lui ca niște lopeți, i-a spart buzele unuia, i-a învinețit nasul altuia și l-a făcut să umble cocârjat pe-al treilea dintre băieții care-l urmăreau și-i smulgeau de pe cap bucata aceea de postav ponosit; peste opt luni, când felcerul, cam amețit după un parastas, se găsisse să-l strângă în brațe pe ulița mare și să-i arunce clopul în șanț, l-a mușcat atât de tare de mână, încât a fost nevoie urgentă de patru copci; altădată, într-o toamnă friguroasă, cu ploi care uitau să se termine, a ars ca prin minune, noaptea, una dintre căpițele lăsate pe arie de Nițică, cel care-i agățase clopul de felinarul birtului și care încercase să-l prindă de moț și să-l ridice pentru a și-l recupera; în fine, chiar în ziua botezului, când se îmbrăcase pentru prima oară în cămașă albă, o cămașă care-i aparținuse celui alt Gherghe, cel care își dăduse sufletul la Turtucaia, și-a înfipt degetul lui arătător, neobișnuit de lung, pe atunci fără nicio cicatrice, în urechea stângă a țații Sorica, lăsând-o pe jumătate surdă fiindcă striga din tot pieptul să nu fie primit în biserică slujitorul Necuratului. După acel ultim episod, nu s-a mai legat nimeni de clopul lui, chiar dacă, nevăzut de ochi străini, moțul de dedesubt, un smoc foarte gros de păr aflat la două degete deasupra frunții, creștea cam douăzeci de centimetri la fiecare patru ore și era retezat, ca și acum (când nu mai e vorba de Moțatu, nici de botezatul Gherghe, ci de călugărul Onufrie), cu regularitate de ceasornic.

În satul acela de câmpie, din care el a plecat pentru totdeauna pe la cincisprezece ani, așa, din senin, într-o după-amiază cu zăduf și praf, în care pe cer, în lipsa norilor, se tot înfoiau și se strângeau ghem stolurile de grauri, circulasera destule povești pe seama moțului lui nemaivăzut. Una spunea, ca și cum

un pruncuț ar fi avut păr, și nu puf, că de smocul acela l-ar fi apucat mama lui adevărată când l-a azvârlit pe prundiș și că, văzând bunul Dumnezeu așa blestemăție, însemnase locul. Alta, în care trebuie să fi crezut nesmintit și țața Sorica, zicea că acolo unde-și vâră coada Bată-l Toaca nu poate să rămână lucru curat și că a știut biata femeie, cine-o fi fost ea, de ce și-a lepădat copilul. Versiunea care nu lăsa în uitare faptul că Moțatu fusese găsit la râu a doua zi după Sfântul Ilie vorbea de sporul fără seamăn al părului ca de-un rod al pământului, fiindcă el, plodul, stătuse lungit ca un dovleac, că doar la cât de micuț era nu se ținea în fund și nici nu mergea de-a bușilea și se așezaseră binefacerile proorocului, adunate, peste părul lui, în loc să se împartă peste castraveți și peste roșii, peste grâu și peste secară. Baba Silca, la care se duceau cu toții ignorându-l pe felcer când nu dădeau de cap vreunui betesuș și care scotea binele și răul din ierburi, din flori și din rădăcini, socotea că fierturile din părul lui (căuta cu osârdie smocurile pe care el le arunca din patru în patru ore, descoperind rareori câte unul) vindecă mai bine ca orice reumatisme, semn că moțul nu crește din piele, ci din osul capului, dacă nu chiar din creier. Popa Nae, chestionat de atâtea ori asupra subiectului, mulțumit altminteri nu doar de cum bătea și vântura băiețandrul fasolea, ci și de cum culegea prunii, stivuia sacii cu făină și mălai, scotea cartofii, țeșăla caii, prindea crapii, strângea și ardea gunoiul, tăia via, tundeă oile și multe, multe altele, se rezuma de obicei să constate că sunt ascunse tare căile Domnului. Într-o Duminică a Floriilor, constrâns de dreptcredincioase să-și spună părerea (îl încolțiseră în ușa bisericii, vociferând, dând din mâini, potrivindu-și întruna baticurile care alunecau pe frunțile

transpirate), se făcuse alb-verde la față, apoi stacojiu, pe urmă iarăși alb-verde (chipul lui cu fălci mari și frunte mică semănase preț de-un minut cu un uriaș ou de rață) și proclamase Sărutul dat Leprosului drept cea mai importantă învățătură a Sfintei Scripturi. De altfel, în acea împrejurare, popa îl căutase pe băiat prin mulțime, îl luase în brațe, îi scosese clopul (a fost singura dată când el a acceptat docil să-i fie capul descoperit) și-i pupase cu năduf moțul, care tocmai se apropia de lungimea maximă dinaintea tăierii, douăzeci de centimetri. Țanțoș ca un pământuf, părul lui din creștet lucise negru-albăstriu în soare, provocând o exclamație colectivă de uimire și potolind femeile. Dar istoria moțului aceluia nemaîntâlnit, istoria, și nu mitologia lui, în forma ei pură, neviciată de fabulații creștine sau de erezii (o formă la care prea puțini au acces în absența mamei naturale), e cu totul alta. Tânăra Stanca, fată cu lada de zestre mică și cam goală fiindcă era orfană de tată și avea cinci frați, altfel cu cozi galbene ca mierea ajungându-i până la brâu, bună dansatoare la hore, repede surâzătoare și deschizătoare de ochi dulci, a rămas grea după dragostele ei de-o săptămână cu un jandarm venit în satul ei de deal, iarna, pentru o crimă petrecută la crama conacului. Fătul n-a vrut să-i iasă din pânțec nici cu vin de buturugă fiert, nici cu zeamă de brusture, nici cu coacăze pisate în ceai de lubărdută, așa că, puțin înainte de Paște, a fugit la Buzău și de acolo, cu câte-o căruță, pe jos, cum se nimerea, la Brăila, unde știa că trăiește o soră de-a lui taică-su, pe care n-o văzuse în viața ei. N-a găsit-o. Au găsit-o pe ea în schimb, rebegită, flămândă, murdară și speriată ca un câine de pripas, turcii care păzeau un siloz. Își făcuse culcuș în vârful unei movile de grâu înalte de câțiva

metri și mânca fără oprire, din căușul palmei, boabele tari și aurii. Și Allah e bun uneori, nu ca Domnul Dumnezeu nostru, dar poate fi și el bun când e vorba să salveze o ființă năpăstuită, care, în doar trei-patru zile, după niște băi fierbinți și niște mese omenești, se preschimbă într-o fată frumoasă și harnică, cu zâmbete și supunere. Au izgonit-o ceva mai târziu, când burta devenise mare și supărătoare. Venise o toamnă caldă, blajină, așa că a putut să supraviețuiască în bălți, printre ape stătute și păcuri, învățând cum poate fi mulsă o vacă sălbatică dacă-i legi vițelul de-o salcie sau de-un plop, cum pot fi aduși racii la mal dacă le miroase a mortăciune, cum se prinde câte un somn bătrân, la vâltoare, cu un caras cât palma, cum se deosebesc ciupercile bune de cele otrăvitoare, folosind cruciulița de argint de la gât. Ajunsese în luna a șaptea și nu poftea nimic din ce nu era sub ochii ei, dar, din ce vedea acolo, își dorea din toată inima, tremura, vărsa lacrimi, țipa, se tăvălea pe pământul clisos cu miros de izmă și putreziciune, se ruga în genunchi, își smulgea din părul care-i atinsese genunchii și-și zgâria obraji pentru niște ficat de rață. Și asta după ce se oprise aproape de bordeiul ei, ca o pauză de neînțeles în drumul către locuri fără crivăț și ger, o colonie de rațe sălbatice. Negre-albastrii, cu moțuri caraghioase, subțiri și grozav de gălăgioase, erau atât de multe, încât atunci când se ridicau deasupra smârcurilor parcă se întuneca cerul. De fiecare dată când își luau zborul, neștiind dacă plecau definitiv sau doar se mutau ceva mai încolo, în căutare de apă caldă și de bancuri de pești, ea strângea pumnii cu furie, până când unghiile făceau să plesnească pielea palmelor și să sângereze. Existau pe insulă, departe, la capătul nisipos dinspre

oraș, câteva case și, din când în când, făcea cu stăpânii lor un negoț sumar; dădea icre pentru sfoară și cârlige, pentru chibrituri priponea cai greu de prins, se ducea cu poala plină de mure, kilograme întregi și se întorcea cu o litră de gaz. A obținut de la ei, de la oamenii aceia încruntați și tăcuți care o priveau ca pe-o sperietoare, care o batjocoreau și o înșelau neîncetat, două găleți de borhot dintr-o grămadă rămasă lângă un cazan de țuică. Le oferise în schimb o știucă lungă de un metru, care încă mai mișca. Toată după-amiaza, cu meticulozitatea fetei învățate să depene borangicul de pe gogoșile viermilor de mătase, să țeară la război și să împletească colaci pentru pomeni, umpluse cu resturile fermentate și îndelung distilate de corcodușe burțile a sute de peștișori – obleți, roșioare, plăticsi și batce, bibani și strapazani, mârlițe, gherțoi și cosaci – care intraseră în plasa ei amărâtă, obținută cu săptămâni în urmă contra unui pui viu de căprioară. Dibuisse rațele când se întuneca, strânse pe-un lac mic, ferit de vânt, erau cu nemiluita, poate către o mie, moțăiau deja, mai măcănea rar câte una, fără vlagă. Stanca (al cărei nume n-a fost cunoscut de copilul pe care-l purta în pânțele, deși Moțatu își visase să-l afle, mai puțin Gherghe, deloc Onufrie), s-a apropiat fără zgomot, s-a udat și s-a noroit până la pulpe strecurându-se printre tulpinile încă verzi de stuf și a împrăștiat pe apă, în strat subțire, plevușca ei alcoolizată. Rațele n-au simțit-o, iar ea a trăit o noapte lungă de așteptare, fără somn, în care s-a tot gândit și s-a tot rugat ca planul să-i reușească și în care plodul din burtă s-a zbatut ca niciodată. Dimineața, când soarele se pregătea să răsară, iar aburul fluviului se rărea, se destrăma în fâșii lăptoase, colonia de rațe și-a luat zborul pentru ultima oară, cu un fâlfâit grozav de

aripi. Nu i-a părut rău, fiindcă a cules patruzeci și nouă de păsări bete. Le-a spintecat și le-a mâncat ficatul crud; chibrituri și lemne mărunțite mai avea, dar nu mai avea răbdare. Și-a spălat gura și obrajii de dărele sângerii, a dat tot ce strânsese, setca, gazul, o pătură și o cratiță afumată, pentru a fi trecută Dunărea cu barca și a pornit pe jos, pe câmpurile de-acum pustii și înnegrite de focuri, către satul ei de deal. Undeva pe drum, într-o pădurice de salcâm, a născut un băiat. L-a învelit într-o pânză albă, pe care, încă de la Brăila, din vremea vieții la siloz, o spăla zilnic, și l-a așezat la soare, pe-un pătuț de crengi și iarbă, pe malul unui râu. Nici nu observase că pruncul are în creștet un moț lung cât tot căpșorul.

După ce a luat în plină și exclusivă proprietate o bască aproape nouă (cum specios formulase judecătorul din Focșani căruia îi curățase streșinile și-i crăpase două căruțe de lemne), Gherghe s-a despărțit de clopul ajuns tare ca tabla. Plata aceea pentru cățăratul pe acoperiș și pentru izbitul cu toporul nu fusese întâmplătoare, ci o ceruse el, insistent, spre mirarea celui care-l tocmise, un bărbat corpulent, roșu în obraji, asemănător în multe privințe cu popa Nae. Poate în iarna care a urmat, când lemnele s-au mistuit în sobe și în godinuri și când e de așteptat să fi ieșit la iveală, în șopron, trei smocuri groase de păr negru-albăstriu, magistratul va fi înțeles totuși ceva din pretenția băiatului, dar ce mai conta. Clopul de la baba Vuța n-a fost aruncat la gunoi, ci, în seara aceleiași zile, așa decolorat și bătucit cum era, a fost așezat în Cimitirul „Maica Precista”, sub o piatră de mormânt îngrijită, cu îngeri nurlii la colțuri. Pe 14 septembrie 1941, apusul a fost roșu-vinețiu la Focșani, semn prevestitor de vânt, poate de furtună, dar el n-a văzut

culorile cerului sau, dacă le-a văzut, n-a avut ochi pentru ele. Mergea fără oprire pe străzi (sub numele de botez, despre Moțatu nu mai putea fi vorba, iar Onufrie nici nu era imaginat) și, din când în când, își pipăia capul, fiindcă nu mai simțea strânsoarea obișnuită pe frunte și pe tâmple. A umblat cu bascul cadrilat, din fetru moale, aproape un an, până când orașul acela și toate orașele prin care a trecut, deși locuri în care oamenii nu-i știau ciudățenia și nici porecla veche, au început să-i pară reci și fățarnice, chiar dușmănoase. Migra neîncetat, se îndrepta mereu spre nord-est, inconștient, căci într-acolo, datorită cursului istoriei, spațiul se mărise și era loc destul de înaintare. S-a oprit și la Mânăstirea Neamț, nu ca un omagiu înlesnit de toponimie pentru calculele și alianțele Mareșalului, ci ca să se adăpostească de-o ploaie rece, care-l udase până la piele. Și a rămas acolo. Mai întâi, păstrând luni bune basca în carouri galben-verzui, care proba că judecătorul râvnise cândva să joace golf, băiatul a fost o slugă oarecare, ducând la păscut pe pajiștile grase cireada sihăstriei, rânind în grajduri, cosind fânul și adunându-l în clăi, mulgând vacile, transformând taurii tineri, cu ajutorul unui cuțit încovoiat și al unui fier înroșit, în boi vrednici și ascultători. După prima spovedanie la părintele Caliop (cel care i-a rămas multă vreme duhovnic, chiar și după ce Mareșalul fusese executat, Regele abdicase silit, iar cel dintâi Secretar-general naționalizase industria), Gherghe al fost chemat de starețul mânăstirii, Radifir, care a ținut să atingă moțul de douăzeci de centimetri cu propriile degete, să-l taie cu foarfeca lui pentru feștile, să-i verifice creșterea timp de o zi, din patru în patru ore, și să-i încerce arderea, pentru a verifica dacă mirosul e de porc pârlit, ceea ce ar fi însemnat și a însemnat că

băiatul e un biet miel al Domnului, sau dacă se ridică cumva miasme de pucioasă, ceea ce, ferit-a sfântul! ar fi indicat cu totul altceva. Imediat după acel episod, starețul i-a dat dezlegare să intre în biserică cu capul acoperit și i-a poruncit să nu mai lepede pe unde nimerește smocurile retezate din creștet, ci să le strângă într-un sac (șase pe zi, patruzeci și două pe săptămână, o sută optzeci în aprilie, iunie, septembrie și noiembrie, câte o sută optzeci și șase în alte șapte luni și o sută șaizeci și opt în februarie, fără a mai socoti și corecția anilor bisecți) și să i le predea personal, de câte ori calendarul atinge cifra 1. Ce făcea starețul cu atâta păr a rămas neclar pentru Gherghe. El a renunțat la hainele lumești pentru schimă prin iulie '43 și, tot atunci, a înlocuit basca cu potcapul. De data aceea nu s-a mai dus în cimitir, ci a ales ca loc de veșnică odihnă pentru stofa cadrilată scorbura unui fag, unul singuratic, umbros, pe care-l știa de când umbla cu vitele. Potcapul era croit din dimie aspră, așa că fratele Onufrie (Gherghe iese pentru o vreme din scenă) a trebuit să se obișnuiască cu o mâncărime neîncetată și nesuferită la ceafă și mai sus de urechi. Dar, după noua schimbare a numelui, a fost nevoit să se obișnuiască și cu altele. Ca rasofor, primea doar la sărbătorile mari câte un pahar cu vin roșu, fiindu-i interzise mastică, rachiul, secărica și țuica pe care înainte, în pribegia lui și chiar la grajdurile mănăstirești, le bea des și cu tragere de inimă; era obligat să citească ore întregi din cărțile sfinte, deși la început abia deosebea literele între ele și-i era imposibil să le așeze singur pe hârtie; a aflat că foamea e chinuitoare nu numai când nu găsești de lucru sau nu-ți dă nimeni de pomană, ci și când ești pus la post negru (fiind surprins vineri seara în cuibarul

găinilor, unde mânca ouă crude, primise treizeci de vergi usturătoare la fund și fusese închis o săptămână într-o chilie strâmtă, în care găsisse o găleată cu apă și un hârdău); îi amorțeau picioarele de la statul în genunchi, îl durea mijlocul de la mătânii, deprindea rugăciuni și cântări pline de cuvinte neînțelese, i se usca gura rostindu-le sau îl ustura gâtul, însă câteodată simțea ceva nedeslușit în interiorul lor, poate în ritm, în cadență ori în melodie, poate în felul de-a fi și în puterea celor cărora le erau adresate, nici el nu-și dădea seama, ceva care-i încălzea pieptul ca un ceai fierbinte, îi făcea bărbia să tremure și, chiar în absența fumului de la lumânări, îi umezea ochii. Fratele Onufrie se găsea pe atunci la primii pași, miraculoși, ai iubirii, dar cum sentimentul îi fusese străin șaptesprezece ani, recupera timpul pierdut și se comporta ca un copil andru gata să zgândărească și să sâcăie ființa dragă. Odată, în biserică, într-o pauză din frecatul dușumelelor, înțepase încet cu foarfeca pulpa stângă a Pruncului, pe când Acesta dormita la pieptul Mamei. Era în ajunul Sfinților Mihail și Gavril și, de-a doua zi, sub tutela celor doi arhangheli, intrase pe un lung și stăruitor drum al dobândirii iertării, la capătul căruia o vedea mai mult pe Fecioara Maria și mai puțin pe Iisus. Avea să așeze, în timp, sute de buchete de flori lângă icoana aceea, să spună mii de rugăciuni în fața ei și să ude tenace cu lacrimi preșul pe care îngenunchea, până când acesta căpătase o pată de putreziciune la unul dintre colțuri. Altceva îi afectase însă ritmurile vieții după călugărire. Participând la utrenie, la vecernie, la miezonoptică și la celelalte slujbe, având un program de lectură și de masă strict, se văzuse nevoit să-și modifice orarul tăierii moțului. Trecuseră uneori, până la intrarea în noul ritm, șapte sau opt ore

Între două scurtări ale smocului din creștet, așa încât descoperise ce se întâmplă cu părul dacă e lăsat în voia lui. Se albea rapid, se făcea păstos, apoi curgea ca ceara topită, arzându-i pielea capului și provocându-i o durere ca de dinți. Curios este că, exact în perioada aceea de suferințe trupești, în care avea de rezolvat o problemă de matematică nu tocmai simplă, cum să împartă douăzeci și patru de ore în șase intervale egale, astfel încât toate sorocurile să-l găsească liber, ferit de privirile celorlalți, Onufrie afla ce înseamnă bucuria. Nu era o stare cronică, nici nu putea fi așa, erau momente, rare, imposibil de anticipat sau de conservat, în care nu se gândea la ceva anume, nu avea de-a face cu persoane sau cu fapte, momente în care totul, în sens fizic, se golea în el, iar golul acela era umplut de altceva, nedefinit. Uita atunci de mâncărimea de la ceafă și de deasupra perciunilor, de somn, de privirea severă a stareșului Radifir, de jocul unora dintre frați cu iepuroaicele vârate în cușca îngustă a iepurelui, de vorbirea sâsăită a părintelui Caliop, de gustul ciorbei de varză murată, de paginile gălbejite și pătate ale ceasloavelor, de mirosul dulceții de fragi și al zerului proaspăt, de muncile și intrigile mănăstirești și de nenumărate alte lucruri. Și ce bine era.

Între potcapul din dimie scămoșată și pălăria de pai (cumpărată dintr-o piață la câțiva ani după împușcarea ultimului Secretar-general), a mai purtat o capelă soldățească fără stea în cinci colțuri și fără stemă, o broboadă uzată, o căciulă din blană de ied de capră neagră, o șapcă de doc și din nou un potcap, diferit cu totul de cel dintâi, prin stofa moale și plăcută atingerii și prin căptușeala din satin. Fiecare dintre acestea i-a marcat o etapă a vieții, fie că a fost vorba

de Gherghe, fie de Onufrie. Capela, așa spălăcită și lipsită de însemne militare cum era, indică perioada muncii silnice, imediat următoare scoaterii tinerilor din mănăstiri spre a fi vindecați de misticism. Broboada, cu rezonanța ei feminină, cu înclinația către travesti, e simbolul evadării de la mină și al fugii prin teritorii înțesate de razii și controale. Căciula are o tentă înșelătoare, duce cu gândul la vânătoare, adică la vărsare de sânge, or el, de când înțepase cu foarfeca pulpa stângă a Pruncului, căuta fervent iertarea și n-ar fi făcut rău nici unei ființe (mai târziu, ca ieromonah, când o bună creștină îi spusese cu uluire și ceva dezgust că are un păduche în barba albă, Onufrie răspunsese – eh, e și el o făptură a Domnului). În realitate, acel ciudat acoperământ al capului, croit anapoda din blana unui ied găsit mort printre stânci, amintește lunga pustnicie și căutare de ascunzători în munți. Șapca n-a protejat prea multă vreme smocul de păr negru-albăstriu, însă e semnul reconcilierii lui Gherghe cu lumea, într-un moment în care a putut ieși din grottele alpine și din păduri, după ce a înțeles că pedepsele lui au fost șterse împreună cu ale altora, iar acest lucru se chema amnistie. I-a urmat cel de-al doilea potcap, atât de arătos și de nesupărător, care nu doar că a reoficializat numele monahal, dar i-a și îngăduit să trăiască în locul din care, cu două decenii mai înainte, fusese smuls sub amenințarea puștilor și suit, alături de alți frați, într-un camion cu prelată kaki. Cât privește pălăria de pai cu boruri largi, cu care este văzut astăzi în poiana de la Piatra Roșie, acolo unde a construit și a pictat deja un mic paraclis lângă un brad cu nouă vârfuri și unde, ajutat de ucenici cu tuleie și coșuri, se străduie să înalțe o biserică și câteva chilii, ea e proba sau măcar consecința *celeia de-a treia*

pogorâri a Maicii Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin și încredere lui Onufrie.

3

Și ce era cu mulțimea de cicatrice? Degetul lui arătător de la dreapta, cel pe care-l ridica atât de des și îl agita cu osârdie, nu era plin de tăieturi obișnuite, dobândite fără voie în timpul vreunei munci sau cine știe cum, ci, de la încheietură și până în vârf, pe partea carnoasă, fără unghie, era brăzdat de zeci de linii orizontale, mici, apropiate una de alta. Toate erau rodul propriei mâini, stânga, firește, și fuseseră făcute de foarfeca lui nedespărțită, pe care-o primise în copilărie de la popa Nae pentru bătutul și vânturatul păstăilor de fasole, foarfeca bine ascuțită cu care își reteza de șase ori pe zi moțul din creștet și cu care, demult, chiar în ajunul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, deranjase somnul micului Hristos la pieptul Fecioarei. Fiecare tăietură, închisă cu vremea și preschimbată într-o dâră subțire, măsura încă un an scurs de la *cea de-a doua pogorâre a Maicii Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin și încredere lui Onufrie*. Când începuse să-și cresteze degetul, o ceremonie dureroasă inițiată în munți la 16 mai, atunci când alții își serbează la casele lor ziua de naștere (ceea ce în cazul lui, de copil abandonat pe malul râului, era imposibil), trecuse exact un an de când Sfânta Maria își făcuse apariția lângă grupul de deținuți tocmai ieșiți din mină și, fără să fie văzută ori auzită de altcineva, fie gardieni, fie camarazi, îl îndemnase să traverseze curtea pustie, fără frică, și să se ascundă într-un vagonet. Liniile de pe deget, înghesuite una într-alta, în bună parte suprapuse, nu

puteau fi numărate, dar trebuie să fi fost în jur de cincizeci.

Capitolul IV

1

Nu e neapărat nevoie ca Marele Allah sau Profetul să-și mai amintească cu ce se hrănea dromaderul fotografului în țara lui natală, e de ajuns că odată, după ce puiul fusese înțărcat de costeliva lui mamă, cineva s-a îngrijit de el și nu l-a lăsat să se prăpădească. Iar de când a sosit aici, Aladin și-a schimbat în așa măsură alimentația, încât nici nu mai contează cum stăteau lucrurile înainte de-a fi fost vândut și suit pe vapor. Preferințele lui acum sunt varza fiartă, merele și ciocolata, dar, trăind sub semnul camaraderiei, mănâncă orice, mai puțin ceea ce reprezintă fobiile ori reținerile culinare ale stăpânului. Așa se face bunăoară că, domnul Sașa neputând vedea în ochi ciorba de burtă sau ocolind perele fiindcă îi provoacă urticarie, Aladin n-a gustat niciodată din lichidul galben-smântâniu și n-a avut parte de dulcile și zemoasele fructe. Cu deprinderea lui de-a înghiți tot ce i se oferă, și-a depășit de ani buni condiția de ierbivor, dar nu în felul porcului, care, pentru foamea nestăvilită și pentru predispoziția la îngrășare, a primit eticheta de omnivor, ci într-un chip deosebit. Aladin nu doar că acceptă din mâinile fotografului și soarbe cu plăcere o ciorbă de vită sau una de pasăre, nu doar că înghite pastramă de oaie și chiftele de pește (trecându-le și pe unele, și pe celelalte prin complicatul proces al rumegării), dar mestecă de Paște ouă roșii (necojite) și, de Crăciun, ceva șorici, tobă și caltaboși. Chiar pentru un animal, în

particular *camelus dromedarius*, nu este asta - întreabă deseori domnul Sașa, la o bere, la o cafea - o probă de convertire?

Cei doi s-au cunoscut la Târgul de duminică, la marginea Brașovului, unde fotograful, cu ochelarii lui fumurii și cu un mecanic auto alături, cerceta mașinile străine. N-a găsit ceva de cumpărat. Ar fi fost un Opel Kadett gri, cu patru uși și o mie șase sute de centimetri cubi, dar avea un preț cam piperat pentru cât ulei pierdea pe la semeringuri. Mai era un Fiat Punto curățel, alb, însă avea un joc suspect la volan și-i bătea un cap de planetară. Tot umblând prin furnicarul acela, domnul Sașa a obosit la un moment dat să mai privească motoare și caroserii, să întrebe și să asculte, să se tocmească, să se sfătuiască pe șoptite ori prin semne cu însoțitorul lui, să încaseze ghionturi în mulțime și să se frece de tot felul de necunoscuți, să-și păzească buzunarele. Și s-a îndreptat către marginea talciocului, unde, sub un umbrar improvizat, se vindeau sucuri. Își potolise setea repede și-și aprinsese o țigară, când a observat nu prea departe, peste prelata unei dube, vârful unei cocoșe și un cap cafeniu, lunguiet, la capătul căruia buzele și nasul fremătau, lăsând să se vadă niște dinți uriași. Aladin era încă pui, nu unul care să mai depindă de țâța mamei, dar pui. Când fotograful s-a apropiat, a ridicat coada și a dat drumul unei balegi negricioase, pe care a strivit-o imediat cu toate cele patru copite. Țsta-i noroc mare! a zis domnul Sașa și, în ciuda protestelor mecanicului auto, a numărat șase sute de dolari și i-a așezat în palma lunganului din fața lui (un electrician întors de câteva săptămâni din Iordania, care luase animalul pe mai nimic dintr-un bazar, nu-l tăiasă, ci se chinuise să-l transporte trei mii patru sute douăzeci de kilometri, pe apă și pe uscat,

până în satul lui de mai sus de Bran). Pe drumul către casă, într-o camionetă descoperită, fotograful a descoperit, tot uitându-se pe gemulețul din spate al cabinei, că pe gâtul dromaderului sunt opt puncte albe, mari ca o alună, care desenează un octogon aproape perfect.

Cum și cât a influențat acea formă geometrică regulată destinul lui Aladin e greu de stabilit. Sigur este însă că viața lui poate fi împărțită în două mari perioade, a căror linie de separație n-a fost trasată nici pe criterii geografice (trecerea de pe un continent pe altul, de la o climă la alta), nici prin puterea religiilor (părăsirea islamului pentru spațiul creștin), nici după obișnuințele stomacului (pasul de la fundamentalismul vegetal către carne), nici de scurgerea zilelor, lunilor și a anilor (preschimbarea copilăriei în maturitate). La Aladin, firul s-a rupt datorită unei juninci maronii aflate la primele călduri, pentru care a dăruit gardul din țambre al curții și pe care a fugărit-o prin pădurea de fag și molid, a lovit-o, a dezmiardat-o, a înghesuit-o într-o râpă bolovănoasă, plină de urzici, a atins-o pe botul umed și cald cu limba lui aspră, a izbit-o în coapse cu fruntea și a încălecat-o când a fost limpede ce înseamnă voința și pofta unui cămiloi tânăr. Înainte de-a trăi chinurile facerii, biata vițea a cunoscut prin intermediul unui medic veterinar, urmașul celui care redactase demult o monografie a urbei, cât de dureros este un avort provocat, fără anestezice. Dromaderul, pentru a nu fi schilodit sau otrăvit de vreunul din prea mulții proprietari de vite (oameni care nu-și doreau în gospodărie o vacă cocoșată sau vreo cămilă cu coarne și uger bovin), cu acordul resemnat al fotografului și prin mijlocirea aceluiași veterinar lipsit de veleități literare, a rămas fără testicule.

Până în ziua în care, întâmplător, în incinta castrului au ieșit la iveală nu monede și ulcioare, nu săbii, pumnale și săgeți, nu coifuri, zale, podoabe și opaițe, nu statuete și nici vase de templu, ci oase, mii de oase ale cine știe câtor morți îngropați laolaltă, Aladin fusese un obișnuit al cetății. Domnul Sașa mergea acolo mai des ca în parc, la stația telescaunului sau la cascadă, iar registrul lui de încasări și plăți, catastiful de căpătâi al oricărui liber-profesionist, arăta limpede că amatorii de poze printre ruinele fortificațiilor erau mai numeroși decât oriunde altundeva. Dromaderul păștea liniștit în apropierea zidurilor de piatră, multe surpate, acoperite de mușchi și ierburi gălbejite, primea tot felul de lucruri de la vizitatori, bomboane, pufuleți, napolitane și biscuiți, gumă de mestecat și ciocolată, fructe, i se ofereau uneori și țigări, iar el le mesteca cu plăcere, mai ales pe cele mentolate. Fotografii intervenea într-un singur caz, când Aladin era îmbiat cu bere, vin sau țării. Alcoolul îi făcea rău (și domnul Sașa știa asta), nu după tipicul indigestiilor, amețelilor ori al durerilor de cap, ci ca și cum ar fi redeșteptat năvalnic, fără o țintă anume, simțul acela de care bisturiul veterinarului îl depousedase. Ce se putea vedea în asemenea situații e remarcabil, mărturie stau cele câteva fotografii în care dromaderul pare să aibă cinci picioare, dar ce se petrecea e înspăimântător, într-atât de bezmetică era fuga lui și într-atât de neobișnuite îi erau răgetele. De obicei însă, Aladin arăta blândețe. Și nenumărați erau aceia – excursioniști de o zi sau de weekend, oameni în concediu, străini în trecere – care doreau să-și imortalizeze trupurile, chipurile, vestimentațiile și euforiile pe covorașul arab așezat între gâtul și cocoșa dromaderului. Se suiau ușor temători pe-o scăriță de

aluminii, apoi mica scară era dată deoparte și ei zâmbeau către aparatul domnului Sașa, știind prea bine că în fundal, atunci când fotografia polaroid avea să prindă contururi și culori, se vor zări meterezele și munții. Când se iscau discuții legate de preț sau ca simplu exercițiu al fanteziei, domnul Sașa povestea ceva despre o fictivă legiune romană, formată exclusiv din egipteni călărind cămile, care ar fi luat în stăpânire acele pământuri. Pentru interlocutorii neîncrezători, fotografii făcea trimitere la Antoniu și Cleopatra.

Localnicii se fotografiau rar, foarte rar în cârca lui Aladin, o făceau cu rețineră și doar dacă poza era destinată unei rude ori unui prieten de departe, nicidecum albumului de familie. Dromaderul nu reprezentase ceva ieșit din comun mai mult de-o săptămână după apariția în oraș, se buluciseră cu toții să-l vadă, bârfiseră îndestul și pretutindeni hotărârea domnului Sașa de-a-l cumpăra, după care îl clasaseră, îl trecuseră definitiv la categoria lucrurilor și ființelor care merită doar dispreț. Se mai discutasese scurt timp despre el la episodul cu juninca, dar asta nu însemnase că exotismul lui ar fi fost resuscitat. De curând, se întâmplase la fel și cu bolivienii care cântau în fața Hotelului „Carmen”. Vreme de trei-patru zile, nenumărați ochi iscoditori priviseră cămășile înflorate și pelerinele andine din piele de lama, bentițele brodate și eșarfele, fluierile, flautele și tamburinele, chipurile măslinii, mustățile negre și stufoase, iar tot atâtea urechi ciulite ascultaseră melodiile acelea bizare. Țigari-pârliți! strigase într-o după-amiază casierita de la cinematograful și râsese tare și batjocoritor, cât să nască în jur alte râsete, fluierături și prostii. Și se încheiase cu ei. Din fericire pentru cei

cinci mariachi (ca și pentru Aladin și fotograf, de altfel), locurile erau pline de turiști.

În micul oraș de munte erau așteptați să sosească acum alți sud-americieni, argentinieni de data asta, nu muzicanți de stradă, ci din acea specie rară de cercetători apărută la mijlocul anilor '80, după guvernarea a patru junte militare, pentru a da celor uciși o identitate și familiilor câte un trup de înmormântat.

2

Și nu avea doar popoul ca o căpșună și călcâiele ca niște mere, se adunaseră la Jojo fructe multe și înmiresmate, unele la vedere, ca într-o salată cu frișcă și puțin rom, altele ascunse cine știe pe unde, ca sub glazura unui tort. În seara în care porniserăm împreună spre castru, după povestirile și după brandy-ul Eugeniei Embury, eram predispus la tot felul de comparații horticole, mai puțin cu specii din tagma legumelor, iar ea n-a încercat să mă schimbe. M-a ținut ceva timp de braț, mai ales că imediat după ce ieșisem din casă a început ploaia și am fost nevoiți să ne adăpostim sub o singură umbrelă. O făcea dezinvolt, titlul de lord al bunicului îi dăruise probabil, pe calea sângelui, știința apropierei și distanței de un necunoscut. Altfel, se juca mult: micșora pașii, îi iuțea, sărea peste bălți sau le ocolea cu brațele ridicate ca niște aripi, imita ciripitul păsărilor, mârâitul și lătrăturile câinilor pe care-i întâlneam, a răspuns gălăgios unui cârd de găște înviorate de atâta apă și a râs de motorul gripat al unei mașini, copiindu-i sunetul cu buzele. Pe drum, mă gândisem deseori să tac, mi se părea că o plictisesc, dar ea intervenea întruna,

vorbește! vorbește! și eu vorbeam. E uimitor cum am reușit să vorbesc aproape trei ore, mai întâi mergând și apoi în cerdacul cabanei dintre ruine, casa arheologilor, cum îi spuneau prin oraș, unde ne așezasem pe scaunele cele mai depărtate (cerdacul avea formă de dreptunghi și noi îi găsiserăm diagonală), am vorbit despre campaniile și strategiile militare romane, despre viața în garnizoanele izolate, despre mirajul capitalei imperiale și despre viciile soldaților, despre podoabe și igienă, despre pedepse și recompense, despre vin. Fructiera din fața mea trebuie să fi fost plină și bogată în soiuri, fiindcă, mai târziu mi-am dat seama, n-am scos un cuvânt legat de obsesiile mele de atunci, întreruperea săpăturilor arheologice și controversatele întâmplări ale gropii comune. Jojo, cu bărbia sprijinită în palme, m-a ascultat și m-a privit. Ce puteau fi ochii ei? Nuci? Smochine? Mult după ce se întunecase (ne întrezăream chipurile datorită unui felinar), m-a întrebat de ce romanii nu luau cu ei în războaie și în stăpânirea provinciilor femei ușoare de acasă, sclave măcar, ca să nu mai fie siliți de fierbințelile firii să caute răcoarea prin străini și să dea naștere atâtor popoare. N-am știut ce să-i răspund. Ne-am întors tot la braț, deși nu mai ploua, iar umbrela era închisă. Am fixat următoarea întâlnire peste cincisprezece ore.

Pentru tanti Paulina, enigma provocată de zațul de cafea s-a lămurit într-un mod neașteptat. Sub chiuveta din bucătărie, pe perete, se întindea tot mai mare o pată mucedă, stropii se prelingeau prin crăpături, așa că a trebuit să cheme un instalator. Venise un nene guraliv, la vreo șaiszeci de ani, care i-a sărutat mâna și nu s-a dat înapoi de la un păhărel cu vișinată, un mărunțel simpatic care îi zicea coană-mare (iar ea nu

se supăra) și care a întins pe jos, înainte de a se apuca de lucru, atâtea scule și accesorii, încât te ducea cu gândul la o intervenție genistică. Folosise mai întâi, nu înainte de a-și pune mănuși, un ciocănel și o daltă fină de tâmplar pentru lemnul de esență moale. După ce cojise zidul de stratul copt de humă, trecuse la o bucată de șmirghel, apoi la un clește chirurgical cu care îndepărtase ultimele rămășițe de zugrăveală. Când a ajuns la gletul de var mustind de apă, s-a ridicat din poziția lui chircită, a oftat și a clătinat din cap: coană mare, e rău! scurgerea e terminată, probabil e țeavă de plumb... Paulina a oftat și ea, o fi, dragă, o fi... și s-a așezat neputincioasă pe-un scaun, cu palmele în poală. Mărunțelul a lăudat vișinata (ca s-o oblige pe tanti să-i mai toarne), a sorbit puțin, și-a lins buzele și a ales dintre nenumăratele lui unelte un șpaclu. Ne explica faptul că trebuie evitate șocurile, izbiturile și a prezis la un moment dat că, dacă nu cresc pensiile, ăștia o să importe în curând și bătrâni, nu doar gaze naturale și grâu. Râcăia încet tencuiala, vorbea de ultima factură telefonică și de prețul doctoriilor, când s-a auzit un clinchet. Din perete, printre mâinile lui, a căzut pe pardoseală un ban murdar, care s-a rostogolit până la ușa bucătăriei. Era un cocoșel de aur. Fusesse bătut cu siguranță sub Napoleon al III-lea, cu gravura galică de rigoare și, la începuturi cel puțin, circulase cu valoarea de douăzeci de franci. Tanti Paulina n-avea nevoie însă de precizări numismatice, ci de apă și extraverbal, în vreme ce nenea, dezinteresat și el de detaliile istorice, a golit repede două păhărele de vișinată și a pus mâna pe ciocan. Țeava de scurgere era cu adevărat de plumb și era fisurată, dar ce mai conta?! dumneaei a strâns într-o tigaie (primul obiect mai încăpător care i-a ieșit în

cale) o sută optzeci și șase de monede. Chicotea ca o fetiță (vezi, puiule, vezi! să mai râzi tu de mine, să nu mă mai crezi! și ghicitul... și visele... să mai spui tu că astea sunt nerozii!), mergea de-a bușilea, a intrat sub masă și s-a întins pe burtă pentru a se uita sub dulapul cu vase și sub frigider, a săpat chiar ea cu o lingură în mortarul ud și fărâmicios, a ciocănit cărămidile pentru a fi sigură că nu mai sună pe undeva a gol, apoi, deodată, a pus tigaia cu bani cu tot pe aragaz (niciunul dintre focuri nu era aprins) și s-a prelins pe-un scaun. Tremura. Și era foarte palidă. Instalatorul se îndepărtase de păhărel, stătea rezemat de pervazul ferestrei cu brațele atârând ca niște sfori, privea cu ochi mari către gaura cenușie de sub chiuvetă. Mi-a cerut o țigară și, pe la jumătatea ei (tanti nu mai era în bucătărie, plecase în camera mea, acolo unde se afla fotografia ei nupțială, aceea cu sigla „I.F. Kissling, Ploesci, Foto-Glob”, și unde putea să-i vorbească lui Iorgu și să-i mulțumească în voie), mi-a mărturisit că se lăsase de fumat de nouăsprezece ani. Pufăia ca un elev de gimnaziu aflat la primele încercări tabagice, scruma întruna. Ceva mai târziu, a primit din partea Paulinei o sticlă nedestupată cu vișinată și cinci monezi lucitoare, pe care ea le alesese la întâmplare și le frecase cu manșeta capotului. Seara, când rămăseserăm singuri, tanti a curățat cocoșei cu pastă de dinți și cu o periuță, i-a întors pe-o parte și pe alta, pe câțiva i-a mușcat, a scos de cine știe unde o față de masă din damasc și, pe pânza albă, i-a aranjat în cerc, în triunghi și în tot felul de alte forme geometrice, a desenat cu ei linii frânte și spirale, a încercat să-i grupeze în fișicuri, câte doi, câte trei, câte patru și tot așa, până când a obosit și a înțeles că nu va izbuti să-i împartă perfect, fără să rămână de fiecare dată cu o grămadă mai mică. I-am

explicat atunci (eram și eu la al treilea păhărel de vișinată) ce e divizibilitatea și ce înseamnă un număr prim. S-a uitat la mine ca la unul dus cu sorcova, mai ales că refuzam cu încăpățânare (ești un catâr, asta ești! îmi spusese) să fiu în vreun fel răsplătit. Pentru prima oară de când locuiam cu chirie acolo, a bătut la ușa mea după ce mă băgasem în pat, nu adormisem, a deschis puțin, nici cât să-i încapă capul, și a șoptit: ce ți-e și cu arheologia asta, dragă, nu găsești în cetățile alea vechi ce găsești în bucătărie...

Cu comoara din perete s-au petrecut multe într-un timp scurt, chiar dacă tanti n-a urmat decât în parte planurile făcute în miercurea aceea friguroasă, când simțise nevoia să-și acopere spatele cu pledul cărămiziu și când zațul din ceașcă, cercetat scrupulos cu lupa, îi vestise că va primi niște bani neașteptați. Uitând intențiile pilduitoare de atunci, din jenă, descoperind alte priorități sau, poate, dintr-o gentilețe pe care ți-o îngăduie doar posesia, n-a trecut la proiectatele învățături către prietenele ei. Nu i-a mai dăruit Paraschivei M., pentru a-i redefini mărinimia, închipuita cruciuliță de aur cu filigran arab și piatră neagră de turmalină, n-a mai trecut pragul saloanelor cosmetice și al magazinelor de optică încât să presare sarcasm peste cochetăria Mioarei Fotiade, n-a mai cumpărat haine destinate vilegiaturii, vreo valiză din piele de vițel ori un cățel intolerant cu pisicile ca să-i comunice Eugeniei Embury reproșuri vechi, nerostite încă. Tanti Paulina s-a comportat cumpătat și cu frica lui Dumnezeu. A dus cocoșeii la bancă și i-a schimbat în lei de azi, a deschis un cont curent și a constituit câteva depozite cu scadențe și dobânzi diferite (cum rezumase faptele funcționarul de acolo, un băiat fascinat de propria cravată), s-a îngrijit de familie în

logica simplă a sângelui care nu se face apă și a legăturii din fața altarului. Prin mandat telegrafic, a expediat sume importante surorii ei Lucica și nepotului Virgil, cel pe care-l visase ademenit de femeia cu părul roșu pe podul acela înalt, intrat într-un balans aiuritor și care se salvase de la electrocutare (atunci când adormise în cada de baie cu robinetul deschis și cu aeroterma în priză) nu atât datorită siguranțelor automate, cât coborând (în vis) pe câmpul plin cu flori, cotropit de razele întretăiate ale celor șase sori. Cum era de așteptat, cei doi i-au telefonat în ziua în care poștărița le sunase la ușă și le alungase destule probleme financiare, încercau să fie cât mai drăguți, dar, după replicile lui tanti, trebuie să fi fost doar crispați și curioși, în vreme ce dumneaei evita o discuție despre proveniența banilor. Către finalul conversației, a rugat-o pe Lucica să amâne vizita la care se gândea, explicându-i că va pleca ea însăși într-o călătorie; nu putea renunța la ce citise limpede în ceașca de cafea, trata de acum semnele zațului ca pe niște porunci. Înainte însă de-a porni la drum, înainte chiar de-a fi ales o destinație și de-a se fi hotărât asupra celorlalte date ale voiajului (durată, mijloc de transport, număr de stele al pensiunilor sau al hotelurilor la care va înnopta și câte altele), Paulina s-a îngrijit de mormântul lui Iorgu. A înlocuit crucea veche, turnată în beton după un tipar anost răspândit prin tot cimitirul, cu una cioplită în marmură albă, având nu doar numele și fotografia lui ceramică, ci și pe ale ei, o cruce suplă, pe care meșterul pietrar scrisese cu dalta un singur vers, din Șt.O. Iosif, „Și cețuri ies din negre văi”. Era o frântură din strofa de suflet a răposatului, cât se putea reține enigmatic și etern dintr-un tablou pastoral cu tânguiri de tălângi, un fel de cenzură a

decesului, dragă, îmi explicase tanti, căutând să mă facă să-i înțeleg gestul binevoitor, dar și reținerile. În rest, fără vreo legătură cu preferințele lirice ori de altă natură ale soțului, împrejmuiseră locul de veci cu un gard scund din fier forjat și-l acoperiseră cu cârciumărese și dalii pitice.

A ieșit pe ușă într-o dimineață de joi, devreme, gata să urce în autocarul care oprea la gura parcului și care avea ca țintă ultimă Grecia (ea zicea muntele Olimp, ca să fie respectată acea literă „o”, de trei ori prezentă în desenele zațului de cafea). Era înnorat și vânt, m-am arătat încă o dată îngrijorat de greutatea bagajului și am insistat să o conduc, nu s-a mai împotrivit ca în ajun, știam amândoi, pe tăcute, că ajutorul meu nu privea geamantanul cu iz de naftalină, ci emoțiile ei. În stație, mai aștepta cineva autocarul pentru Atena, domnișoara doctor ftiziolog, șefă de secție la preventoriul T.B.C., o femeie aproape de cincizeci de ani, scundă și uscată, cu care Paulina s-a salutat cordial, deși se cunoșteau doar atât cât oricine se cunoaște cu oricine într-un orașel de provincie. Când cealaltă s-a îndepărtat puțin, cât să verifice încuietorile valizei, tanti mi-a șoptit că se împlinesc iarăși prezicerile din ceașcă de vreme ce nu va avea parte de-o călătorie solitară. Ce fericită era, de fapt, că nu va fi singură! M-a rugat încă o dată să-l caut și să-l ascult pe Dumitru M., soțul Paraschivei, și a pornit scaldată de transpirații către aerul tihnit al Mediteranei.

E o binecuvântare să fii cu Jojo într-o casă mică și curată, bătrânicioasă în multe privințe, dar cu pereții proaspăt dați cu var, cu trei ferestre îndreptate către răsărit și către fagul înfoiat ca un curcan, cu alte două așezate spre miazăzi, având în față trandafiri și o tufă înflorită de iasomie, cu veranda umbroasă în care

lenevesc balansoarele și cu lucarna mică, prin care se strecoară asfințitul. Trebuie să fie vară, aproape de solstițiu (și era), numai atunci soarele întrece muntele după care se pierde de obicei și cuprinde triumghiul de sticlă din acoperiș. Sunt dâre gălbui sau roșiatice pe tavan, ca să le percepi mișcarea și intensitatea e nevoie să stai tolănit pe spate, pe podea ori într-unul dintre balansoare, să o ții strâns în brațe pe Josefina, să nu te desprinzi din acel loc și din acea înlănțuire până nu vine înserarea. Culorile împrăștiate pe fondul alb duc cu gândul la vișine sau la cireșele pietroase, la zmeură ori la rodii, dar atunci când pielea ta se lipește de pielea ei, când pe spate, chiar pe șira spinării, îi alunecă o bobiță de transpirație în care licărește la rândul-i amurgul, când pe unul dintre genunchi i se ivește o pată de la apăsarea cotului tău, când pe gâtul ei pulsează tremurat omușorul, iar buricul i se strânge, apar unele după altele prunele, pepenii galbeni, fragii și strugurii albi, caisele și merele ionatane, și dadele, și câte și mai câte. Balansoarele Paulinei au un scârțâit ușor, dar el nu se mai aude când soarele se stinge ca un bec, deodată, și când Jojo deschide degetele mâinilor ca niște evantaie. Și fiecare zi se încheia cu apusul ei, eu și Jojo zăvorâți în casa lui tanti, pe când dumneaei vizita temple, mănăstiri și golfuri marine cu apa atât de limpede, încât ochii ei suferinzi, obosiți de vârstă și de miopie, distingeau dansul algelor peste scoici, peste crabi, peste peștii care îi stârneau pofte culinare, un dans înnobilat de particule sclipitoare de nisip care absorbeau ceva dintr-un alt soare, altundeva și la altă oră. Eugenia Embury, pe care o priveam deseori în curtea de alături, mai ales diminețile, când stropea florile (și le rupea petalele veștejite, și le cerceta bobocii, și le curăța jur-împrejur de puii vioi și

neobrăzați ai buruienilor), știa că nepoata ei e plecată la București pentru a programa un examen important. Pe chipul ei se citea chiar și de la distanță pacea, iar atunci când lua în brațe o pisică sau când le chema pe toate la masă, pentru noi, în absența brandy-ului, se năștea un nou prilej de-a lua câte-o gură de ceai, ca omagiu. Cu ulcerul o duceam mai bine, s-ar putea ca hainele și desuurile de femeie tânără împrăștiate prin casă să fi avut un efect terapeutic necunoscut de medici. Rezerva mea de țigări era însă pe sfârșite, așa că am căutat o dată în punga cu șosete din șifonier. Am găsit acolo un pachet de Viceroy (semănam cu verighetele care uită unde-și ascund proviziile), dar și un plic pe care Paulina îmi trecuse cu litere mari și rotunjite numele. Înăuntru erau douăzeci și două de monede de aur, din acelea bătute sub Napoleon al III-lea, cu o valoare inițială de circulație de douăzeci de franci. Poate tanti înțelese ce e divizibilitatea, poate se gândise la vârsta lui Jojo. Oricum ar fi fost, aveam țigări!

3

Pământul era sfărâmicios și osemintele se desprindeau ușor. Soldații lucraseră la început cu cazmale și lopeți, chiar cu un târnăcop (obișnuiți mulți dintre ei să scoată cartofi și gulii), dar trecuseră după aceea la unelte mai blânde. Săpau cu șpacluri și mistrii de zidărie, curățau fiecare os sau oscior cu niște perii moi, un fel de pensule. Mai rău era când ploua, fiindcă groapa comună se umplea cu apă. Uită-te la ei cum se tăvălesc în mocirlă! sunase o constatare în timpul unei răpăieli, parc-ar fi porci. Și cam așa era; cel care vorbise (cu o ceașcă în palme) și colegul lui (ronțâind

pâine prăjită) priveau din cerdacul cabanei (casa arheologilor, cum o numeau prin oraș), iar jandarmii, purtând pelerine și cizme de cauciuc peste uniforme, tropăiau în noroi, pipăiau prin pământul clisos, renunțaseră la șpacluri și la perii, zgârmau direct cu degetele și spălau oasele în bălți. Câte unul aluneca și cădea, dar asta se întâmpla rar, de regulă își puneau piedică, se îmbrânceau, inventau tot felul de trucuri ca să-i trântescă și pe cei rămași mai curați. Obiceiul acesta provocat de ploi, jocul, a încetat odată cu apariția colonelului-magistrat Spiru. Ca multe alte lucruri.

În ce privește închiderea șantierului arheologic (ajuns de pe la mijlocul lui aprilie în perimetrul armurăriei), responsabil a fost comandantul poliției locale, gogoșarul hominid, cum îl numise un doctorand tăcut din fire. Și tot doctorandul, care studia înzestrarea și tehnicile de luptă ale legiunilor nord-dunărene, schițase după trei înghițituri de rom un portret al polițaiului: mustață stufoasă, ochi vicleni, o burtă în care nu cresc două perechi de gemeni, ci se vântură doar gaze. Maiorul ordonase întreruperea oricărei activități în zona castrului după ce un băiețel de unsprezece ani, căutând râme pentru un pescuit la mreană, găsise un craniu care nu părea nici de câine, nici de oaie. Iar puștiul, care-o zbughise speriat împreună cu prietenii lui (după acea descoperire consemnată și comentată de ziare în prima săptămână a vacanței de vară), le strigase și arheologilor ceva, scurt, în vreme ce trasau pe iarbă următorul pas al săpăturilor, unul care i-ar fi apropiat de încăperile fierăriei. Nu înțeleseseră nimic din cuvintele lui, dar mai târziu cineva și-a dat cu părerea (e vorba de tanti Paulina, într-una din discuțiile interminabile cu chiriașul

ei) că, fugind de mama focului, copilul trebuie să-i fi deochiat. Deși groapa comună se afla departe de situl roman, la mai mult de-o sută de metri, șeful poliției se arătase ostil sincronismului și euristicii, cum zicea medicul legist, nu îngăduise dezvelirea cuptorului și a camerelor adiacente în paralel cu investigațiile lui. Și ce investigații! Mai întâi apăruseră niște sergenți și niște plutonieri care păzeau zi și noapte ruinele și-i alungau pe curioși, pe urmă se apucaseră să care osemintele la sediul poliției, cu roaba, acoperite pe drum cu o foaie de cort. Opinia profesorului, care plasa osuarul în jurul anului 1800, nu domolise elanul maiorului, nici măcar nu-i provocase îndoieli, cu toate că aparținea unuia care văzuse mai multe morminte antice ori medievale decât prinsese el hoți de buzunare. De altfel, ca universitar, ocupat până peste cap cu studii, conferințe, cărți în lucru, prelegeri, șansonete și crize de bilă, profesorul plecase curând după episodul acela, lăsându-i pe ceilalți să lumineze o minte cețoasă. Și le spusese așa: băieți, eu n-am timp de murături, ocupați-vă voi de gogoșar și chemați-mă când e gata! Or, ofițerul, care nu dădea doi bani pe armele centurionilor (săbii, zale, lăncii, coifuri, pumnale, scuturi, arbalete, catapulte și câte vor mai fi fost sub pământ), nu se lăsase pus la saramură sau la oțet; mai degrabă el se îngrijea de ei, îi perpelea la foc mărunt cum se coc vinetele pentru zacuscă. În trei împrejurări diferite (scobindu-se într-o ureche, netezindu-și mustața, slăbind nodul cravatei), afirmase că niște tinichele ruginite nu înseamnă nimic pe lângă atâtea oase de om. Ca să îngăduie redeschiderea șantierului arheologic, voia un document lămuritor despre morții aceia, zeci, poate sute, iviți în circumscripția lui dintr-o argilă numai bună pentru lipit

sobe, cerea probe care să scoată din discuție revolverele comuniștilor și să-i infirme teoria. Domnilor, e păcat, intervenea periodic medicul legist, prea mult sânge rău pentru un milițian! Și sorbea din ceaiul sau din cafeaua cu care era tratat la casa arheologilor, mereu mirat de furia relatărilor despre un personaj care, credea el, înghițise ceapă până i se coclise creierul.

Doctorul se număra printre puținii acceptați în cerdac. Iar cerdacul era umbros în zilele însorite și uscat în timpul ploilor. Mai erau invitați sau primiți acolo domnul Sașa, fotograful, care-și lega dromaderul de mica balustradă a scării, Titu Maeriu, trimisul foștilor deținuți politici la deshumarea osemintelor acelora neștiute, câțiva gazetari care înclinau către versiunea masacrului republican, dar pricepuseră că șeful poliției țintea doar avansarea în grad, nepoata doamnei Embury, cu prospețimea ei, un biolog din oraș cu barbă de navigator olandez și porniri de nereprimat împotriva maiorului după ce pierduse alegerile locale. Revenind la medicul legist, nu neapărat la costumul lui bej, se întâmpla să aibă apariții senine, în care nu contrazicea pe nimeni. De obicei, buna dispoziție era consecința nopților din hotel în care-l vizita o jurnalistă amatoare de vinuri negre și de mângâieri domoale ale popoului lui mai lat decât umerii, la capătul cărora dormea neîntors. Iar într-unul din acele momente relaxate, diurne, ulterioare cabernetului și aprinderilor tactile, venise cu ideea uriașului puzzle cu mii sau zeci de mii de piese, la care lucrau asiduu magistrații militari. Cum adică? Întrebare într-o doară cineva, fără să bănuiască urmarea, o descriere amplă și alambicată în care doctorul a imaginat groapa comună golită până la fund, cu toate rămășițele trupești întinse de procurori pe

iarbă, răsfirat, umplând incinta castrului, cu colonelul Spiru plimbându-se printre ele cu mâinile la spate, ridicând rar câte-un os și încercând să-i descopere corespondentul, greșind de multe ori alăturările, enervându-se și pedepsindu-i pe bieții jandarmi cu comenzi culcat-drepti ori cu serii de flotări, pășind în continuare ca printr-un labirint, tot mai repede și mai derutat, deloc dispus să renunțe, visând la finalul în care scheletele recompuse aveau să stea aliniate unul lângă altul, zeci, poate sute, fiecare într-o alcătuire perfectă, cu niciun element lipsă și în niciun caz cu un humerus ori măcar cu un metacarp așezat altundeva decât i-ar fi fost locul. Ca replică, o voce din cerdac propusese o partidă de macao sau un tabinet. Și se găsiseră amatori, între care și stăpânul dromaderului, fiindcă nu-și închipuiau că Spiru sustrăgea el însuși falange ale degetelor mici și le ascundea sub un teanc de cămăși albe, lucru care l-ar fi împiedicat (din lipsa pieselor) să ducă puzzle-ul la bun sfârșit.

Alături de maior, nici procurorii nu erau agreați la casa arheologilor. Odată, sub niște rafale reci, un căpitan ud flească se străduise să zâmbească și căutase adăpost, dar i se recomandase să-și cumpere o umbrelă. Altă dată, pe zăpușeală, chiar colonelul sperase la un petec de umbră, însă i se arătase pădurea și i se vorbise de-un izvor răcoros din vecinătatea unui pin. Urmăreau din cerdac evenimentele gropii comune, nu scăpau niciun detaliu, dacă tot le era interzis să cerceteze armurăria castrului, măcar se bucurau de spectacol în ce companie voiau. Au asistat, de exemplu, la revenirea osemintelor de la sediul poliției, o întoarcere fără glorie. Le căraseră aceiași sergenți și plutonieri, tot cu roaba, doar că nu le mai acoperiseră cu foaia de cort

și-și pierduseră aerul de cocoși umblând printre găini. Semănau cu niște vrăbii înfrigurate, care nu știau cum să dispară mai iute din fața unui motan bătrân, încă îngăduitor, cu pomeți ascuțiți și trese de colonel. Se apropiau încet, poate din cauza pantei și a greutateii, răsturnau roaba unde li se comanda și plecau în grabă. Fiindcă drumurile lor se repetau și nu era niciodată clar dacă scena se derula pentru ultima oară, în cerdacul cabanei se puseseră pariuri frumușele, din care doctorandul, cel care studia înzestrarea și tehnicile de luptă ale legiunilor nord-dunărene, câștigase cât un sfert de salariu. Apoi arheologii au fost martorii „marelui inventar”, care începuse prin amplasarea a patru mese de voiaj pe laturile gropii comune, lângă care se postau în fiecare dimineață procurorii cu părul nealbit. Sub supravegherea colonelului Spiru, albit de ceva vreme, magistrații împărțeau soldaților pungi transparente cu mărimi diferite, potrivite de la femur la tars și de la tibie la sacrum, pe care lipeau la returnare etichete albe cu un număr de cod și cu câteva observații primare. La nicio săptămână după debutul operațiunii, meselor le fuseseră adăugate scaune pliante, iar în plus apăruse un șezlong, care putea fi mutat oriunde și chiar era dus peste tot, funcție de pornirile sau de intuițiile colonelului. După ce terminaseră de sigilat în lădițe și de înregistrat în catastife grămezile descărcate din roabă (și după ce-și făcuseră un obicei din prânzurile la Casa Matilda), procurorii trecuseră la straturile de oase din pământul sfârâmișos. Îi interesa dacă identificau urme de glonț, puneau semne de exclamație în dreptul oricărui craniu spart sau fisurat despre care s-ar fi putut crede că suferise lovituri. Cele patru mese de voiaj nu respectau pozițiile punctelor cardinale, dar erau așezate ca-n

vârfurile unei roze a vânturilor, așa că soarele se concentra pe rând asupra fiecăruia din magistrați. Chiar dacă-și aleseseră locurile în ordine ierarhică, după ceasul și temperatura zilelor de vară, cel atins de dogoare transpira și părea mai concentrat decât ceilalți. Mai rău era când ploua, fiindcă groapa comună se umplea cu apă. Atunci privitorii din cerdac intrau în mica odaie a cabanei, singura, care ținea loc de vestiar, magazie, sală de mese, birou și destule altele, încercau să-și găsească un scaun în balamucul și-n înghesuiala de-acolo, așteptau să fiarbă ceva în ibricul pus pe aragazul cu butelie, poate lapte, poate vin cu zahăr și mirodenii, măcar unul dintre ei se întreba cum de așa o hardughie fusese botezată casa arheologilor.

4

Așa cum pasiunea farmacistei pentru *Viețile Sfinților* nu era străină nimănui (scria zi de zi pe rețetele bolnavilor numele prăznuit de calendarul ortodox, adăugând în descrieri sumare, pline de prescurtări, una din suferințele îndurate ori din minunile înfăptuite de cel sanctificat), așa cum le erau cunoscute tuturor aversiunea domnului Sașa față de vaci (de când dromaderul fusese castrat) și căderea poștaşului în patima băuturii (după ce nevasta lui confundase verdele de Paris cu agheasma și-i lăsase patru copii de crescut, doi la școală și doi la grădiniță), așa cum știa oricine că Pilotul, ca secretar de partid într-o cazarmă a aviației, acum colonel rezervist, nu zburase niciodată, tot așa Dumitru M. avea fișa lui publică, bogată în date. Era cel mai bătrân om din oraș (unii vorbeau de nouăzeci și patru de ani, alții de nouăzeci și șapte, destule voci garantau că a trecut suta, se ajunsese și la

presupunerea că urmează să împlinească o sută opt), purta pălărie și cravată de câte ori ieșea în lume, umbla cu baston (mergea încă la cinematograful, deși adormea regulat în sală, indiferent de subiectul filmului și oricât de gălăgioasă ar fi fost coloana sonoră), nu chelise, mânca greu și zdravăn (martore erau vânzătoarele de la băcănă din cartier, de unde cumpăra costiță, ouă, ficat și rinichi de porc, marmeladă și miez de nucă, foarte rar pește, doar în sezonul scrumbiei), stăpânise ca supus al regelui o fabrică de țigle și șamote și câteva terenuri petrolifere (doi-trei milițieni pensionari se jurau că în permisul lui de conducere, emis în '34 sau '35, la rubrica profesiune, ar fi stat scris industriaș), iar sub comuniști, ca șef de echipă al faianțarilor de la Sovrom și apoi al drumarilor de la Sfatul Popular, fusese un om vesel și îngăduitor (care credea cu tărie că relele trebuie date la spate, făcând deseori un gest cu mâna ca și cum ar fi aruncat ceva către fund). Existau însă și informații privilegiate în legătură cu el, cum ar fi fost aceea că, din camera lui de mansardă, vâna simplu și iscusit porumbei, pe care-i gătea ca un maestru, la cuptor, cu foi de dafin și sos de vin alb. Aflasem întâmplător și cam abuziv de îndeletnicirea bătrânului, suind o scară în spirală, întunecoasă, la capătul căreia se găsea o ușă în care ciocănisem cu sâng. Nu se grăbise nimeni să-mi deschidă, nici nu se auzise vreo voce care să mă cheme înăuntru, apăsasem pe clanță ca un necioplit, nu atât pentru că-i promisesem Paulinei că mă voi duce acolo, cât pentru Jojo, care rămăsese o vreme singură, adâncită în detaliile manichiurii și pedichiurii, întinzând cu migală oja ei neobișnuită, oliv, obligată să respire prin ferestrele întredeschise parfumul tufei de iasomie sau miasmele cotețelor din vecini, după cum

voia vântul, așteptând semnalul convenit al soneriei, un țârâit lung, urmat de trei scurte. Era cam târziu să-l vizitez pe bătrân și probabil inutil, îl căutasem cu o săptămână înaintea sosirii acelor antropologi din Argentina despre care știau cu toții foarte puțin și de la care așteptau foarte mult, un fel de jurați care, dintre atâtea versiuni contradictorii privind groapa comună, aveau să proclame ca adevărată numai una. Și nu întâlnisem, când am intrat, o încăpere pustie ori pe locatarul ei dormind buștean, ci un om care mă privea intrigat și sever, de pe scaunul așezat într-o laterală a ferestrei, după perdea. În linie clasică, portretul lui arăta așa: tenul alb ca făina, pe frunte cădeau șuvițe de-asemenea albe, dar ca untul gras, ochii căprui-spălăcit nu se lăsau cotropiți de ridurile de la colțuri, gura fugea într-o parte trădând o mai veche pareză facială, bărbia ieșea rotunjoară dintre obraji și gușă, nasul nu era nicicum, nici cârn, nici acvilin, nici ascuțit, nici borcănat, nici mare, nici mic, părea un etalon pentru operațiile estetice. Prin expresie, portretul acela insufla autoritate și paciență, concentrare, deranj și răbdare, mirare, suveranitate, larghețe. Dumitru M. nu căuta să ascundă ceea ce făcea și nu dădea explicații unui intrus. Îmi ceruse să-mi găsesc un loc în odaia încinsă de acoperișul de tablă, să tac și să nu-l încurc. Folosea o lansetă scurtă și elastică la fel ca în pescuitul de vară la șalău, pe mulinetă avea un nailon cafeniu, la capătul căruia atârna o ancoră mică, garnisită cu boabe de porumb. Așeza din când în când montura pe pervazul ferestrei, cât mai discret, într-un loc momit cu coji de pâine și câțiva pumni de boabe, privea într-o oglindă rotundă, potrivită la marginea biroului cât să nu-i scape nimic din ce se întâmpla afară, dar să nu poată fi observat. Gonea vrăbiile și gaițele cu un

suierat scurt, recupera nada din fața păsărilor acelora hrăpărețe, pline de oase și zgârciuri, așteptând porumbeii. Începea uneori un fel de gângurit, însă coardele lui vocale, cred (sunt convins, de fapt), erau lipsite de virtuți ademenitoare. Prima captură a venit cam la douăzeci de minute după ce ajunsesem, un fâlfâit puternic de aripi a învolburat perdeaua, era un guguștiuc sur, grășăncioc, căruia i-a sucit gâtul repede. Abia atunci bătrânul s-a ridicat și mi-a întins mâna, amabil, poftindu-mă la o ceașcă de ceai cu lapte. Datora obiceiul, a precizat de la bun început, saloanelor prerenpublicane. Ceva mai târziu, după ce îi făcusem cunoscute așteptările mele și după ce apucase să ridice din umeri și să clatine hotărât din cap (nici măcar nu-mi părea rău că n-are habar de osemintele din incinta castrului), a mai prins două porumbițe. Ultima, cam sfrijită, cu un guler alb-violet, s-a zbătut atât de tare, încât a dărmănat oglinjoara. Nu se spărsese. Ce bine! a zis, ar fi venit șapte ani de nenorociri... Și a reumplut ceștile, a acoperit păsările cu un șervet umezit în oțet și, întorcând pe toate fețele ancora aceea mică, aurie, care-și făcuse prea destul datoria, s-a hotărât să o înlocuiască cu un cârlig nou. Nu e ca la buzele de pește, domnule, au ciocurile tari, îndoiaie metalul, îmi explica în timp ce degetele lui se poticneau la nodurile firului, o singură dată am găsit altceva, când am agățat un porumbel călător, avea cartilagii fragile și un mesaj idiot la inelușul de la picior, „munții sunt înalți” sau așa ceva, n-am rezistat să nu fac o supă cu chimen și tarhon, cu smântână, a ieșit dulce, iar pe columbofil l-am descoperit după o săptămână, era Pilotul, așa cum bănuiam, se plângea unor dudu în holul poștei că i-a dispărut voiajorul, și fusese atâția ani secretar de partid în mai multe unități

ale aviației, fără să decoleze, fără să urce într-o carlingă măcar, ce m-am bucurat! Mai târziu, Dumitru M. a întrerupt o poveste de vânătoare cu mistreți, de dinainte de naționalizare și de toate celelalte: te cam muți de pe-un picior pe altul, tinere, bătăi din pantof, te plictisesc? vrei să știi unde-i closetul? I-am arătat ceasul deșteptător, ticăia pe-o policioară aproape de umărul lui și i-am spus că dacă nu ajung în jumătate de oră în parc, pe a șasea bancă numărând de la havuz înspre foișorul fanfarei, risc să întristez foarte tare pe cineva. Se luminase: ah, deci așa, deci așa, când e vorba de femei nu se discută... Mă ridicasem să plec și n-am refuzat invitația la prânzul de-a doua zi, chiar dacă nu mă grăbeam către parc, ci să nu pierd asfințitul sub lucarna mică din casa Paulinei.

La coborâre, peste scârțâitul treptelor din lemn de brad s-a auzit zăvorul unei uși și mi-a ieșit înainte Paraschiva, soția bătrânului, cu un șal legat la mijloc, cu ochelari de miopie severă și c-o farfurioară cu biscuiți în mâini. Cunoștea o mulțime de lucruri despre mine, de la nume la săcâielile ulcerului, de la profesie la incapacitatea de-a mă lăsa de fumat, de la dorința de-a vedea șantierul arheologic redeschis la slăbiciunea pentru muzica negrilor; mi-a înșirat totul iute, într-o introducere curtenitoare, parcă ar fi rostit câteva considerații despre vreme. Sursa informațiilor era cu siguranță tanti, preabuna mea gazdă și protectoare (măcar opinia ei despre The Mills Brothers era inconfundabilă, dacă nu și celelalte), și nu m-am putut abține să n-o pomenesc supărat, provocându-i sughițuri pe cine știe ce insulă din Mediterana, când poate își alegea vestimentația pentru cină sau când se pregătea să scrie ilustrate. Cât despre Paraschiva M., o ființă din care senectutea nu ștersese îndeajuns latura

imperativă (condusesese cândva procesiunile alpine ale asociației „Iesus lumina lumii” și plănuise construirea unui schit la grotă Sfânta Veronica), mă îndoiesc că merita în dar cruciulița cu piatră neagră de turmalină, lucrată în aur, cu filigran arab. Îi spusese că mă grăbesc peste poartă, că sunt pe fugă, iar ea mă țintuise în capul scărilor, să-mi descrie miracolul cuțitașului din mașina de tocat. Ascultând-o și refuzând biscuiții la care mă tot îndemna, am terminat două țigări. Se trezise puțin după miezul nopții, la încheierea postului, așteptase până la unu, unu și-un sfert, cât să nu cedeze poftelor stomacului imediat, după săptămâni de renunțări, și încercase să toace carnea pregătită de cu seară pentru chiftele. Mașina se blocase însă de la primele rotiri ale manivelei, o desfăcuse împiedicat, mâinile n-o ascultau, fusese gata să spargă ceașca cu gălbenușuri, descoperise că dinăuntru lipsea cuțitașul, deși se îngrijea să-l dea la ascuțit de două ori pe an și să fie mereu la locul lui. Îi băteau tâmpile, tavanul se înclinase la stânga, pe urmă la dreapta (semănase cu un hamac văzut de dedesubt, susținea), evitase să-și ia tensiunea cu aparatul din noptieră convinsă că va citi pe ecran o cifră îngrijorătoare (un aparat german, domnule, electric, de la fiica mea...), răscolise toată bucătăria, golise dulăpioarele, eliberase rafturile și nu găsisese nimic. În timp ce vorbea, ochii i s-au aprins sub lentilele groase, o șuviță din pieptănătura ei îngrijită s-a ridicat pe frunte ca o pană de apăș. Se rugase, plânsese, pe urmă se mai liniștise, dar fără să adoarmă sau să fie în stare de altceva, spre dimineață îi telefonase femeii pe care-o aștepta la curățenie și-i ceruse să aducă altă mașină de tocat. Era una albastră. O fixase atent de blatul mesei, o umpluse cu bucățele de carne, în primul

rând cu ce culesese din interiorul mașinii ei verzi și-i învârtise brațul. Se mișca cum trebuie, a râs, a întrebat-o pe femeie ce-i face nepoțica, asculta cum fetița învață poezii cu gâze și animale, cum tușește și desenează căsuțe, până când a apărut un scrâșnet ciudat și mecanismul a refuzat să mai funcționeze. Fusesse gata să leșine, abia nimerise pe-o ladă (ochii îi erau de-acum incandescenti: el plesnește! de mult plesnește că nu mă abat de la poruncile sfinte! iar postul... cine doamnă, am întrebat, soțul dumneavoastră? nuuu, eh, săracul! e păcătos și încăpățânat, dar nu el, domnule, Necuratul...), nu se mai simțise în stare de nimic, o ajutase femeia venită la curățenie, palidă deodată, tăcută. Dar cât de bun fusese cu ea Domnul Dumnezeuul nostru al tuturor! Dintre șuvițele de carne scoase din pâlnia mașinii, în liniștea aceea din bucătărie, o liniște care sfârâia ușor, ieșise un obiect cu forma unei cruciulițe, având ștanțată cifra 5. Domnule Petruș, îmi șoptise (și câteva lacrimi ajunse până la buze se uneau acolo într-o picătură mare), înțelegeți!? cuțitașul meu era în mașina de tocat a bieteii femei și Tatăl Ceresc a trimis-o ca mesageră, să-mi arate că El nu mă lasă, că mă iubește. Soarele nu se mai pregătea să apună, apunea de-a binelea, iar eu am sfătuit-o să strângă mai tare pe viitor piesele mașinii de tocat.

5

Încă de la sosirea în oraș, antropologii argentinieni au contrazis o mulțime de așteptări. Au apărut pe nepusă masă, cu un microbuz, dezamăgindu-i într-o dimineață de marți pe toți aceia care-și închipuiseră o primire festivă în gară, pregătită din vreme, cu steaguri alb-

azurii ca tricourile dungate ale lui Batistuta și Maradona, cu fanfară, cu primarul purtând bandulieră tricoloră și ținând un discurs de întâmpinare, cu noua profesoară de franceză traducând în spaniolă și amintind prin bronzul gambelor și al genunchilor de măsliniul andin, cu fetițe oferind flori, cu mititei și bere împărțite privitorilor de filiala locală a partidului de guvernământ. Patru dintre ei purtau blugi și al cincilea bermude, tricoul unuia avea mânecile franjurite de-o foarfecă, pe maioul altuia era imprimat chipul Papei, la gâtul celui mai înalt se balansa o cruce cât un pistolnic, arătau în orice caz altfel decât apar oamenii de știință în reprezentările comune și erau mai tineri decât ar fi trebuit să fie. În plus, a vorbi despre ei la persoana a treia plural, genul masculin e corect, dar nu și precis. Fiindcă grupul număra trei bărbați și două femei, ceea ce domolea în proporție de aproape jumătate visurile unor domnișoare de-a cuceri inimi și de-a traversa oceanul.

În jurul gropii comune, acolo unde existau atâtea controverse, patimi și suspiciuni legate de timpul și de împrejurările morții, cei cinci fuseseră socotiți cândva niște salvatori. Doar indivizi cu aură providențială ar fi părăsit malurile estuarului Rio de la Plata ca să ajungă în celălalt capăt al lumii (într-un castru lăsat de Aurelian pe seama barbarilor și a secolelor), ar fi studiat maldăre de oseminte (imuni la istoria recentă a locului în care aterizaseră) și ar fi dat un verdict clarificator (cu încurcate consecințe locale și naționale). La drept vorbind, în așteptarea avionului pornit pe deasupra a două fluvii reunite, Paraná și Uruguay, se conturase o singură mulțumire generală: povestea mormântului colectiv se apropia de sfârșit. În rest, aparatul de zbor despre care se presupunea că va

survola orășelul, munții și fortificațiile romane, născuse o sumedenie de speranțe particulare, unele mărturisite, cele mai multe secrete. Comandantul poliției, bunăoară, care continua să propovăduiască monoton și tot mai neconvingător varianta unei execuții sumare din anii '50, ar fi renunțat la multe pe lume, chiar și la ceapă, numai ca să-i audă pe pasagerii avionului atestând crima politică. Nu-l îngrijora că interviurile și declarațiile cu care se îndeletnicea de la începutul verii s-ar fi putut răzbuna curând, transformându-l într-o caricatură, cât zvonul care nu mai era zvon, ci informație, privind trecerea lui prematură în rezervă. Din postura căutătorilor de senzațional și a făuritorilor de personaje exemplare, după ce creditaseră versiunea și ticurile maiorului, după ce-l descriseseră ca pe-un justițiar care dă în vileag un asasinat cumplit și se opune ștergerii urmelor, cei mai mulți dintre jurnaliști mizau și ei pe o concluzie fastă a necunoscuților din cealaltă emisferă, își doreau o confirmare pentru tot ce așezaseră pe hârtie sau rostiseră la microfon săptămâni la rând. Titu Maeriu – în următoarele circumstanțe: cu ani din viață petrecuți după gratii, cu cazne îndurate, știind că zeci de mii alții n-au putut îndura ce era de neîndurat și s-au dus pe lumea cealaltă, mirat că pretinsa lui libertate de după amnistie s-a mărginit la căsnicie și la o teză de doctorat privind rezistența tunelurilor în straturile de roci sedimentare, convins că aceora care plecaseră din închisori înspre cer le crescuseră aripi și fuseseră așezați la dreapta Tatălui, conștient că n-a meritat mai mult decât ei, întrebându-se dacă a fost sau nu mai norocos, observând în jur cât de ușor le e oamenilor care nu știu, nu se miră, nu sunt convinși și nu se întreabă – se ruga bunului Dumnezeu ca acei străini din

Buenos Aires să nu tulbure pacea îngerilor și să îngăduie cinstirea celor uciși cu secera și ciocanul. În lungile lui momente de singurătate, în plimbări sau în camera de hotel, schițase și apoi proiectase cu toate amănuntele inginerești opt variante ale aceluiași monument. Îl vedea ridicat lângă groapa comună, cu fața spre răsărit, închipuind nu supliciul, ci lumina care-i urmează, nu lacrimile viilor, ci recunoștința lor.

Toți ceilalți, procurorii militari, medicul legist și arheologii, cunoșteau prea bine vârsta osemintelor, în măsura în care o astfel de cunoștință nu presupune precizie matematică, ci un calcul aproximativ, cu marja de eroare la nivelul anilor ori deceniilor. Și vârsta nu era dublă, nici triplă, ci de patru-cinci ori mai mare decât considerau adepții ideii masacrului postbelic. Magistrații, doctorul și istoricii intuiau și cauza acelei morți în masă, bănuiau și motivul unei înhumări atât de necreștinești, doar se căscaseră gropi comune și la ciuma lui Caragea și la nenumărate alte molimi. Le era imposibil însă să se facă crezuți, primii fiindcă erau asimilați unor cățeluși ascultători ai fiilor, ginerilor, nepoților și băieților de casă ai comuniștilor, aflați la putere după ce tații, socrii, buncii și protectorii fuseseră alungați, ultimii din pricina meseriei lor cam abstracte și a faptului că n-aveau niciun rol în schema oficială a investigațiilor. Mai mult, prezența colonelului Spiru în fruntea echipei Parchetului, un ins care (scriau ziarele) făcuse școli la Leningrad și slujise în tribunale militare încă din tinerețe, anula și cele mai mici șanse de credibilitate. Poate acesta era un motiv, nu unicul, pentru care arheologii preferau atitudinea contemplativă, neînghițindu-i pe procurori și îndepărtându-i de cerdacul cabanei ca pe unii cărora le duhnesc picioarele. Acolo, în cerdac, când nu erau de

față oameni drăguți care-ar fi fost răniți de-o asemenea fantezie (cum ar fi fost trimisul foștilor deținuți politici), tot cizelau și adăugau elemente noi unei epopei care pornea deodată cu epoca Antoninilor, de la adopția de către septuagenarul Nerva și desemnarea ca succesor la tron a lui Marcus Ulpius Traianus, guvernatorul Germaniei Superioare, parcurgea războiul transdanubian din 101-102, care îngăduise, deopotrivă, punerea pe coji de nucă a celor mai viteji dintre traci și redobândirea insinelor pierdute în cursul campaniei lui Cornelius Fuscus, se lega de războiul din 105-106 prin podul ridicat peste fluviu de Apollodor din Damasc, includea inaugurarea din 133 d.Ch., sub Hadrian, a apeductului coloniei Ulpia Traiana Augusta Dacica (fapt care pusesese capăt unei nesuferite perioade de igienă precară) și construirea castrului aceluia izolat dintre munți (situat acum într-o mică stațiune balneară), trecea de marea retragere din 271 a administrației, a plutocraților, a populației urbane și a armatelor imperiale, traversa hăul bicefaliei și al disoluției romane, cuprindea luptele intestinale din Constantinople, asediile turcilor selgiucizi și triumful din 1453 al lui Mahomed al II-lea, mergea apoi în viteza caravelor către Indii și dintr-o eroare de navigație a lui Cristofor Columb, nu a busolelor, găsea țărnul amero-indian, se identifica cu gloria și cu prăpădul conchistadorilor conduși de Hernando Cortez, descria aruncarea ancorelor unor corăbii (la ordinul lui Pedro de Mendoza) într-un estuar orbitor în răsăritul soarelui, semănând astăzi și în februarie 1532 cu o întindere de argint, botezat Rio de la Plata, cuprindea declararea formală a independenței Argentinei la 9 iulie 1816 (datorată cumva, cu întârziere, lui Bonaparte), venea agale prin istoria modernă și contemporană și ajungea

la experții aceia în stabilirea vechimii unor rămășițe trupești, care aveau să stingă flama provocată de uriașul mormânt colectiv și să facă posibilă reluarea cercetărilor la armurăria castrului izolat dintre munți (situat acum într-o mică stațiune balneară). Spus pe scurt, Traian (Optimus Princeps) domina din umbră întreaga construcție epică a arheologilor, fiindcă fortificațiile care adăposteau involuntar groapa comună îi purtau pecetea de prim împărat provincial, iar cei cinci experți de peste Atlantic, prin latura lor hispanică, una care nu-i era străină nici lui având în vedere că văzuse lumina zilei în orașul Italica (Betica) din Spania, în anul 53 d.Ch., îi puteau fi considerați descendenți extrem de îndepărtați. În ce-i privește, procurorii militari nu erau așa imaginativi, sperau pur și simplu să se termine totul, să fie clar că n-au încercat să falsifice proveniența și vârsta oaselor și să meargă acasă.

Antropologii argentinieni sufereau de o boală națională cronică, „los desaparecidos”, a cărei fază acută, febrilă se consumase de mult. Copii de-o șchioapă sau în clasele primare la revenirea ca președinte a lui Juan Domingo Perón (după două decenii de exil), la moartea lui cam precipitată și la preluarea șefiei republicii de către ultima soție, a treia, Isabel Martínez (succesoarea Evei Duarte, cea semisanctificată încă trăind sub numele Evita), martori inocenți ai scumpirii vieții cu 355%, ai grevelor interminabile, ai demonstrațiilor de stradă și ai atentatelor comise de diferite fracțiuni insurgente (care au dus cifra victimelor, în numai șase anotimpuri, la 700), ei, plozii aceia, au văzut cum la 24 martie 1976 generalul-locotenent Jorge Rafael Videla, comandantul forțelor armate și al juntei care tocmai dăduse o lovitură de stat, se instala la putere și decreta legea

marțială. Deveniți între timp elevi de gimnaziu și asaltați de discursurile oficiale privind reinstaurarea ordinii, au omis infantil să observe anumite lucruri și întâmplări, mai ales că se putea vorbi întemeiat de un declin al violențelor vizibile. La urma urmei, pe atunci, până-n 1978 cel puțin, erau doar niște puști hipnotizați de El Mundial ca de-un șarpe boa, gata să se încaiere și să-și consume micile economii pentru tricouri, ceasuri, abțibilduri și șepci cu Gauchito, decupau din ziare și din reviste pozele jucătorilor favoriți, sorbeau cuvintele lui Cesar Luis Menotti, credeau în harul lui de strateg, în tăietura dură a maxilarelor și în ochii lui scăpărători ca zăpezile veșnice de pe Aconcagua. Iar în vara lui '78, când ziua încercuită de atâta vreme în calendar a coincis chiar cu ziua care începuse și când, spre seară, s-a auzit primul fluier al arbitrului, la Rosario, la acel tern R.F.G.-Polonia 0 la 0, au înnebunit de-a binelea. Printre norii de confeti care acopereau nu numai tribunele stadioanelor la fiecare bătălie a echipei naționale, ci țara însăși, sub scandările acelea frenetice și sacadate (imitabile fonetic cam așa: Ar-hen-tina!!! Ar-hen-tina!!!), au tremurat lângă idoli care-și croiau drum către trofeul suprem, au suferit cumplit la eșecul din grupe în fața Italiei (cu atât mai mult cu cât unul din zece compatrioți era la origine macaronar), s-au bucurat cu lacrimi cât sâmburii de lămâie la izbăvitorul scor 6-0 din partida cu Perú (deși undeva, în locul acela neidentificabil anatomic, dar intitulat for interior, simțeau picături de rușine măcar cât boabele de cafea), au strigat până au pierdut legătura cu corzile vocale când Mario Kempes, cu pletele lui unduitoare și cu mișcări de pumă, a înscris primul gol din finală, au ovaționat pasele magice ale lui Ardiles, fandările lui Luque și alunecările lui Passarella (niște mișcări

indescriptibile de tango), și-au ros unghiile ca și cum și le-ar fi smuls când Nanninga a egalat pentru Olanda, au răsuflat adânc și supraviețuitor, ca salvați de la înec, când Rensenbrink a trimis mingea în bară în minutul '90, au făcut pasul către prelungiri ca un pas către maturitate și au intrat în stare de transă, alături de un popor întreg, când zeul Kempes (El Goleador) și Bertoni au dus tabela la 3-1 și au confiscat Cupa Jules Rimet, aruncându-i pe argentinieni din plin regim militar în starea de campioni ai lumii. După clipa aceea irepetabilă, în care măsurarea pulsului ar fi fost imposibilă din cauza vitezei numărătorii, în care antrenorul Menotti era aruncat înspre cer de soldații lui credincioși din teren, iar un copilandru (ceva mai copt decât viitorii antropologi) plângea în hohote pe gazon din postura de rezervă, nebăgat în seamă de nimeni, deși avea să fie rebotezat El Pibe d'Oro (Copilul de aur) peste numele lui real, Diego Armando Maradona, și avea să între în galeria marilor artiști (în ordine alfabetică, între Mann și Marcello), în fine, exact în momentul acela s-a sfârșit beția fotbalului, s-a așternut liniștea de după vuiete și vacarm, ochii s-au reobișnuit cu chipurile, cu obiectele și cu realitatea înconjurătoare, au clipit mirați, pe urmă contrariați și speriați, mai târziu înfricoșați. Pe fondul de declin al violențelor vizibile, violențele invizibile o luaseră razna. Oamenii erau ridicați din autobuze, de pe trotuare aglomerate, din parcuri, de la slujbele lor, de la mesele berăriilor, din piețe sau de la cinematograf, unii măcar se mai bucurau de câteva guri de aer familial în propriile case, în special noaptea, când erau smulși din așternuturi, scoși cu forța pe ușă și aruncați în dube cu faimă de dric. Nu se întorceau. Nici a doua zi, nici duminica (chiar dacă o crezuseră cu toții zi liberă de la

Dumnezeu), nici săptămâna, luna ori anul care urma. Iar cei cinci elevi de gimnaziu, fără să se cunoască pe-atunci, fără să știe unul de soarta altuia și cu atât mai puțin știind fiecare ce soartă îl așteaptă, au fost atinși în acea perioadă de germenii bolii „los desaparecidos”, o boală incurabilă când e vorba de dispariția tatălui, a unui profesor drag, a bunicului, a vânzătorului de la gelateria din colț și a unui vecin obișnuit să împartă bomboane țăncilor, să ridice zmeul cu băiețandrii și să bată mingea cu cei cărora le mijise mustața. Boala lucra lent și ascuns, ca multe din maladiile păcătoase, nu ataca un organ vital dintre cele clasice, ci tocmai locul acela neidentificabil anatomic, dar intitulat for interior, în care se formaseră niște picături măcar cât boabele de cafea după victoria cusută cu ață prea albă din partida cu Perú. De altfel, pentru ei cinci (care se aflau încă în stadiul de degete de sine stătătoare și nu bănuiau că, împreună, vor forma cândva o mână), meciul acela se transforma pe zi ce trece dintr-o gogomanie, dintr-o farsă prost regizată, în simbolul felului de-a fi al ofițerilor superiori și al lui Jorge Rafael Videla. Un simbol vizibil. Dar cum trebuie să fi arătat unul nevăzut? Răspunsul la întrebarea aceea, își spuneau copiii care nu mai erau copii, ci adolescenți, l-ar fi putut da numai dispăruții, „los desaparecidos”, cu condiția să mai fi fost în viață. În martie 1981, apele juntei militare au prins însă dintr-odată să se agite, să devină cenușii și să freamăte ca în prag de furtună, iar Videla a fost depozat de instrumentele puterii de către feldmareșalul Roberto Viola. La scurt timp, din postura de elevi în colegii laice sau catolice, cei cinci nu l-au mai regăsit pe feldmareșal la șefia statului, fiindcă locul îi fusese luat de generalul-locotenent Leopoldo Galtieri, printr-o mișcare de iluzionist. Cum

starea economiei naționale semăna cu un teren viran mocirlit și plin de balegi (pe care abia se desfășuraseră lupte de tauri sub ploi abundente), cum dispariția unuia, a doi, a cincizeci sau a o sută de argentinieni se transformase în dispariția a treizeci de mii, cum cei treizeci de mii aveau cel puțin trei sute de mii de rude și prieteni, fără a mai pune la socoteală cunoștii, amicii, clerul, sufletele miloase, apărătorii cauzelor drepte și pegra amatoare de manifestații zgomotoase, cum Republica Argentina nu număra mai mult de treizeci și șapte de milioane de suflete, iar zvonurile, hainele de doliu ale mamelor și semisacralitatea Evitei Perón erau mai vii ca niciodată, Leopoldo Galtieri a mizat la 2 aprilie 1982 pe o a doua mare scamatorie. Și procedeul, extrem de complicat în sistemul contemporan al iluzionismului internațional, i-a reușit până la un punct, fiindcă se biza pe sentimentul patriotic al privitorilor – un sentiment aprig și înălțător, viguros, fără nuanțe și ezitări, ținut la naftalină încă de la căderea cortinei peste El Mundial. Ce mai contau treizeci de mii de dispăruți (poate fugiseră cu ibovnice, poate delapidaseră și se făcuseră pierduți, poate emigraseră, poate doar își înscenaseră arestarea, poate, poate, poate, cine mai știe), ce însemnau ei în raport cu onoarea și cu bravura de-a smulge din mâinile albișilor de englezi Las Islas Malvinas, tărâmul acela paradiziac (altminteri cam sterp și bătut de vânturi), căruia sclifosiții ăia îi pângăriseră până și numele, schimbându-l în Falkland Islands? Pe un asemenea fundal, devenise secundar până și faptul că Osvaldo Ardiles, mijlocașul care purta (în chip unic) numărul 1 pe tricoul de joc și în inimile tuturor, dădea tot ce avea mai bun pentru un club londonez, Tottenham Hotspur, de la care primea și salariul.

Galtieri era călare pe cai mari, iar scufundarea aceluia ultramodern distrugător cu însemnele Royal Navy, HMS Sheffield, l-a urcat o săptămână sau două pe-un bidiviu înaripat, în șaua căruia mai stătuse doar legendarul comandant Manuel Belgrano, unul din părinții patriei, în septembrie 1812, în bătăliile cu spaniolii de la Tucumán și de la Salta. Britanicii au în general mult umor, dar nu pe câmpul de luptă, iar în cazul acela (primul război *live on TV*) s-au dovedit posaci de-a dreptul. Nu numai că scamatoria nu i-a amuzat, dar au dat în așa măsură peste cap reprezentăția generalului-locotenent, încât l-au făcut să cadă din spinarea bidiviului zburător în dizgrația propriului public. Așa se face că la 14 iunie, puțin înainte de debutul altui El Mundial, España '82 (pe care campionii *en titre* aveau să-l părăsească prematur și cu coada între picioare), generalul-maior Reynaldo Bignone și-a asumat cu gravitate și simț de răspundere funcția supremă în stat. Ceea ce însă nu observase nimeni pe parcursul celui de-al doilea număr de iluzionism al lui señor Galtieri, sub fascinația valurilor înspumate și a șrapnelelor care mângâiau Malvinele, a fost existența unui al treilea truc, mic, puțin spectaculos, eclipsat de grandoarea celui aflat în plină derulare. Fusesse vorba de distrugerea în cazărmi și-n alte spații ale armatei, sub oblăduirea războiului, a majorității covârșitoare a documentelor care-i priveau pe dispăruți. Și au ars atunci domol, fără ca fuioarele subțiri de fum să poată rivaliza cu pucioasa și negura exploziilor, tone și tone de înscrisuri purtând ștampila „strict secret”, ordine de arestare și execuție, liste peste liste cu numele celor smulși dintre semeni ca bălăriile sau ca dinții stricați, recomandări exprese pentru personalul din camerele de tortură, note și concluzii ale interogatoriilor,

strategii și dispoziții pentru pierderea urmei morților, a biografiilor și a identității lor. S-au mai transformat în scrum hărțile care cuprindeau amplasamentele centrelor de detenție, au ajuns funingine schemele de personal și statele de plată, stenogramele unor întruniri ale consiliului juntei și ale marelui stat major (deși cele două foruri erau unul), benzi magnetice, fotografii și colaci de peliculă, chiar agendele personale ale ofițerilor care făcuseră să funcționeze mașinăria aceea cumplită, care nu uruia, nu se defecta și producea cantități imense de jale. Apoi a bățut vântul și cenușa s-a risipit. Asta ar fi o explicație, una între mai multe, pentru care ciudata maladie „los desaparecidos”, privată de informațiile-cheie referitoare la originea și la evoluția ei, lăsată practic fără datele clinice de parcurs (cum ar fi, la alte boli, rezultatele analizelor de sânge, spută și urină, radiografiile, nivelul tensiunii arteriale etc. etc.), prinsese rădăcini adânci în cei cinci elevi de colegiu (și în alte câteva milioane de argentinieni) și devenise incurabilă. Cât despre generalul-maior Reynaldo Bignone, tot pregătind pasul înapoi de la regimul militar la democrație, cu precauție și fără zor, cât să se-aranjeze multe și să nu fie organizate alegerile în pripă (doar timp era destul și nu dădeau turcii pe malul drept al estuarului Rio de la Plata), a constatat într-o dimineață umedă de octombrie, când oamenii treceau pragurile centrelor de vot, că se menținuse șaisprezece luni la putere, că inflația sărise de 900% și că datoria externă a țării (pe care nu trebuia s-o restituie personal) atinsese cote fără precedent. A surâs și s-a retras în culise. Intrând în scenă în aceeași zi de octombrie a lui 1983, dar abia către miezul nopții, după anunțarea rezultatelor preliminare ale scrutinului

prezidențial, Raúl Alfonsín, liderul Uniunii Civice Radicale, a surâs și el. Surescitat de victorie, extenuat de campania electorală, încrezător în capacitățile sale și în predestinare. Titlul de doctor îi împrumuta ceva din optimismul medicilor abia ieșiți de pe băncile facultății, care nu se îndoiesc că pot vindeca și cazurile disperate. După numai două luni, a luat ființă CONADEP (La Comisión Nacional para los Desaparecidos), cu zece din membri numiți de președintele Alfonsín și cu alți trei desemnați de deputați. La 29 decembrie, într-una din zilele în care trândăvia e-n toi, Ernesto Sabato (însuși scriitorul) a fost ales în unanimitate dirigitor al acelei comisii care n-avea îndrituiri judecătorești, ci numai rolul și datoria de-a colecta informații, de-a cerceta fapte, de-a elabora rapoarte periodice și de-a transfera curților dosarele privitoare la crime. Și s-a petrecut un fenomen mai puțin obișnuit: deși a tocat săptămâni bune cu constituirea propriilor departamente interne (al Depozițiilor, pentru Documentare și Prelucrarea Datelor, al Procedurilor, cel Juridic și, în sfârșit, cel Administrativ, fără de care nimic nu poate funcționa), CONADEP nu s-a conformat cutumelor valabile pentru toate comisiile care investighează ceva. Mai precis, nu s-a rătăcit în stufoșenia detaliilor, nu s-a transformat în sală de scrimă (destinată duelurilor politice și de orgolii) și nici n-a ascuns sub preș murdăriile adunate. Totuși, așa cum ceva e putred în Danemarca, sigur trebuie să fi fost ceva putred și-n Argentina. Președintele Senatului, bunăoară, spre diferență de omologul său de la Cameră, nesocotise decretul căruia comisia îi datora nașterea și refuzase să se numere printre moașele și doicile aceluia for independent, privându-l de numele și de competența a încă trei membri. A urmat, previzibil,

băgarea bețelor în roate, cu caracterul ei insidios și ocult, gata oricând să împiedice înaintarea căruței și s-o răstoarne. Se pare însă că spițele roților au fost tari, în orice caz mai tari decât bețele pe care le rupeau bucățele, fiindcă un prim raport al CONADEP a văzut lumina tiparului în 1984, cutremurând în egală măsură tiparnița și pe tipografi, pe cei cinci elevi din colegii laice ori catolice (ajunși în anul terminal ori în penultimul) și pe toți cititorii de limbă spaniolă. Mai mult, acel compendiu al atrocităților nu s-a rezumat la spațiul lingvistic originar, demonstrând curând și vorbitorilor de engleză, prin intermediul editurii newyorkeze Farrar Straus Giroux și sub titlul *Never Again (Nunca Más)*, că adjectivul „terifiant” are cuprinderi nelimitate. Textul avea ca fundament 50000 de pagini de depoziții și cercetări, pe care le comprimase în nenumărate cazuri individuale și într-o stare de fapt generală (descrierea amănunțită a mașinăriei care nu uruia, nu se defecta și producea cantități imense de jale). În cele 340 de lagăre destinate opozanților juntei, anonime, cât mai izolate și mai rătăcite într-o suprafață națională de 2780000 de kilometri pătrați, regulile de căpătâi fuseseră brutalitatea nesecată și capriciul absolut. Toți cei aruncați în iadurile acelea miniaturale își trăiseră zilele (de fapt restul zilelor) legați la mâini și la picioare, aproape orbi din pricina glugilor care le acopereau ochii, înfometați, lăsați să zacă în propriile excremente sau cufundați în latrinele soldaților. Deținuților le era imposibil să comunice unul cu altul, iar maltratările la care erau supuși trădau refulările sexuale ale militarilor detașați în locuri așa pustii, parcurgeau vechi metode ale închiziției, rafinamente ale sadismului asiatic și tehnici noi inspirate de curentul electric. Una dintre

caznelor ultime, des întrebuințată în anii în care trei generali și un feldmareșal se perindaseră la conducerea republicii, fusese îngroparea până la gât a corpurilor vlăguite și lăsarea unor capete inerte în soare, să se coacă și să crape ca pepenii. Din mărturiile puținilor supraviețuitori, a reieșit că interogatoriile nici măcar nu ținteau informații anume, ci erau doar prilejuri de tortură gratuită, tratate mai întâi ca sarcini de serviciu, pe urmă ca forme de alungare a plictiselii și ca sport în sine, stârnind imaginația, abilitățile și pasiunea jucătorilor. La un moment dat, se ivise însă o problemă tactică serioasă: cadavrele. Pentru mințile care, la adăpostul caschetelor, puseseră la cale (și apoi la punct) acel vast sistem penitenciar (plutind neștiut pe deasupra tribunalelor și a închisorilor oficiale), chestiunea s-ar fi vrut rezolvată, și chiar fusese rezolvată o vreme, prin gropi comune bine ascunse și camuflate. Doar că numărul morților, mare, prea mare, surprinzător de mare chiar și pentru strategii întregii operațiuni, nu mai permitea aplicarea planului inițial. Și atunci, preciza raportul întocmit de CONADEP, avioanele armatei fuseseră scoase din hangare și alimentate cu combustibil, fuseseră ghidate către piste de decolare și umplute cu o încărcătură mai puțin obișnuită – trupuri omenești în ultimul hal, stafidite, supte, umflate, ofilite, strâmbe, tumefiate. Avioanele își luau zborul (declarau piloții amintindu-și că toți băieții visează mai devreme sau mai târziu să devină piloți), survolau uscatul și parte din ocean, deschideau trapele concepute pentru desanturi și dădeau drumul de la mari altitudini corpurilor acelor, să le înghită apele Atlanticului. Întâmplarea face (poate de-aici remușcările piloților și gândurile despre dorințele băieților) că unii dintre morți nu erau chiar

morți, iar gemetele și horcăielile lor se-auzeau limpede în carlingă înainte de saltul final. Și mai era ceva: locuințele dispăruților fuseseră prădate, iar proprietățile lor vândute și revândute, ceea ce însemna că boala „los desaparecidos” îngăduise unora, nu piloților, în orice caz, să-și umple teșchereaua și să privească senin spre viața civilă de după viața în uniformă. Una peste alta, comisia adusă pe lume (prin operație cezariană) de doctorul Raúl Alfonsín a izbutit în iarna lui 1984 să facă vizibil invizibilul. A existat un minut (sau poate au fost mai multe) în care părul s-a ridicat măciucă în capul națiunii și-n care nările au uitat să respire, tot atunci bocetele mamelor s-au transformat în țipete asurzitoare, chipurile mamelor s-au albit ca laptele de mamă, iar ochii mamelor s-au bulbucat așa de tare, încât păreau să sară din orbite, să se împrăstie în cioburi pe caldarâm și să ardă ca acidul sulfuric tot ce-ar fi atins. După minutul acela (sau câte or fi fost), politicienii au pregătit discursuri pioase, au îmbrăcat haine cernite, și-au dres glasurile invers decât de obicei (încât să sune dogit, răvășit, nu limpede și impetuos) și s-au arătat oamenilor pentru a le dovedi starea lor de șoc și de indignare. Ministrul Justiției a renunțat vremelnic la cravatele în culori vii și a promis tot felul de lucruri, în timp ce Justiția însăși, ca aparat, ca mecanism în permanentă funcțiune, servilă, dar și nepăsătoare față de numele și de spusele unui ministru trecător, a făcut și ea scurta pauză de-un minut (evaluând situația, rumegând parcă promisiunile), după care a reluat neobosita ei alergare în jurul cozii. La urechile celor cinci absolvenți de colegiu, trecuți și de surescitantă încercare a bacalaureatului, ajungeau din când în când noțiuni precum principiul răspunderii individuale (și nu

colective), absența probelor incriminatorii la adresa unor persoane (de obicei cu multe trese pe epoleți ori cu vipușcă la pantaloni), lipsa de competență a curților civile în cauze privitoare la militari (iar un corb ce-i face altui corb?), prezumția de nevinovăție (când existau asemenea vinovății!), ofensa adusă autorității (cu consecința proceselor de calomnie), garantarea proprietății (chiar și când fusese dobândită pe căi îndoielnice) și așa mai departe etcetera și așa mai departe etcetera. Purtători ai virusului „los desaparecidos”, cei cinci au fost mai afectați de imaginea mamelor secate de lacrimi decât de neputința democrației de-a o rupe cu trecutul. Și au ajuns să studieze la universități nord-americane, alături de sute de compatrioți suferind de aceeași maladie, specializându-se cu toții într-un fel de antropologie criminalistică de la care sperau (alături de mamele împietrite) să-i ajute la descoperirea morților din pământ, dacă nu și a celor din ocean, la identificarea lor, rând pe rând, încât fiii să se întoarcă în sfârșit acasă, chiar și-n sicrie sigilate, și să se odihnească în mormintele propriilor familii, nu pe pustii. Sub cultul Super-Bowl, NBA și NHL, s-au bucurat mai reținut când puștiul de odinioară, El Pibe d'Oro, matur și zvăpăiat în vara lui 1986, a agățat o minge cu mâna (mâna lui Dumnezeu, a zis mai târziu) într-o partidă de *soccer* cu albinoșii și sclifosiții de englezi (care nu se mai săturau să pocească un nume suav, Las Islas Malvinas) și și-a purtat echipa către finala cu 114500 de spectatori a El Mundial-ului mexican, pe „Azteca”, unde prin vrăjitorie, cu sprijinul aghiotanților săi, Valdano și Burruchaga (amândoi cu prenumele Jorge), și prin comunicare neîntreruptă cu Santa María Madre de Dios, i-a îngenuncheat pe nemți și i-a aruncat din nou pe

argentinieni, de acea dată nu din plin regim militar, ci din haos economic, în starea de campioni ai lumii. Pe urmă, inflația a galopat până la 1200%, rata șomajului s-a apropiat de fierbere, optimismul inițial al președintelui Alfonsín s-a preschimbat în rictusuri, gesturi acrite și angoase, iar foștii bursieri în Statele Unite s-au răspândit în interiorul triumphiului aceluia gigantic, cu baza pe Tropicul Capricornului, cu vârful în țara de Foc, cu latura vestică pe crestele Anzilor Cordilieri și cu cea estică, lungă de 2200 de mile marine, pe coasta Atlanticului. Nu puteau fi zăriți în împrejurimile marilor orașe și nici în vecinătatea șoselelor sau a căilor ferate, pentru simplul motiv că junta militară plasase gropile comune în locuri cât mai pustii. Încercarea de a-i întâlni echivala ziua cu căutarea acului în carul cu fân, fiindcă se făcuseră pierduți, împreună cu boala lor incurabilă și cu meseria proaspăt dobândită, în nemărginirea pampasului, mai ales în partea lui apuseană, aridă și fără precipitații, în pădurile necuprinse de araucaria și de fag austral, pe platourile măturate de vânturi ale Patagoniei, în câmpia biciuită de ploii torențiale Gran Chaco, pe pantele munților, printre lacurile și zăpezile de dinainte de ghețurile veșnice din sud, în zone din nord în care era perceptibil vuietul cascadei Iguazu, pe un fel de cercuri concentrice, imagine, care închideau la mijloc laguna Mar Chiquita. Cu oarecari străduințe, investigatorii aceia care dibuiau mereu rămășițe trupești și care făceau ca dispăruții să reapară cu numele și cu coșciugul lor, ar fi putut fi găsiți prin tavernele din sate și târgușoare, seara, bând și ascultând rock, pălăvrăgind, dorindu-și să adoarmă ușor și să doarmă neîntors. După ani și ani de scotociri prin triumphiul care măsoara 2780000 de kilometri

pătrați și care fusese botezat țara Argintului, mult după ce Carlos Menem (ca președinte peronist pursânge) domolise inflația, deficitul bugetar, balanța de plăți și alte asemenea abstracțiuni, bramburindu-le pe urmă la loc, puțin după ce Menem îi cedase puterea lui Fernando de la Rúa și după consumarea altor trei regaluri fotbalistice (Coppa del Mondo, World Cup și La Coupe du Monde), una din echipele de antropologi, o mână cu cinci degete, a sosit într-o dimineață pe aeroportul din Buenos Aires pentru a decola spre o mică țară europeană, controlată câteva decenii de sovietici, ca să dea un diagnostic altei gropi comune. Fuseseră invitați acolo de un guvern cu destule muște pe căciulă (roiul se întrezărea printre rândurile scrisorilor diplomatice, parcă se auzea și bâzâitul), dar și de foștii deținuți politici, care credeau în neutralitatea și în priceperea lor. Cele două femei din grup s-au dus la toaletă înainte de îmbarcare și s-au ușurat. Bărbații nu s-au sinchisit, doar avea și avionul closet. În schimb au uitat pe-o banchetă a aeroportului niște ziare și o paranteză deschisă: (până-n noaptea aceea dezvățată dintre milenii, numită un timp 31 decembrie 1999, iar, după bătăile orologiilor din catedrale și după salvele nebunești de artificii, 1 ianuarie 2000, când se scurseseră douăzeci și patru de ani de la lovitura de stat a generalului-locotenent Jorge Rafael Videla și șaptesprezece ani de la surâsul generalului-maior Reynaldo Bignone, nu fusese condamnat sau judecat nimeni, dar absolut nimeni, pentru răspândirea cu bună știință a virusului „los desaparecidos”, pentru îndolierea mamelor și pentru infectarea atâtor foruri interioare).

Pe Eugenia Embury o poți amăgi cu inima ușoară, observând că atâtea pisici și flori nu mai lasă loc pentru suspiciuni, știind că letargia micilor feline și miresmele plantelor îndreaptă ochii către trecut, și nu spre ziua care tocmai se scurge ori spre timpurile care vin. Să o minți este însă o samavolnicie, nu fiindcă e vorba de o îndreptățită purtătoare a titlului de lady, nici fiindcă e o persoană delicată, cu părul alb prins totdeauna în coc, ci pentru că adevărul nu o irită, oricare ar fi înfățișarea lui. Prin urmare, ca să nu comită un asemenea păcat, Jojo a trebuit să plece la București, chiar dacă numai din dimineața și până în seara aceleiași zile, să reprogrameze un examen studentesc de la care absentase altădată, în vremurile fără metafore-fructe în care nu ne cunoșteam. Hotărâserăm împreună că acel drum este obligatoriu, urmărind-o de nenumărate ori pe bunica ei din spatele perdelelor cu volane din casa Paulinei, șușotind, încercând să compunem un chip al lordului cât mai apropiat de ceea ce trebuie să fi fost, din frânturi de relatări, din rânduri epistolare citite pe ascuns, din deducții, din fizionomia pe care ne-o dezvăluiau puținele fotografii, din secvențe imaginate în buna tradiție a logicii, din firimiturile materiale ale scurtei lor vieți conjugale (care însemnau o buiotă din cauciuc natural, o duzină de evantaie japoneze, câteva pipe și atlasuri geografice, un mic revolver ferit cu iscusință de percheziții, o cupă de șampanie). Amânam cu abnegație problema examenului de la facultate, telefonând regulat la secretariat, până când a devenit limpede că profesorul de meteorologie nu mai poate fi găsit decât într-o miercuri, dispărând apoi la un congres internațional. Jojo era deținătoarea tuturor tainelor cuplului Embury, ea citise scrisorile, ea văzuse

fotografiile, ea descoperise pistolul pe fundul dublu al cutiei poștale, afară, pe fațada casei, într-un loc în care milițienii și securiștii nu căutau niciodată, deși înăuntru răscoleau totul, numai ea avea la asfințit puterea aceea ireală asupra culorilor, transformând roșul în verde, apoi în bleumarin și mov, prin simpla dezgolire a umerilor și a sânilor. Acceptasem fără rezerve invitația lui Dumitru M. de-a prânzi împreună fiindcă se potrivea cu acea zi de miercuri, iar după ce am rămas singur, în zori (Jojo ieșise înainte de-a se lumina, ca să nu fie văzută de la ferestrele din împrejurimi și să nu întâlnească vreun cunoscut până la gară), am moțait o vreme în cada cu apă fierbinte, folosind sărurile și spuma ei de baie. Mai târziu, când abia trecuse de opt jumătate, mi-am dat seama de un lucru neobișnuit: priveam foarte des ceasul. Nu mă atrăgea niciuna din cărțile de pe noptieră, era inutil să-mi revăd însemnările din caiet (castrul roman era încă sub tutela procurorilor), am deschis la un moment dat radioul, l-am închis repede, am înmuiat niște rufe fără să le mai și spăl, m-am dus în curte cu o pătură, soarele ardea binișor și, după ce mi-a pârlit puțin spatele, m-a făcut să-mi doresc în sfârșit ceva, un duș rece. În dulap aveam destulă mâncare, dar nu m-am atins de nimic, ca să-mi stârnesc cât de cât foamea și să devin încrezător în virtuțile de bucătar ale celui mai bătrân om din oraș. Am pornit către el pe la unsprezece, nu direct, pentru că aș fi ajuns în câteva minute, ci cu ocol mare, pe străzi și străduțe care urcau spre vechiul garaj al pompierilor, un loc din care, dacă te așezai cu spatele la clădirile cu desen prusac și la orașul întins sub ele, nu-ți rămâneau în față decât munții. Peste păduri plutea o pâclă vărată, se ridica și pe văi și pe coastele abrupte, nu prea mult, nu ajungea la stânci și

bolovănișuri, lăsa neatinsă pata aceea de sub creasta sudică pe care numai ochii cunoscători reușeau s-o distingă. Toponimia e însă o știință curioasă, ostilă prezentului, credincioasă trecutului echivoc, gata să pună preț pe memorii colective incerte și să nu dea doi bani pe ceea ce poate fi văzut sau pipăit. Pata îndepărtată, o poiană în care pietrele unei mici fundații stăteau îngrămădite printre bălării, se numea Coliba finlandezului și nu în vreun fel, oricare, legat de dimineața în care Jojo își aruncase hainele în iarbă și-mi desfăcuse cureaua râzând.

Cu toată plimbarea mea, Paraschiva M. s-a îngrijit să nu ajung prea devreme la masă. Mi-a tăiat iarăși calea la piciorul scării, de data asta cu părul bine prins în agrafe, fără să-mi mai ofere biscuiți, spunându-mi că cine ia în derâdere un miracol dumnezeiesc e un ignorant sau un păgân. I-am dat dreptate (o minune e o minune, doamnă, m-am trezit citând-o pe tanti Paulina), dar nu i-am ascuns că am altă părere despre întâmplarea nocturnă de la încheierea postului. Și credeam așa: cuțitașul mașinii de tocat nu fusese fixat cum trebuie, se mișcase de la locul lui și dăduse mecanismul peste cap, ea nu-l observase atunci când golise pâlnia și-l pusese în vreun castron, laolaltă cu carnea (se întâmplă cu obiectele mici, am adăugat, mai ales dacă sunt la mijloc atâtea dioptrii și o asemenea stare, când tavanul se clatină ca un hamac), îl căutase în zadar apoi, iar femeia venită la curățenie, grăbită (și-o fi dorit, săraca, să termine cât mai repede, găsisem o explicație), îl îndesase în cealaltă mașină, odată cu bucățelele de pulpă, cu ceapa și cu miezul de pâine. Un ignorant sau un păgân! a repetat cu arătătorul ridicat, a trântit ușa și a tras cu zgomot zăvorul. Eu am suit treptele din lemn de brad, fiindcă bătrânul mă aștepta

sus, tușind cât să-și facă simțită prezența, îmbrăcat cu cămașă albă și cu vestă neagră de catifea.

Și ce uimire! Gustul. Gustul porumbeilor. În fața căruia toate păleau, vestimentația amfitrionului, farfuriile de porțelan cu margini ondulate, distanțele riguroase dintre pahare, tacâmurile cu ștanță austriacă, dâra de lumină de pe capacul argintat al platoului și apoi lichidul de dedesubt, licărind și el, acoperind rotunjimile arămii ale păsărilor vâdate în ajun. Scenografia aceea a prânzului avea însă virtuțile ei, stârnea simțurile, cucerea, pregătea bucuria papilelor gustative, așa cum în copilărie, într-o casă fidelă cartofilor prăjiți, fanteziile mele culinare ar fi fost de neconceput în absența ilustrațiilor din cartea de bucate, care se lăsau mângâiate, chiar sărutate; o mică desfătare cu pozele viu colorate ale unor fripturi, sufleuri, salate ori budinci, cele mai multe presărate cu mirodenii și verdeață, unele prinse în aspic, la fel de arătoase ca tarteles, cozonacii și șarlotele învelite în zahăr pudră, stropite cu sirop, peste care tronau fructe proaspete sau confiate. Cât îl privește pe Dumitru M., era un artist al gastronomiei, care înnobilase o sintagmă ațâțătoare, porumbei la tavă în sos de vin alb. Îi eram recunoscător. Fumând, ascultându-l, sorbind un digestiv german cu aromă de migdale (primit de la fiica lui, aceeași care-i dăruise Paraschivei tensiometrul).

SCENA 1: Își tamponează buzele cu un șervet. Face un semn peste umăr, înapoi, acolo e un perete alb pe care va proiecta imaginar secvențe de război.

„Ce tare îi invidiam pe șoarecii de câmp! Nu era greu să-i dibuiești prin iarba pricăjită, mai mult pir, scormoneau după rădăcini, smulgeau țepii ciulinilor ca să ajungă la miez, urmăream câte-un hârciog cum dă târcoale bălților înainte să se încumete să bea, și cum bea! repezit, cu limba cât un sfert de unghie, reușeam s-o observ din când în când cu binoclul, minusculă, nu roz, albicioasă, fără nicio legătură cu blana roșcată, îl vedeam cum dispare într-un loc și reapare în altul, cu nasul gata să primească ce-i aduce vântul, miros de mușetel, de latrină, de hoit, de fierturi leșioase de la bucătăriile de campanie, îmi plăcea când se ridica pe lăbuțele din spate, atent la zgomote și la umbre. Se întâmpla uneori ca gestul acela cercetător să fie și ultimul, fiindcă se găsea câte-un dobitoc în tranșee care să apese pe trăgaci, din aversiune pentru toate rozătoarele, rude ale șobolanilor, ca să-și treacă plictisul sau pentru vreun pariu cu camarazii. În asemenea situații, hârciogul nu era citat prin ordin de zi, nici decorat post-mortem. Dar dacă glonțul nu nimerea, el umplea galeriile cu pui, se regula în voie. Ceea ce nouă ne era imposibil. Ne reveneau în schimb destule onoruri, între care monumentele, cu predilecția lor inexplicabilă pentru piețe și gări, masive, mereu încăpătoare pentru lungi înșiruiți de nume. Și mai exista compasiunea doamnelor, care-i adoră pe eroi, le aprind lumânări după slujba de duminică și la sărbătorile mari. Când zic că-i invidiam pe șoarecii de câmp, chiar îi invidiam: așa am ajuns să pun mâna pe-o mujică nespălată, într-un hambar, după alți trei ofițeri mai mari în grad. Avea un miros acru ca de iapă alergată peste măsură, era șleampătă, cu ochi apoși și-și strivea țâțele de una singură, parc-ar fi stors lămâi. În noaptea aia am golit de unul singur o butelcă cu

țuică, să fi avut un litru, un litru jumate, am plâns și le-am visat pe fetele cu pălării și umbreluțe, vopsite adorabil pe buze și-n obraji, fetele care se mișcau pe scenă ca și cum ar fi fost făcute din cauciuc. Mi s-a povestit dimineața că interpretasem un lung număr de french-cancan și îi ameninșasem cu pistolul pe cei care încercau să mă oprească. Cocoțat pe capota unui camion, aruncând neobosit din picioare, ridicându-mi poalele mantalei în cap, le omagiasem pe tinerele dansatoare, actrițe și cântărețe aflate atât de departe, într-o lume pierită, despre care unii mințeau că va învia. Fusesem aclamat de trupe, dar și, de undeva din noapte, de uniforme acelea diferite, cu stea la chipiu, care dovediseră că știu să chiuie și să râdă. Nu mă deranjase niciun foc de armă, ceea ce însemna că hârciogilor le-a mers bine. Și le omagiasem pe fete pentru veselia lor. Pentru râsul deocheat care înceta abia când intrau în holul larg al casei mele, acolo unde erau cotropite de paloare. Cercetau temător tablourile, piesele de porțelan și lampadarul, călcau pe covor ca pe plita unui cuptor, îl măsurau de sus până jos pe valet și se lăsau la rândul lor studiate, într-un puseu de curiozitate reciprocă. Ele meritau ciupite de bărbîță sau de lobul urechii, însă băiatul care le deschidea ușile dinspre salon, le poftea înăuntru, pune muzică la gramofon, în surdină, le turna lichioruri și le invita să se adâncească în fotolii avea nevoie de șuturi în fund, fiindcă nu pricepea că te poți uita la cineva și fără să caști ochii. Le țineam în puf, le răsățam ca pe regine. Eram stăpânul. Și am rămas multă vreme, până la apariția Paraschivei, în epoca în care linia Maginot, în ciuda vârstei și a neîntreruptelor elogi, se arăta încă inexpugnabilă și nu-și pierduse condiția de subiect monden. Francezii inspirau forță, iar eu nu reușeam să

le deosebesc pe cele patru surori sosite nu de mult pe strada mea. Le întâlneam la plimbare, la patinoar, la teatrele de vară, fragede, cochete, nedespărțite, copile îmbujorate de frig, de căldură, de praf, de polen, poate o trăsătură a familiei care le făcea să inspire întotdeauna prospețime ori emoție. Ridicam pălăria din politețe, un salut obligatoriu. Pe ea am zărit-o abia într-o seară, din birou, în timp ce moțăiam lângă sobă privind cum stropii de ploaie jucau pe tăbliile felinarelor. Peste drum se afla o fereastră ca un cerc, un fel de hublou ieșit pentru prima dată de sub tutela draperiilor, și Paraschiva, cu părul despletit, negru, lung până la șolduri, pășea somnolent prin odaie. Era acoperită de-o cămașă de noapte transparentă, iar prin voalul lăptos se distingea un trup de fecioară care înțelesese bine ce i se întâmplă și ce va urma. Trebuie să se fi aflat în compania unei oglinzi, preocupată de fiecare detaliu reprodus de sticla argintată, se apleca înainte și-și răsfira pletele către genunchi, atunci umerii se dezveleau, se arcuia pe spate și se petreceau atâtea, vârfurile șuvițelor îi cuprindeau gleznele, o pată se ivea sub pânțele, puțin bombată, ca o pernuță de ace, două mogâldețe cu moțuri cafenii îi creșteau pe piept. Pipa mi se stinsese pe nesimțite, ca o probă că tutunul olandez nu era principala mea pasiune. Cu fața spre mine, Paraschiva și-a descheiat nasturii și a lăsat să lunece veșmântul vaporos. Picăturile se prinseseră într-o pânză deasă pe geamul rotund, eu am mușcat cu putere din lemnul de cireș, pipa a pâraie între dinți, s-a crăpat, însă corpul subțire nu și-a arătat goliciunea. De sub țesătura fină a apărut o rochie albastră, din stofă groasă, prin care nu trecea fir de lumină. O rochie austeră, care-i împrumuta deodată chipul și ținuta unei guvernante deprinse la școala austriacă: gâtul rigid și

buzele crispatе, bărbia înălțată suveran, mâinile împreunate în zona în care stomacul răzbate prin intermediul pilorului către duoden. Becul din camera ei s-a stins curând, casa s-a posomorât, conturul ferestrei s-a pierdut în întuneric. Scena de voyeurism se încheiase, cea dintâi, aceea care inoculează plăcerea, am rămas în picioare mult după miezul nopții, lângă sobă. Nu crezusem niciodată în năluciri, cu atât mai puțin în farmece, afară ploua zdravăn, acoperișurile zornăiau sub stropii uriași. În serile următoare n-am ieșit nicăieri, cerul a fost senin, sticlos cum e numai iarna, și reprezentația s-a repetat, totdeauna la aceeași oră, un dans ațățător, captivant. Tânăra femeie se obișnuia tot mai tare cu propriile forme și cu rolul în care o distribuise regizorul celest, fremăta, se unduia, pulpele ei zvelte se frecau de mătasea străvezie, era de marmură Paraschiva! după care, cu regularitate, miraculoasa cămașă de noapte era abandonată, lin, și-și făcea apariția acea rochie sobră, insuportabilă. Ne-am căsătorit în februarie, pe un ger vioi, la nici cinci luni de la distrugerea pipei mele din lemn de cireș. Dar înainte de nuntă îi făcusem o mulțime de vizite în casa ca un vapor, rod al înclinațiilor de armator ale arhitectului sau al unor croaziere neînfăptuite. Domnișoara cânta la pian, tenace, interpreta câteva romanețe în vreme ce tatăl ei, un sânguincios funcționar al Justiției, murmură de fiecare dată versurile. Micile concerte le încântau pe surorile Paraschivei, căci se puteau ocupa în tihnă de trufe, de fursecurile cu stafide și de nucile glasate. Mestecau discret, pentru a îngădui notelor și cuvintelor să răsunе clar, doar Eleonora, o mătușă nelipsită de la acele reuniuni, uita uneori de solemnitătea momentului, captivată de cofeturi, și începea să plescăie. Primea imediat un ghiont din

partea mamei, vara ei primară, privea cu mirare în jur, își așeza brațele în poală. Cu resemnare. Apoi cerceta modelul complicat al tapetului, linii șerpuite, suprapuse cu figuri geometrice regulate, într-un amestec de verde și galben-muștar. Aflasem despre ea de la un antreprenor, client al fabricii mele, că pe când avea cu douăzeci de kilograme mai puțin fusese logodită cu Vlaicu. Și-mi părea rău pentru bietul pilot. În acele zile, dacă nu s-ar fi făcut praf la traversarea Carpaților, aș fi fost dispus să-i construiesc o sută de avioane. Pe buzunarul meu. Mai târziu, după două-trei săptămâni de căsnicie, mi-a pierit însă acea pornire. Paraschiva refuzase dormitorul comun, în prima noapte invocând o migrenă, în următoarele trei punând indispoziția pe seama grețurilor, pe urmă dându-mi de înțeles, în limbajul buneii educații, că are de suportat o menstruație năvalnică, fără precedent, apoi renunțând să mai găsească explicații. Valetul ocolea vechile obiceiuri, fiindcă doamna nu era deloc impresionată de parfumul lichiorurilor și de noutatea plăcilor de gramofon. Măcar economisise niște bani. Cu aviatorul. Dezmierdările ei le-am cunoscut mai târziu, când m-a trimis pe front. Toți pleacă pentru țară, mi-a șoptit în ureche după o cină cu cotlet de vițel și conopidă gratinată, m-a prins de mână și m-a condus în patul nupțial încă imaculat, am urcat scările în vârful picioarelor, ea cu degetul la buze, ca și cum ar fi putut să ne surprindă cineva, eu cuminte ca un câțel, pudel sau caniș, s-a descurcat fără să aprindă vreo lampă, a găsit ușa, clanța, cuvertura de peste așternuturi, a trecut de toate și m-a tras deasupra ei, deschisă ca o scoică. Nu sunt timpuri pentru dragoste, mi-a mai spus către dimineață, înfășurată în cearceafuri, plimbându-și degetele pe pieptul meu. Era de marmură! abia

Începusem să număr drumurile dintre sufragerie și încăperea aceea magică de la etaj, când am descoperit dintr-odată frica, mirosul grețos al sângelui, păduchii grași din care se putea topi o unsoare acceptabilă pentru bocanci, râia, gustul pâinii mucegăite, răceala metalică a armelor, dacă nu afectuoasă, măcar salvatoare, frigul, umezeala, grija pentru propria respirație înainte de tumultul victoriei și de țelurile patriei, lipsa noțiunii de umbrelă atunci când se pornea sau când nu contenea ploaia, admirația pentru șoarecii de câmp, aflați mereu în căutare de hrană pe pământurile acelea pârlogite. Iar ea nu-și mai amintea propriile vorbe, timpurile i se arătau ideale pentru iubire. Nici măcar nu era vorba de-un ofițer de intendanță sau de vreun june frumușel, posesorul unui certificat de necombatant. Ci de Iisus Hristos.”

SCENA 2: Vinul, puțin sec, se împacă cu după-amiaza caldă. În stânga bătrânului se află o ladă ghintuită, o să-i ridice capacul cât să iasă dinăuntru aerul stătut al vremurilor de pace.

„De sus, oamenii se vedeau ca niște insecte. Iarna. Pe întinderea de zăpadă, când umblau poticnit, semănau cu gândacii de bucătărie suiți pe-un tavan zgrunțuros, vărut proaspăt. După ce mă cuprindea frigul, și asta se întâmpla repede, oricâte pulovere, izmene sau perechi de ciorapi aș fi purtat, simțeam nevoia să-i strivesc. Pe urmă îmi trecea. Îmi trebuiau două, trei înghițituri de rachiu ca să mi se facă milă, chiar dacă în cabina macaralei mâinile îmi degerau pe manetele din fier, înghețate bocnă. Îi priveam cum se strâng lângă focuri și bat din picioare, cum

gesticulează când se ceartă, cum își tot potrivesc căciulile pe urechi și dau de la unul la altul câte-o țigară, fără să fie sigur cine fumează și cine nu, fiindcă fumul se confunda cu aburul respirațiilor. Câștigau și ei o pâine pe șantierele Sovromului. De fapt, n-o câștigau, ce Dumnezeu! le era dăruită de comuniști, băieții ăștia inimoși, care ar fi putut să-i înscrie în inventarul înfrășirilor agricole, în rând cu caii și cu vitele. Parcă în cazul meu n-au pus suflet... M-au învățat meserie. Om în toată firea, după ce mi-au luat casele, fabrica, via, tablourile, bijuteriile și banii, m-au făcut macaragiu. Și lui Pascal, o splendoare de setter irlandez, un prinț, i-au tras un glonț în cap în timp ce se lipise de genunchiul neveste-mii, pe-o canapea. S-a întins mai lung ca de obicei, un fir de sânge pornit de sub ureche a găsit drumul spre piept, până la smocul alb de blană, ochii i-au rămas întredeschiși, exprimând ceva ce comuniștii nu vor putea să înțeleagă niciodată. Paraschiva a țipat, dar n-a fost un țipăt, ci așa, o pustiire, un sunet care nu aparținea corzilor vocale, iar ei au râs și au continuat să scotocească prin bibliotecă, unul i-a strigat: ce-ai, cucoană, n-ai văzut că voia să te muște?! La minus nouă sau paisprezece sau douăzeci de grade, memoria mea suferea însă un șoc termic, multe nu mai contau, îmi aminteam doar paltonul de vizon. Venisem acasă cu trăsura, după prânz, era imediat după Sfânta Marie Mică, și am întâlnit la poartă un individ slăbănog, fără câțiva dinți, cu părul dat cu untură, sigur nu cu briantină, tocmai ieșea cu un balot de haine, ezita, nu știa dacă să mă ocolească sau s-o rupă la fugă, spunea întruna că doamna e tare milostivă. Și era. Am recunoscut în brațele lui paltonul, câteva costume, o pijama de mătase la care-o deranjau nasturii, hanoracul pentru schi. Pe Paraschiva am zărit-

o în pragul ușii, zâmbitoare, încercând să alunge zăpușeala cu un evantai. Nu mi-am folosit bastonul, nici pumnul, am scos portofelul și i-am plătit birjarului două curse, una încheiată și alta în avans, apoi l-am ajutat pe șmecherul ăla să urce și, cu spatele la soția mea, l-am înjurat de mamă. Dar pe un asemenea ger, invariabil, mi se făcea dor de palton. Mai ales că bocancii canadieni, la a căror naționalizare nu se gândise nimeni, își pierdeau însușirile protectoare. Picioarele mi se transformau în sloiuri, rinichii mă dureau din ce în ce mai tare, până când prin ianuarie, spre sfârșit, n-am mai putut răbda și m-am pișat de la înălțimea cabinei. Jetul și pata de jos, aflată la mai mult de zece metri sub mine, pe zăpadă, n-aveau culoare gălbuie, ci una roșiatică, cum e căpșunica. Noroc cu rachiul. M-a ajutat să uit și să mai rabd câteva zile. Consumat în cantități serioase. Era din mere pădurețe și-l cumpăram de la un țigan peltic, un acordeonist care nu-mi cerea bani, ci plăci de gramofon. De altfel, cât am lucrat ca macaragiu, am făcut praf întreaga colecție. Numărase peste șase sute de discuri. Prea rău nu mi-a părut, fiindcă în spital te copleșea căldura. Primisem o pătură deșirată și murdară, dar soba înghițea atâtea lemne, încât noaptea mă visam la baia publică, în camera pentru saună. Pe deasupra, de câte ori ardea focul, fumul se strecura prin crăpăturile teracotelor și invada salonul, împărțind puțină intimitate. Figurile din celelalte paturi nu deveneau invizibile, însă se îndepărtau, se diluau, ajungeau să fie, slavă Domnului, totuna cu decorul. Rămâneau doar glasurile, cu tot felul de tonuri și inflexiuni, discuțiile infinite despre război, legume, crize de ficat și femei, care întreceau efectul oricărui medicament. Dintr-un motiv simplu: teatrul radiofonic mi-a provocat

Întotdeauna somnolență. Mă dădeam în vânt după o singură voce, cea a lui Ghiță, pentru că dacă n-ar fi fost el, frigul ar fi luat în stăpânire încăperea uriașă în care zăceam, la fel cum făcuse cu restul spitalului. Ghiță, un tapițer suferind de insuficiență renală, n-avea nicio vină că fratele lui era maior de Securitate, în schimb cărbunii țineau cont de acest lucru și se buluceau în soba noastră. Paraschiva m-a vizitat abia în martie, convinsă fiind că a sosit momentul slujbei de maslu. Era îmbrăcată în negru, de la botine până la șalul de cașmir, iar chipul ei, chiar și-n așa o împrejurare, avea străluciri de marmură. Știam că soției mele, în călătorii, nu-i plac bagajele voluminoase și nu m-a supărat afișarea prea timpurie a doliului. O însoțea un preot tânăr, aflat după toate aparențele într-un post prelungit, blond, deloc vorbăreț. Mă cercetau cu compasiune, întrebându-se probabil unde a ajuns partea din mine care a și părăsit lumea aceasta. Erau drăguți, dar i-am dat afară după un singur minut. Fiindcă nu-mi aduseseră flori. Nici ghiociei, nici frezii, nici măcar imortele. Au plecat în liniște, cu pioșenie, așa cum se cuvine să te retragi din cimitir după ce-ai aprins candela din cavoul familiei. Oftând, Paraschiva a închis ușa la fel de încet cum o deschisese, în prag trebuie să fi rostit Amin. Cât privește urina mea, ea și-a recăpătat claritatea originală pe la mijlocul lui aprilie. Dintr-odată. Era o zi de miercuri când hematiile s-au retras cuminți în vene și artere, în vasele subțiri răspândite prin țesuturi. Tânărul doctor și-a șters apăsător lentilele ochelarilor și a studiat mirat, minute bune, lichidul colectat în borcan. L-am imitat de nenumărate ori în săptămâna care a urmat, la closet, în cabina mizerabilă unde admiram nuanțele gălbui răsfirate pe faianță, delicate, ca de limonadă. Fusesem

deposedat de-un rinichi, dar era o pierdere rezonabilă de vreme ce cireșii din curtea spitalului se albiseră, invadați de-o puzderie de flori mici, fragile ca fluturii. Și iarba crudă înconjura clădirea din spatele pavilioanelor, dându-i un aer suportabil. Într-un decor însorit, vioi, poate că ieșirea lui Ghiță de acolo, în coșciug, ar fi arătat altfel. În primul rând, noi toți, strânși la ferestrele salonului, n-am fi privit morga ca pe-o construcție respingătoare, nici n-am fi tăcut cu atâta încrâncenare. Apoi rudele lui, adăpostite sub umbrele și pelerine, atente să nu se înfunde în noroi până la genunchi, s-ar fi putut gândi măcar o clipă la locul cu verdeață pe care-l pomenise popa. Am părăsit spitalul primăvara. Cu două sacoșe în mâini, cu certificatul de pensionare într-un buzunar și cu niște ghetete sparte în picioare. Despre bocancii canadieni mi s-a spus că se rătăciseră pe la magazie. Tânărul doctor, alergând, m-a ajuns din urmă la capătul aleii centrale, aproape de poartă, paloarea îi dispăruse datorită efortului și două pete purpurii îi pigmentau obrazii. M-a condus la braț până în stradă, susținând că-mi datorează foarte mult. I-am răspuns că mai degrabă eu îi sunt dator, dar că în acel moment nu mă pot achita. A surâs. Săracul! Am aflat mai târziu că s-a sinucis la Canal, în al cincilea an de închisoare. Se spânzurase cu o funie împletită din bucăți de zeghe, la spălător. Cum n-aveam ce să caut în alt loc, am redescoperit aici cât de inimoși sunt comuniștii. Unsprezece copii, i-am numărat, jucau leapșa în mica livadă de meri, balconul de la etaj era năpădit de rufe întinse la uscat, iar la parter, pe terasă, niște femei curățau fasole, sporovăind, cu o cloșcă cu pui printre picioare. Una dintre ele m-a sfătuit să zic bogdaproste, alta mai în vârstă, grasă, m-a întrebat de ce naiba n-am murit, fiindcă i se însura băiatul și

pusese ochii pe camera mea. N-am înțeles dacă glumea sau nu, sigur era că-n casă se mutaseră cinci familii, iar Sfatul Popular încă ne îngăduia și pe noi, cu chirie, la mansardă. În odaia asta. În care fuseseră înghesuite atâtea lucruri. Am recunoscut un fotoliu din vechea bibliotecă, un dulap, masa de toaletă rămasă fără oglindă, pendula, câteva icoane. Nu se aerisise de mult și praful se întinsese ca o peliculă tristă, chiar și plicul care mă aștepta pe-o etajeră a trebuit suflat și scuturat înainte să-l deschid. Paraschiva, folosind o cerneală violet, mă înștiința că a ales viața întru Domnul. Îmi cerea să nu o tulbur și mă povățuia să nu sparg peretele nordic al pivniței. Se îngrijise ea mai înainte. Așa sunt vremurile, scria, și răcoarea serii m-a făcut să îmbrac înapoi haina pe care-o agătasem într-un cui. Dacă n-ar fi donat colierul de perle, adăuga, maica stareță n-ar fi primit-o în mânăstire.”

SCENA 3: Învârte între degete piciorul paharului gol. I se pare că pe fereastră intră fum de la un foc de frunze, un semn al timpului care a fost și care urmează să mai vină.

„Nu mai schimbăm o vorbă de șase ani. Înainte aveam dulăpiorul jos, pe hol, îl țineam închis ca ripostă, fiindcă își pusese prima proviziile sub lacăt. Când coboram, îl descuam cu cheița, luam ce-mi trebuia dinăuntru și mă duceam să gătesc și să mănânc în bucătărie. Trăgea cu urechea la ușa ei, auzea bocănitul bastonului și pașii îndepărtându-se, zgomotul de vase și tacâmuri, apa curgând la robinet, știa când poate ieși să cotrobăie și să aleagă ce-i place din dulăpiorul meu. De obicei fura dulciuri și fructe, foarte rar brânză. Într-o

zi am imitat sunetele alea, am bătut cu bastonul în podea și-am lipăit cu papucii pe loc, tot mai încet, am surprins-o cum apare din cameră și-și umple o ceașcă din borcanul cu miere. Când m-a văzut, a țipat ușor și a ridicat mâinile. Mierea i s-a vărsat pe rochie și pe jersey, ceașca s-a ciobit la toartă, borcanul s-a făcut țândări. Am râs. De atunci nu mi-a mai dat bună ziua. Ce ți-a spus? Că ești ignorant sau păgân, nu? Să nu te superi pe Paraschiva.”

Capitolul V

1

Dintre călugării, învățăceii și lucrătorii de la Piatra Roșie (și se strânseseră mai mult de douăzeci de suflete de când venise vara și începuseră să zugrăvească biserica și s-o acopere cu șindrilă), băiețandru acela, un ajutor de-al dulgherului, mai mereu cu pantalonii suflecați și cu rumeguș în sprâncene, a fost cel dintâi care a văzut moțul negru-albăstriu. Se întorsese alergând din oraș, unde-l trimiseseră după o lamă nouă de ferăstrău, o daltă și niște clei, nu s-a oprit lângă schele sau lângă barăci, a continuat să urce, l-a găsit pe părinte în partea de sus a poienii, pe tăpșanul însořit unde citea întotdeauna după prânz și, cu respirația tăiată, i-a vestit grozăvia de la cetate. Onufrie l-a privit cum găfâie, cum gesticulează de parcă ar fi căutat cuvintele cu mâinile, l-a ascultat vorbind împiedicat, cu pauze mari, despre un potop de oase de om care nu se prăvălise din cer, ca ploaia, ci ieșise din pământ în apropierea unui zid surpat. N-a pus întrebări, nu l-a întrerupt, și-a scos încet pălăria de pai și, închizând ochii, făcându-și trei

cruci mari, a strâns-o la piept. Ucenicul s-a închinat și el, tăcând deodată, nu pentru că n-ar mai fi avut ce spune, ci fiindcă după o tulburare atât de mare, care-l zăpăcise, a doua îl amuțea. Șuvițe smolite se ridicau din creștetul părintelui, străine de părul lins, alb ca smântâna, apoi au început să se decoloreze, să se înmoaie ca florile ciupite de ger, lăsând să curgă o zeamă vineție. După un timp, care poate să fi fost jumătate de minut sau un sfert de ceas, Onufrie și-a potrivit pălăria așa cum îi plăcea, lăsată pe ceafă, a agitat către vale degetul arătător, amintind că *de trei ori s-a pogorât Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin și încredere*, s-a grăbit să ia din coliba lui stiharul, patrafirul și cădelnița, a intrat și în micul paraclis pentru câteva lumânări și, împingându-l de la spate pe băiat ca pe-o oaie beteagă, a pornit să vadă ce era de văzut și să tămâieze osemintele de la castrul roman.

2

Cifra 2 poate fi uneori începutul, originea, deși, în ordinea formală a numerelor, 1 se află la locul lui. În asemenea situații, 1 apare ca o consecință, are înțeles doar dacă 2 există. Iar acest paradox al matematicii, mai degrabă rod al intuiției mistice decât al deducțiilor carteziene, a fost regula cu care Gherghe (mai târziu Onufrie) a întâmpinat coborârile protectoare ale Fecioarei din azuriul bolții. Propriu-zis, fără să fi avut loc cea de-a doua apariție a Sfintei Născătoare în viața lui, prima ar fi trecut neștiută, ar fi fost un miracol irosit. A trebuit ca Ea să se întrupeze la gura unei mine, cu o înfățișare suav-autoritară, într-o sâmbătă, 16 mai, chiar la ieșirea din galerii a deținuților, pentru ca

gândurile lui să alunge ignoranța și să pătrundă taina unei întâlniri anterioare. Onufrie prăznuiește în felul lui unic acea zi, adăugând la fiecare an scurs câte-o nouă creștătură de cuțit pe arătătorul de la dreapta, tocmai fiindcă prezentul orbitor de atunci (datorat prezenței orbitoare) îi luminase trecutul și, în bună măsură, viitorul. În săptămânile de după evadare (când recăpăta câte puțin din numele monahal răpit de anchetatori și gardieni) a trăit ca o sălbăticiune, ascunzându-se ziua în văgăuni și desișuri, mergând noaptea doar când luna nu era în putere, ocolind satele și târgurile, chiar și stânele și sălașurile din livezi și fânețe, ținându-se departe de poteci, de șosele și de calea ferată, trecând râurile și bălțile de-a dreptul prin apă, în locuri pustii, niciodată pe poduri, ferindu-se de oameni, fie că purtau uniformă, fie că nu. Nu se grăbea să ajungă undeva anume, la un soroc precis, era un fugar mulțumit cu soarta lui imediată și cu adevărul care i se dăruise de curând. Vara timpurie îl ferea de frig; era vremea leurdei, a roiniței, a spanacului ciobănesc și a bureților negri crescuți pe fagi și pe paltini, așa că nu îndura foame; i se redeșteptaseră simțurile și instinctele de copil de pripas învățat să se descurce singur, iar peste ele, întărindu-le, se așezase sentimentul binecuvântării primite din înalturi. Dacă cineva i-ar fi luat urma culegând smocurile de păr negru-albăstriu retezate și abandonate din patru în patru ore, ruta lui, una atipică și aleatorie, în primul rând pentru că avea punct de pornire, dar nu și țintă, ar fi semănat la transpunerea pe-o hartă cu mâzgăleala pe hârtie a unei fete răsfățate, în care liniile se întretaie, ba sunt oblice, ba curbe, se duc către dreapta ca să revină la stânga, urcă și coboară brambura. Pribegia aceea, în care timpul n-avea măsură, i-a

Îngăduit însă să descopere și altceva decât ținuturi noi. Bucuria și afecțiunea, așa proaspete cum erau, născuseră mai întâi întrebarea dacă nu cumva, înainte de înfiriparea memoriei, descinderea salvatoare a Mariei fusese precedată de-o alta. Se temea de păcatul trufiei și a șoptit sute de rugăciuni, îngenunchind oriunde îl cuprindea această frică, pe ierburi și vreascuri, pe glodul arăturii ori pe mușchi moale de pădure, pe mușuroaie de cârțiță sau în noroi. Întrebarea s-a preschimbat încet, încet în părere, dar probele lipseau, așa că a fost nevoit să caute argumente. Și, într-una din nopțile fără nori, cu lună scăpărătoare, în care nu-și îngăduia să iasă din ascunziș, a apelat la reducerea la absurd. Nu cunoștea noțiunea, dar a presupus ca un elev silitor că Maica Domnului n-ar mai fi intervenit niciodată în biografia lui până să fi ajuns în lagărul de muncă. Și, așa închipuind lucrurile, neatinse de pronie, ce s-ar fi întâmplat? Și-a dat seama deodată, stând lungit într-un lăstăriș de arini, cu stele risipite deasupra, palide, cu unul din obraji sidefiu, iar cu celălalt întunecat, că ar fi murit. S-ar fi stins ars de soare, pe-un alt pat de crengi, tot încercând să se elibereze din pânza albă în care-l învelise mama cea adevărată, țipând până n-ar mai fi avut vlagă să miște brațele și piciorușele înfășate. Or, el încă trăia... Nu era asta dovada că Sfânta Născătoare pășise acolo, pe prundișul râului, unde-l părăsise Stanca (al cărei nume Ei nu-i putea fi străin, împreună cu chipul și cu faptele)? Sărise din culcușul lui fără să observe pițigoiul și prigoarea care tresăriseră și-și luaseră zborul, țâșnise prin frunzișul țepos, fugise pe o coastă lutoasă, apoi pe muchia unui deal, urmărit parcă de razele lunii, strigând întruna și cât putea de tare, nu cuvinte, ci prelungiri șuierate ale

vocalelor, uneori se împiedica și cădea, dar se ridica și fugea mai departe, fugise și strigase până când siluetele lucrurilor, copaci, dâmburi, vii, un cătun adormit, linia frântă a zării, o moară, începuseră să se învârtă în jurul lui, ca-n scrânciobul acela din bălciul unde mersese demult cu baba Vuța și unde învățase că e lăsat în pace dacă umblă cu capul acoperit. Și se prăbușise. Pe-un umăr, în leșin, peste niște tulpini de măselariță. Și-a revenit tremurând, cu fața zgâriată și murdară, lacrimile se amestecau cu praful și cu pământul fărâmițat de pe pleoape și pomeți, își rănise bărbia, și în pielea zdrelită, sângerie, licăreau pietricele. Nu s-a ridicat, s-a strâns covrig ca un câine ud, plângea cu sughițuri, știind de-acum că Maica Domnului trebuie să fi cercetat întinderile din susul și din josul râului pentru a se convinge că prin preajmă nu calcă picior de om, trebuie să-l fi luat în brațe și să-l fi legănat o vreme, să-l fi scăpat de scutec și de spurcăciunile popoului, să-l fi spălat în apa caldută care băltea pe lângă mal, doar nu era să-l afunde în șuvoiul rece ca gheața, se poate să-l fi șters și să-l fi învelit cu o bucată sfâșiată din cămașa ori din fusta Ei și, înduioșată de scâncete, să-i fi dat sân. Același sân din care a supt și Fiul sau celălalt? ascultase un cântec de leagăn auzit și de El sau altul? pulpa lui de nou-născut, cea stângă, fusese lăptoasă, străvezie sau trandafirie ca aceea a Pruncului, pe care mai târziu, în ajunul Sfinților Mihail și Gavril, o înțepase cu vârful foarfecii? Plânsul nu i se potolea, fiindcă Gherghe afla imaginându-și, se topea și deopotrivă se speria de cutezanța celor imaginate și aflate. Iar lacrimile erau altfel decât lacrimile celelalte, de la Mânăstirea Neamț, deși acelea, prin stăruința și prin abundența lor, făcuseră să mucegăiască un colț al covorașului din fața

sfintei icoane pe care mai întâi o împunsese și apoi o venerase. A adormit plângând, cu genunchii lipiți de piept, prinși între coate, părând mult mai mic decât ajunsese să fie. S-a trezit nu cum s-ar fi putut întâmpla, când soarele era sus și dogorător, ci imediat după ce se lăsase roua, încât găsise alte picături pe frunte și pe haine, de data asta nu rodul ochilor lui. De sete, cu o frunză făcută căuș, aduna bobite de apă de pe firele de iarbă, dar nu uscăciunea gâtului îi dăduse atâta răbdare. În locul întrebării aceleia care-l măcinase zi după zi (mâncând, înceta câteodată să mai mestece și rămânea secunde bune, dacă nu minute, cu gura deschisă și cu dumaticatul neînghițit; se oprea tot mai des în mijlocul vreunei rugăciuni, pierzând șirul cuvintelor, fiind obligat s-o ia de la capăt), o întrebare care se transformase pe nesimțite în părere (urmărindu-l și ea pretutindeni, în adăposturile lui diurne ori în drumurile vegheate de întuneric), în locul amândurora mai degrabă, al întrebării și al părerii cu care-și însoțise ultima înserare, de fapt toate serile, multe, dinainte și de după Drăgaică, se ivise peste noapte certitudinea că Preacurata s-a mai îngrijit o dată de el, acolo, pe prundișul râului, destule ceasuri, până când a zărit în depărtare încă o femeie, o muritoare, cea care avea să-i fie mamă adoptivă. Îl usturau zgârieturile de pe obraji, pietricelele din bărbie fuseseră acoperite de-o umflătură cât o prună, cu coajă stacojie, îl durea o gleznă, surd, călcase strâmb în alergare sau o sucise la una din căzături. Câte se petrecuseră de fapt și nu le simțise! Ramurile tăioase care-i plesniseră fața, panta abruptă a dealului, tusea care-i întrerupsese din când în când strigătele, bătaile inimii fericite peste măsură, dar pusă la grea caznă de fuga lui năucă, loviturile, țărâna care scrâșnise între

dinți, riscul de-a nu scăpa neobservat bicisnicilor și de-a fi prins. Sosise timpul să-și taie moțul din creștet și a tresărit ca niciodată când a scos din buzunar foarfeca primită în copilărie de la Popa Nae. A strâns-o în palmă, a vrut o clipă s-o arunce, dar a renunțat, fiindcă, înainte de-a mai fi un obiect util, foarfeca aceea care tulburase pacea micului Iisus, scrijelind uleiurile unei icoane, devenise o sursă de penitență și de neuitare.

O convingere nu mai e nici presupunere, nici frământare. E o convingere. Ea, de obicei, nu încheie o perioadă de nesomn pentru a aduce tihnă și reverie, ci provoacă alte presupuneri și frământări. Iar Gherghe, care folosisese fără știre metoda reducerii la absurd și reușise să ducă demonstrația la bun sfârșit, constata uluit câte noi îndoieli, temeri și iluzii se nășteau dintr-un fapt cert, tocmai descoperit. Își spunea bunăoară, cu spaimă, că detaliile imaginate într-o chestiune sigură, cum era acea primă osteneală a Fecioarei de-a nu-l lăsa să piară, ar fi putut fi rătăcirii blasfemice ale minții lui. Cea dintâi pogorâre se petrecuse aievea, era neîndoielnic, dar felul în care-și reprezenta minunea nu era un păcat? Cu ce temei ajunsese să creadă că Sfânta Născătoare îl desfășase și-l curățase de murdăriile dosului? de ce-ar fi fost nevoie ca Ea să-și sacrifice veșmintele și, mai ales (oh, Doamne, asta îl obliga la post negru), de ce să lase buzele lui să-l atingă și să-l cotopească sânul? de ce buzele Ei să fi îngânat cântece de leagăn? Pe urmă intra într-un hățiș de ipoteze și năluciri, legându-le unele de altele, potrivit sau nu. Suportase mai bine decât alții adâncurile minei de cupru și închisoarea de deasupra: liftul-colivie, galeriile strâmte și mocirloase, luminile blege ale lămpașelor, stânca ruginie pe care-o mărunțeau cu târnăcopul, veninul gardienilor,

spectacolul firilor și al comportamentelor în zeghe, care aducea laolaltă văicăreli și înverșunare, turnătorii, meschinărie, lingușitorii, camaraderie, gentilețe și milă. Or Preacurata hotărâse să-l cruțe, chiar dacă el se obișnuise cu răul și-i rezista. Era, de bună seamă, un argument în sprijinul celeilalte descinderi divine, prima, fiindcă e diferență mare între greu și grav, iar dacă Ea îl scăpase din lagărul de muncă, dintr-o situație grea, cu atât mai mult trebuie să-l fi ajutat într-o împrejurare gravă, pe malul râului, când s-ar fi prăpădit nenumit și nebotezat. Și mai era ceva. Nu cumva, la mină, moartea îi dăduse iarăși târcoale fără ca el să fi bănuțit? poate avea să fie prins sub vreun tavan surpat ori să cadă într-un puț, poate unul din gardieni, sătul să mai amenințe și să înjure, urma să se joace cu pistolul și chiar să apese pe trăgaci... Iar Maica Domnului, a cărei privire nu ațipește și pe toate le cuprinde, nu numai ce-a fost sau ce este, ci și ce va să vie, se grăbise să-l ferească din calea femeii hăde, care-l amenința cu coasa. Ideea îi plăcea, era ca mierea, dar nu trăda încă o dată vanitate nemăsurată? A înțeles apoi după un asfințit târziu, cum sunt încă la începutul lui iulie, culegând fragi la hotarul întunericii, că ajunsese cu judecata într-un punct înșelător. Ca și cum s-ar fi găsit la o răscruce, tot socotind încotro s-o apuce, neputincios să aleagă, până când s-ar fi suit în vârful unui copac mai răsărit, un stejar sau un plop, și ar fi observat uimit că drumul care se deschide spre stânga nu e nici mai lung, nici mai anevoios decât cel care pornește la dreapta și că amândouă duc în același loc. Încercase ceva vreme să deslușească dacă Ea se arătase pentru a-l salva de la moarte sau doar pentru a-l scuti de suferințele închisorii, de lehamite, dar răspunsul n-avea însemnătate. Oricum ar fi stat

lucrurile, consecința era una singură: Fecioara Maria părăsise de două ori odihna și verdeța cerurilor ca să-l știe rămas în viața pământească, o făcuse cu un scop, cu un plan, alegându-l dintre mulți, unealtă în mâinile Ei ziditoare. Strivea fragii cu vârful limbii, în cerul-gurii, în pungile obrajilor, în spatele dinților, înghițea sucul dulce-acrișor și abia mai târziu restul și nu era în stare el, Onufrie, căruia îi spusese și Gherghe și Moțatu, să pătrundă taina Născătoarei Pruncului Sfânt. Descoperind ce descoperise, nu mai fugise orbește pe pante ori pe culmi, deși erau destule în trecătoarea aceea din munți, nici nu strigase și nici nu chiuise, ca să-i sune smintit ecoul, umbla de-a bușilea prin beznă, încet, pipăind ierburile cu toate cele zece degete, căutând și adunând în pumn ceea ce credea că sunt micile fructe de pădure, mestecând și înghițind frunzulițe, pietre, furnici, petale, gândăcei crustoși pe care dacă i-ar fi cercetat la lumina zilei i-ar fi găsit verzi ca fluorina (cu atâta lucru se alesese de la mină, cu numele și sticlirile unor minerale), gustul i se păruse dulce-acrișor până către răsărit, iar datoria lui i se părea a fi să se țină departe de păcate, să supraviețuiască cu propriile puteri, prevăzător, pentru a n-O mai sili să-l apere de pericole, să-l aștepte răbdător semnul și pogorârea din urmă, a treia, în care avea să-i arate sprijin și încredere și să-l învrednicească cu misiunea Ei. Pe firul văii se stârnise la un moment dat vântul, unul rece, jilav, anunțând ploaia sau poate numai zorii, i se făcuse frig și se rezemase de trunchiul unui brad, la adăpost, amintindu-și cu un fel de mirare că în ajun, înainte să fi rupt primii fragi, fusese gata să-și continue călătoria printr-o nouă noapte. Ce mai mășăluisse! Șapte săptămâni, aproape opt, mărint nu atât distanța față

de oamenii în uniformă, cât timpul care îl separa de lumea lor. Și se încheiase. Măcar trupului îi era somn, și brațele, picioarele, pieptul, stomacul moțăiau în voie, lăsând să vină și să plece tot felul de gânduri înainte ca soarele să fi apărut, cât încă se înviora dâra lăptoasă de deasupra pădurii, printre ele o istorisire care-l privea pe părintele Radifir, șoptită la urechea lui într-o galerie a minei de fratele Arhip, căruia gardienii îi ziceau Buluie Vasile. Preacuviosul stareț, care-i ceruse odată să nu mai arunce pe unde nimerește smocurile retezate din creștet, ci să le strângă într-un sac și să i le aducă la fiecare întâi din calendar (șase pe zi, patruzeci și două pe săptămână, o sută optzeci în aprilie, iunie, septembrie și noiembrie, câte o sută optzeci și șase în alte șapte luni și o sută șaiszeci și opt în februarie, fără a mai pune la socoteală anii bisecți), avea contract cu un peruchier evreu din Iași, care-și vindea marfa la Bonn și Marsilia. Puțin mai târziu, razele au pișcat ochii lui Onufrie, parcă stătuseră peste noapte în sare.

*

Propriului păr i-a găsit un rost abia în munți, unde, în afara iedului de capră neagră găsit mort printre stânci (din blana căruia își croise o căciulă), n-a mai profitat de darurile vreunui animal, fie să-l fi tuns, fie să-l fi muls sau să-i fi fript carnea, fie altcumva. La începutul toamnei, meșterise o vârtelniță, fusuri și tot ce-i mai fusese trebuincios pentru a transforma moțurile negru-albăstirii în gheme pentru croșetat, iar din coastele iedului, lăsate la umbră și apoi într-un șuvoi tumultuos, să se spele bine, făcuse un fel de andree, cu care în timp (și ce de timp!) a împletit mănuși, ilice, un fular, ciorapi, o pătură, două pulovere

și chiar un peretar pentru grota lui, pe care a scris *Crezul* cu infuzie de gențiană. La drept vorbind, și rufăria lui intimă era lucrată din părul care-i creștea neconținut și trebuia tăiat din patru în patru ore. Ar fi putut, de-a lungul atâtor ani, să renunțe la izmene, dar apucase să citească odată, după ce deprinsese literele și înlănțuirile lor, *Rânduielele* *cuviosului Pahomie cel Mare*, așa cum fusese tălmăcită la Mănăstirea Dobrușa, în 1929, scrierea Sfântului Teofan Zăvorâtul. Și ținea minte mai întâi din cărțulia aceea că „vai aceuia care, lepădându-se de lume ca să se sfințească Domnului Iisus Hristos, nu viețuiește potrivit făgăduințelor date Lui!”, iar apoi faptul că însuși stăpânul tabeniților se îmbrăca în straie din păr aspru, încingându-se pe deasupra, pentru a răcori fierbințele trupului bărbătesc. Acolo, printre stâncile la care nu suia nimeni, nici ciobanii cu oile lor, nici oamenii în uniformă, nici călătorii atrași de priveliști și necunoscut, Onufrie, așa cum evadase din lagărul de muncă, fără vreun rucsac în spate ori vreo boccea pe umăr, ducea lipsa multor lucruri, dar, înainte de toate, a Bibliei, căci dacă ascunsese una în călții saltelei din dormitorul închisorii, mică, cu litere cât puricele, nu-i dăduse prin cap să o poarte asupra lui și în mină. Și s-a apucat să recompună cu mâna lui ceea ce memoria îi mai aducea în vârful penei de uliu (o peniță sau o pană de gâscă nu se putea imagina la asemenea înălțimi), folosind pentru cerneală un ulei de afine, iar ca hârtie coajă de molid, pe care-o presa cu grijă diminețile și o stivuia așa cum e uscată cheresteaua. S-ar putea zice că a apărut în cei șaisprezece ani petrecuți acolo o Evanghelie după Onufrie, un text bizar, abundând în scene și trimiteri la Sfânta Fecioară, în realitate un morman, de fapt mai multe mormane, zeci, câțiva

metri cubi (noroc că se aciuase într-o groță încăpătoare, în care fusese destul loc pentru depozitare), de fâșii de lemn, bucăți de scoarță scorojite și crăpate cu vremea, adunate chiar de cel care caligrafiasse pe interiorul lor, într-o versiune fără precedent, Sfânta Scriptură. Operațiunea aceasta, efortul aducerii aminte, al creației, al pregătirii suportului de scris și al scrisului însuși, a umplut o bucată de timp uriașă, cu anotimpuri, cu hrană și odihnă, cu meditație, cu contemplare de sus a lumii de jos, cu grija de a nu lăsa semne ale supraviețuirii în acele locuri, cu fascinația de a ridica ochii spre a descoperi ceva și mai sus, cu așteptarea calmă, uneori precipitată, a celei de-a treia pogorări a Preacuratei, pururea mireasă, Cea care avea să-i încredințeze proiectul și vrerea Ei. E bine că Onufrie, pe care-l botezaseră Gherghe și mai înainte îl porecliseră Moțatu, a fost singur, auzind numai el ropotul ploii, adierea, șuierul sau geamătul vântului de pe creste, căderea fulgilor și a frunzelor, zborul, ciripitul și pașii păsărilor, micile păsări de stâncă, cenușii, sperioase, marile păsări de pradă, tot cenușii, sure, neînfricate, plutind pe deasupra hăurilor și a cețurilor. Apa era de la Dumnezeu, din izvoare vremelnice sau perene, din torenți sau din scocurile din piatră umplute de burnițe, apă totdeauna bună de băut, chiar dacă avea gusturi diferite. De udat, nu era obligat să ude prea multe, fiindcă n-avea aplecare către grădărit și nu plantase cu mâna lui decât nouă tufe de liliac sălbatic, așezate în cruce, cinci pe o linie îndreptată către răsărit și câte două în stânga și-n dreapta ei, nu lângă adăpost, ci mai departe, cât să nu pară că ar fi fost mână de muritor și să nască curiozitate. Când înfloreau toate, și au înflorit de șaisprezece ori, credea că Maica Domnului se va

apropia să-și desfete nările cu parfumul stins și să-și frece obraji de petalele mărunte. O aștepta zi de zi fără ca obișnuința să-i schimbe nădejdea, îi vorbea vrute și nevrute, povestindu-l visele ori întâmplările vechi din satul în care-l porecliseră Moțatu și-l botezaseră Gherghe, din orașele prin care trecuse, din mănăstire, din lagăr, îi mulțumea deseori pentru pogorârea dintâi și pentru cea de-a doua, O asalta cu speranțe și cu presupuneri. Câteodată i se părea că norii se legau într-un chip de femeie, semănând cu al Ei, iar în nopțile senine, fixând bolta, găsea pâlcuri de stele care-l copiau trăsăturile. Trebuia să fie pregătit la suflet și la trup pentru ceea ce avea să vină, așa că dădea asprime ajunării și se spovedea des, duhovnic sieși, cerând iertare în primul rând pentru cutezanța de-a mărturisi și de-a ierta deopotrivă și abia pe urmă pentru restul faptelor, între care, mereu, pentru neghiobia de-a fi înțepat cu vârful foarfecii pulpa stângă a Pruncului, într-o icoană, în ajunul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril. Lumânarea pentru spovedanie și cele pentru slujbele din grotă, din fața catapetesmei pe care-o pictase în prima iarnă, erau făcute din ceară de viespi strânsă cu greu și câte puțină de prin scorburii, afumând cuiburile și suportând înțepături cu nemiluita. Celelalte lumânări le fabrica din rășină, după același procedeu ca pe primele, topind-o la foc și turnând-o după aceea în tulpini subțiri și drepte de soc, golite de măduvă, în care strecura încet, încet, ca fitil, fire din fosta lui zeghe. În ceea ce privește cuminecătura, în absența strugurilor învățase să scoată vinul din zmeură, dar nu-și îngăduia să ia sfânta împărtășanie imediat după ce se spovedea, ci se pedepsea singur, cu severitate, ca un călugăr care descoperă păcate la tot pasul și caută trepte noi ale

pocăinței. Odată, Onufrie și-a poruncit lui însuși să bată câte o sută de mătănii, vreme de douăzeci și unu de zile, fiindcă îi vorbise unui urs, în postul Sfinților Petru și Pavel, când își impusese pravila tăcerii. Culegea coada-calului într-un luminiș mocirlos, aplecat pe vine și cu gândurile în altă parte, ursul apăruse dintre urzici fără să-l fi simțit, se ridicase în două labe și urlase cumplit, îl scuipase și-i dăduse de câteva ori roată, iar el, uitându-și obligația, îl potolise privindu-l drept în ochi, cu arătătorul de la dreapta în vânt, așa cum avea să-l tot agite mai târziu, când va fi purtat pălărie de pai, spunându-i dintr-o suflare descântecul pe care-l spunea mama lui adoptivă câinilor turbați, un șir de vorbe ritmate și păgâne pe care n-ar fi crezut că le mai ține minte. Sălbăticiunea se lăsase pe picioarele din față și stătuse locului, pe urmă se lungise pe burtă, cu gâtul și bărbia întinse pe pământ, scoțând un sunet gudurat, ca un scâncet. Când Onufrie i-a întors spatele și a plecat, ursul l-a urmat supus, la o distanță de patruzeci de pași, fără să se apropie mai mult sau să se îndepărteze prea tare de-a lungul unei săptămâni, așteptându-l nopțile în fața grotei, în iarbă, și însoțindu-l ziua în preumblările lui după lemne și ciuperci, după apă, rășină și ceaiuri, părăsindu-l doar după ce fusese alungat cu pietre și strâmbături (sudalme n-a auzit), fiindcă stăpânul lui voia să aștepte în singurătate cea de-a treia pogorâre a Fecioarei și porunca Ei. Au fost canoane mai blânde ori mai grele pe care și le-a impus de-a lungul pustniciei, cum sunt toate lucrurile pe lume, de la mersul desculț și repetarea la nesfârșit a vreunei rugăciuni până la căratul în spinare al unei cruci butucănoase din lemn de fag și prelungirea postului negru de la crai-nou la lună plină. Până și singurătatea lui a avut nuanțe, demonstrând

grămăticilor că adjectivul *deplin*, cu forma lui feminină (care corespunde singurătății), suportă grade de comparație. Căci una fuseseră vremurile când uitase de existența semenilor și alta cele în care întâlnea, chiar și rar, semnele lor: urme de bocanc, câte un muc de țigară, o sticlă goală care păstra mirosul de țuică, un rahat uscat, înconjurat de frunze de brusture ghemotocite și mânjite. Își creștase deja cu foarfeca șapte linii pe deget, ultima încă aducea a rană, și nu a cicatrice, ceea ce însemna că se scurseseră cam șapte ani și un sfert de la apariția Fecioarei la gura minei de cupru, când undeva departe, pe un vârf de care-l separau nenumărate văi prăpăstioase, oamenii începuseră să construiască ceva. Nu-i zărea, distanța era prea mare, nici nu înțelegea ce fac, distingea o gălmă ca o aluniță sau un furuncul pe un umăr puternic, un punct care devenise licăritor și pe lumină și pe întuneric, când ei trebuie să fi bătut foi de tablă pe acoperiș și să fi pornit un generator electric. Mai târziu, nu mult după acea zi de 16 mai în care trecea fierul ascuțit pe interiorul arătătorului de la dreapta, ca să iasă din belșug sângele și să țină o dreaptă socoteală timpului scurs de la ivirea Născătoarei Pruncului Sfânt, fusese a noua oară, ieșise de undeva din pâclă un pilon vopsit în roșu și alb, ridicat deasupra gălmei aceleia, o probă pentru mulți că era vorba de un releu pentru transmisiuni sau pentru radiodifuziune, un motiv de tulburare și de mâhnire pentru el, care fusese sigur că oamenii de jos înnebuniseră de-a binelea și nu se mai închinau sfintei cruci, ci stâlpilor bălțați. Într-o noapte cu ploaie mărunță și rece, pe când încă înșira psalmi din Evanghelia lui pe coaja de molid, tot înmuind pana de uliu în uleiul de afine, a auzit un zgomot ca de tunet și a ieșit să privească

furtuna. Afară ploua liniștit, dar pe piscul îndepărtat se vedeau flăcări, ca și cum pilonul și clădirea de la temelie lui ar fi fost trăsnite. Onufrie suflase în lumânare, își spusese repezit rugăciunile și adormise adânc, cu un fel de zâmbet întipărit pe buze și pe pleoape, doar fulgerul ceresc lovise nesocotința păcătoșilor. În a treia dimineață, pe când uda tufele de liliac sălbatic, a găsit la rădăcina uneia dintre ele, chiar a celei dinspre răsărit, o pungă mică, din piele, strânsă la gură cu un șiret. Înăuntru erau un bilet bine împăturit, un creion și o bucată de hârtie maronie, mototolită, dar curată, pregătită pentru răspuns. N-a avut mult de citit: „Le-am aruncat patru grenade pe horn. Iartă-mă, părinte!”. Și a rămas o vreme cu biletul în mână, ca un fluture cucerit cu întârziere de scânteierile exploziilor, deslușind în spatele scrisului neîngrijit și al semnelor de punctuație aflate acolo unde s-ar fi convenit să fie că izolarea lui era doar o iluzie, fiindcă ochi străini îl iscodeau din desișuri, de pe țăncuri, din umbra pădurii, îi învățaseră rutele, ceasurile, plăcerile, ghiciseră destule din secretele vieții lui alpine. Prima lui pornire fusese să fugă spre grotă, ca și cum acolo mesajul acela aprig și uimitor s-ar fi șters și lucrurile ar fi redevenit ca înainte, dar a sfârșit prin a se așeza pe-un bolovan colțuros, trecându-și degetele prin barba încâlcită, uitându-se când în pământ, la un mușuroi de furnici, când la construcția care nu mai fumega, nici nu mai strălucea în soare și nici nu mai susținea stâlpul cu dungi roșii și albe, știind că unui călugăr, chiar dacă a aruncat cu pietre într-un urs, nu-i este îngăduit să izgonească o oaie rătăcită. Cam la o săptămână, după ce se mai împăcase cu gândul că un alt suflet de om s-a aciuat în sălbăcia aceea, apucase ciotul de creion (să fi avut

patru-cinci centimetri) și-și lăsase mâna să alunece pe peticul de hârtie maronie. „Eu, nevrednicul preot, cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg de toate păcatele”, începuse scrisoarea lui și, înainte de-a ajunge în săculețul din piele și de-a fi ascunsă sub tufa de liliac sălbatic, se întregise cu o binecuvântare și cu o explicație lapidară despre cum trebuie sorbită sfânta împărtășanie, o înghițitură de vin de zmeură, picurată puțin câte puțin într-o ghindă seacă, astupată cu un pai. Corespondența lor a fost, de altfel, lungă și intensă, fără să fi depășit vreodată stilul telegrafic și fără ca destinatarul și expeditorul să se fi văzut la față. Unul căuta mila Domnului după ce se încumeta la fapte tulburi, iar celălalt, ca duhovnic, se găsea în fața unor confesiuni pe care nu și le-ar fi imaginat în trecut. Schimbaseră de la bun început locul în care ascundeau misivele, pentru că necunoscutului i se părea că tufele de liliac sălbatic, așa potrivite în cruce cum erau, cinci pe o linie și câte două la stânga și la dreapta ei, ar fi putut atrage priviri bănuitoare. Și aleseseră drept cutie poștală, una pe care au folosit-o aproape șase ani, o gaură în stâncă ceva mai mare decât pumnul, adâncă atât cât să intre brațul până la cot, pe care-o astupau cu o piatră de calcar. În mod obișnuit, astăzi, bărbatului aceuia care-și ascundea chipul, pașii, mișcările, sălașurile, țintele i s-ar spune luptător anticomunist din munți, identitatea lui ar fi pierdută în cenușa timpului și în mirosul muced al arhivei stării civile, nimeni n-ar suprapune un certificat de naștere gălbejit sau o rubrică din *Registrul pentru vii* cu pasaje din biografia lui, poate trăiește încă și primește o pensie, poate oasele îi putrezesc cine știe pe unde. Atunci, pe când împărțeau teritoriile acelea vitrege, legați unul de altul prin epistole rare și concise, a

relatat însă cum, într-o cabană, i-a separat pe membrii de partid de ceilalți, i-a pus să ia poziție de dreptți și să cânte imnul regal, în timp ce el le prăjea în ulei carnetele cu seceră și ciocan și-i urmărea înghițindu-le filă cu filă, cu coperti cu tot. A mai povestit, cu nepăsarea lui pentru caligrafie (dar cu respect pentru ortografie și punctuație), cum a tăiat cablul de oțel al unui funicular și cum a oprit partida de table dintre un sublocotenent și un plutonier, perforând cu un glonț, de la mare distanță, țeasta primului, făcând-o să cadă chiar în centrul cutiei de joc, cât să arunce pulurile și zarurile pe podeaua birtului în care-și treceau după-amiaza. Spovedaniile lui, așa neobișnuite cum erau, așternute pe hârtie și nu rostite sub patrafir, în apropierea altarului, nu se rezumau la fapte de arme (unele eșuate, cum fusese planul de deraiere a unui mărfar militar cu însemne chirilice, gonind dinspre est, sau încercarea de-a o salva dintr-o Volgă neagră pe văduva care-l ascunsese în livada ei), cuprindeau și întâmplări fără miros de praf de pușcă, bunăoară tăvălelile cu văduva sub merii și prunii înfloriți, apoi cu rod, cu fructe pârguite, cu frunzele pălite, desfrunziți, pe urmă înmuguriți și iarăși în floare. Ce e drept, necunoscutul n-a ajuns la iscusința femeilor bisericose de a-și căuta vini altundeva decât unde le sunt vinovățiile, nu i-a împuiat capul părintelui cu abateri de la strășnicia postului ori de la spusul rugăciunilor, n-a adus vorba, prin mijlocirea creionului, despre o mulțime de lucruri pe care alții s-ar fi grăbit să le facă știute, a ales numai după legea lui ce era de mărturisit, pomenind o dată furtul unui butoiăș cu rachiu și, în câteva rânduri, tăvălelile lui de unul singur, din clipele când îl asaltau pofta și nălucirile în pustietatea dintre stânci. În ceea ce-l privește, la fiecare nouă scrisoare

primită (și treceau luni de la una la alta), Onufrie lăsa loc prin purtarea lui la tot felul de comparații zoologice: se strângea în el ca un arici între țepi sau ca o țestoasă în carapace, despățurea răvașele cu teama și curiozitatea unui căprior atent la salturile și pleoscăiturile unei broaște, le rumega conținutul ca un bivol sătul și-l digera greu și îndelung, ca un șarpe pe-un șoarece. Îl ierta întotdeauna pe străin și-l dezlega de toate păcatele, chiar dacă era cale lungă de la blândețea călugărului până la curmarea de vieți ori de la pedepsirea trupului până la desfătare. În așteptarea neîntreruptă a Maicii Domnului, Onufrie dăduse peste un fel de Sfântul Gheorghe, cu chip nevăzut, băutor de țării și cu mădular învârtoșat, care se lupta cu balaurul înstăpânit peste orașe și sate, acela care înălțase pilonul vopsit în roșu și alb în locul sfintei cruci și care aruncase călugării, preoții și învățații în temnițe, pentru a-i putea înșela mai ușor pe oameni. Iar dacă răsunau arme și mai curgea sânge (balaurului, dintre atâtea capete, îi era retezat din când în când câte unul), atunci trebuia să fie ca la război. Amândoi, ascet și erou, primul cu trei nume (unul de monah, altul lumesc și o poreclă), ultimul cu numele tăinuit (dacă va fi avut vreunul și nu era doar un duh), nu se îndoiau că, la așa vremuri de confruntare, văzduhul se umpluse de ură și de sete de răzbunare (iar norul de praf pe care-l ridicase Volga neagră, dispărând odată cu văduva, arătase mai amenințător și mai împovărător decât toți norii). Ca vechi combatant înfierbântat de dogoarea răfuielii, necunoscutul era convins că orice ambuscadă chema la blocadă și orice acțiune provoca represiune, nu din motive care ar fi ținut de rimă sau de alte rigori ale poeziei, ci fiindcă nimic nu întărâta mai mult ca partizanii și ca loviturile lor năucitoare o armată care

se credea învingătoare. Nu era departe ziua când soldații aveau să împresoare muntele și să ia la scotocit văioagele, grohotișurile, pădurile, tufele, platourile înalte și povârnișurile, când (mulți și deși ca solzii balaurului, își închipuia și Onufrie) aveau să strângă cercurile căutării înspre vârfuri, să asmută câini în toate direcțiile, să împlânte baionetele în mușuroaie și în pământul gras al pajiștilor, să aprindă focuri la gurile peșterilor și ale avenelor ca să înăbușe cu fum orice viețuitoare s-ar fi furișat acolo, să treacă prin ciur fiecare palmă de loc, în căutare de urme, dornici să ucidă și să lase corbilor, vulturilor și viermilor un trup înțepenit și rece. Și, pentru ca măcar unul dintre ei să mai știe cerul deasupra capului la sfârșitul zilei aceleia, era nevoie de prevedere și pregătiri, de imaginarea relelor celor mai mari, ca să le poată fi găsit din timp antidotul, ca la otrăvuri. Străinului nu i se părea destul că foloseau drept cutie poștală o gaură în stâncă astupată cu o piatră de calcar, se temea că, mergând prea des acolo, tot căutând mesaje noi, vor sfârși prin a bate potecă și a se da de gol. Concepușe prin urmare un sistem de semnalizare, pe care l-au respectat cu strictețe de-a lungul anilor, așa încât unul să afle când îi scria celălalt, iar bălăriile și iarba să crească în voie împrejurul stâncii, neatinse cu lunile de tălpile ghetelor. Când faptele se tot adunau apăsătoare și se cereau cuprinse într-o epistolă spre a fi iertate, pe trunchiul unui brad uscat răsăreau câteva pălării mari de iască, fixate nici prea sus, nici prea jos, ca să poată fi observate de ochii care le înțelegeau rostul. Când tot ele, faptele, își găseau izbăvirea în cuvintele înșirate de slujitorul Domnului, iasca se muta pe-un paltin prăbușit, din putregaiul căruia se înfruptau fel și fel de gângănii, pe care le ciuguleau păsări mici, pradă

pentru dihori, ulii, râși și nevăstuici. Cât despre misive, ardeau curând după ce erau citite, scrumul fiindu-le risipit în apă, să se mistuie. Codul lor secret nu se limita însă la vestirea corespondenței, până și țapii avertizau turma printr-un fluierat când se iveau primejdii, iar lupoaicele înghesuiau puii în gropi și scorburi. Ascunzându-și înfățișarea, numele, adăposturile și cărările, necunoscutul își păzea bine pielea, dar nu-l putea lăsa la voia întâmplării pe îngăduitorul lui duhovnic, pe care-l zărise cândva însoțit de-un urs blând ca un câțel și-l privise uneori tăindu-și smocuri de păr din creștet și înfundându-le în buzunare. Deloc preocupat de precauție și detalii, așa cum nu era preocupat nici de asemănarea tot mai mare cu sălbăticiunile (barba îi crescuse până la buric și hainele lui arătau ca o blană răpciugoasă), călugărul se purta ca un copil împăcat cu zilele copilăriei, nu neajutorat, nici inocent, ci nepăsător la vrăjmășia stârnită printre oameni. Nu ceruse protecție, nici nu și-o dorise vreodată, se întâmplase cumva peste capul lui ca bărbatul acela care copia ceva din Sfântul Gheorghe să aibă și însușiri de înger păzitor. Și dintr-o brână sau pe vreun horn abrupt se rostogoleau pietre atunci când apărea o amenințare, o creangă de fag era prinsă în coroana unuia din molizii știuți doar de ei, iar Onufrie, oriunde ar fi fost, trebuia să se refugieze în grotă și să-i acopere intrarea cu perdele de iederă și cu bolovani dinainte adunați. Iarna, avalanșa era pornită cu bulgări, creanga de fag era înlocuită cu un cocoloș de paie care imita un cuib și iedera cu un pin tăiat, înfipt în zăpadă. Conveniseră și asupra unui semnal pentru grozăvii, pentru situația aceea unică și gravă, amețitoare, în care soldații s-ar fi lipit unul de altul până când balaurul s-ar fi întrupat din atâția solzi și ar fi început

să şuiere căutându-i. Într-o așa împrejurare (năprasnică? necruțătoare?), s-ar fi auzit croncănitul unui corb de trei ori și, după o pauză, de încă două, pe urmă croncănitul s-ar fi repetat cu aceeași cadență, și pe-un perete de stâncă cenușiu, înalt, uscat mai mereu fiindcă stătea cu fața la sud, ar fi început să şiroiască apa și să lucească în soare. Ultima parte a înțelegerii lor, un fel de confirmare a dimensiunii și a iminenței pericolului, presupunea ca străinul să se fi aflat prin apropiere la invazia uniformelor, să fi ajuns să dărâme stăvilarul prin care, mai demult, schimbase cursul unui izvor. Lucrurile, cum vin ele de la Dumnezeu, nu sunt însă împliniri ale previziunilor, așa că războinicul acela zgârcit la folosirea gloanțelor și a grenadelor (nu fiindcă n-ar fi avut împotriva cui să le îndrepte, ci datorită precarității rezervelor de muniție) n-a mai apucat să ridice bușteanul așezat în calea apei și, chiar dacă ar fi făcut-o, n-ar fi folosit la nimic, pentru că inamicul îi înconjurase într-o dimineață ploioasă, în care peretele de stâncă era ud, iar soarele, îngropat sub nori. În ziua aceea de neocolit, pe care-o intuise încă de la biletul găsit sub tufa de liliac sălbatic și o acceptase odată cu cuminecătura picurată puțin câte puțin într-o ghindă seacă, în acea zi despre care, cu fiori, își imaginase atâtea și pe care o tot trecuse în seama viitorului, Onufrie turna lumânări din ceară de viespi, atent să strecoare fitilul în pasta gălbuie. S-a mirat mai întâi de pasărea care orbecăia prin potopul de afară gălăgioasă și neobosită, a scăpat apoi din mâini vasul fierbinte, n-a simțit arsura de pe dosul palmelor, a ieșit în ploaie trăgând după el mănunchiurile de iederă de deasupra intrării, fără să mai rânduiască unul peste altul bolovanii, a fugit către pârâul din stânga grotei (cum fusese învățat într-una

din scrisori) și, călcând doar prin albia îngustă, a urcat până a găsit alunul îndoit deasupra șuvoiului, s-a prins de tulpina lui și s-a cățărat fără să atingă pământul (ca să nu lase urme la îndemâna oamenilor și a câinilor), a trecut în copacul de alături ținându-se de crăcile alunecoase și de-acolo în bradul în care-i fusese pregătită ascunzătoarea. N-a tremurat, nu și-a pierdut cumpătul, nici n-a stat să asculte vocile ajunse la un moment dat chiar sub el, a simțit în nări fum de țigară și a văzut câteva bonete militare, a tot încercat să-și dea seama dacă ochii Preacuratei aveau și ei culoarea echipamentului cazon.

Lungă vreme, din toamna furiei balaurului până-n toamna care-i urmase, apoi din acea toamnă până într-o toamnă nouă și alte trei anotimpuri, n-a mai primit vești de la străin. Ba îl credea mort, ba în viață, se ruga pentru el știind că rugăciunea se strecoară unde nu izbutește gândul, fusese gata uneori să dezmoștească și puterile sfântului maslu, dar se abținuse să facă o asemenea slujbă ca să nu oblige binele să se aleagă de rău și, Doamne ferește, din separarea lor, să triumfe răul. În tot acel timp al întreruperii corespondenței, al revenirii la pustnicia de nimic tulburată, adăugase nenumărate pasaje ciudatei lui Evanghelii, ceea ce nu însemnase doar înaintarea cu pași mari pe cărările Mântuitorului și ale Fecioarei (mai ales ale Fecioarei!), ci și creșterea îngrijorătoare, peste orice închipuiri, a proporțiilor operei. Înainte de-a fi o reconstituire aproximativă a spuselor și a miracolelor Mamei și Fiului (mai ales ale Mamei), Biblia aceea se arăta a fi în termeni practici un corp uriaș, compus din mii ori din zeci de mii de fâșii de lemn lungi și subțiri ca șindrila, sau puțin mai late, un corp care se mărea de la o săptămână la alta, prin adăugarea unor versete noi și

implicit a noi baloturi de coajă de molid. Din cauza stivelor ridicate până la tavan, abia dacă mai era loc în grotă pentru un culcuș și pentru un ungher în care să se poată respira. Catapeteasma, pictată cu vopseluri stoarse din tot felul de plante, fusese acoperită și ea de pachetele voluminoase, iar Onufrie se vedea nevoit să scrie, să gătească și să mănânce, să meșterească și să se roage într-un spațiu strâmt ca o debara. În privința posibilității de-a reciti fragmente vechi din acea Scriptură, chiar dacă lăsase culoare de trecere între grămezile de scoarță (cărți și capitole distincte altminteri), lucrurile se dovedeau a fi prea complicate. Scrierea se întinsese din fundul grotei înspre intrare, așa încât începutul și părți întregi care-i urmaseră (episoade timpurii, Nașterea, scene din copilăria Pruncului sau, altfel spus, tinerețea neprihănită și tandră a Mariei) rămăseseră în spate, înghesuite, iar până acolo devenise foarte greu de răzbătut din cauza traseului labirintic, a pânzelor de păianjen, a surpărilor și a întunericii (lumânările se stingeau pe drum din lipsă de aer și chiar dacă ar fi ars cum se cuvine, tot n-ar fi ajutat la nimic, pentru că lemnul ori mucegăise ori se uscase, gata să se aprindă oricând). Apoi, presupunând că ar fi găsit paragraful căutat (și șanse ar fi fost, fiindcă nu lucrase în devălmășie, ci în ordine și cu scrupulozitate), ce-ar mai fi putut descifra pe-o coajă de copac folosită ca hârtie atunci când era albicioasă și netedă, încă plină de sevă, dar care crăpase și se fărâmasă în bucăți? Ceea ce fusese demult încheiat conta însă mai puțin, penele de uliu erau mereu ascuțite și afundate în uleiul de afine, cu așa tocuri și așa cerneală cuvintele aduceau noi cuvinte, un rând îl chema pe altul, timpul se scurgea cu precarele lui unități de măsură: retezarea smocului de

păr negru-albăstriu, anotimpurile, ziua și noaptea, anii numărați de la apariția Preacuratei în vecinătatea minei de cupru. Își creștase a șaisprezecea linie pe arătătorul de la dreapta, iar tăietura de cuțit era prinsă sub o coajă groasă, negricioasă, când într-o dimineață călduță, cu vânt din sud, apăruseră iarăși pălării de iască pe trunchiul bradului uscat. Erau rupte de curând, albe pe burtă și gri spălăcit deasupra, parcă îi opriseră respirația și, chiar dacă nu le știa gustul, nici nu le atinsese, îi dăduseră amețeli ca ciupercile otrăvitoare. Aproape uitase drumul către cutia poștală, în fața ei crescuse un măceș și, scotocind în gaura din stâncă, țepii îi zgâriaseră mâinile. Punga de piele, decolorată și peticită pe-o parte, era strâns legată la gură ca întotdeauna; biletul dinăuntru îl anunța că oamenii în uniformă proclamaseră amnistia și-i explica altfel decât toate dicționarele cuvântul acela ademenitor, care încerca să răspândească ideea că libertatea ar putea fi dăruită, și nu doar câștigată. Pipăia cu buricele degetelor pagina de caiet, pe una din părți erau socotelile unui copil, adunări și scăderi, pe cealaltă, textul care nu mai semăna cu o telegramă, dar încă disprețuia caligrafia. Străinul nu-l încuraja să se întoarcă printre semeni, nici nu-l descuraja, credea totuși că mai devreme sau mai târziu va hotărî să coboare în lume. Și-l îndemna să se îmbrace ca toți ceilalți, să-și taie barba și să se tundă scurt, să fie reținut și tăcut ca o umbră rătăcită printre trupurile vii (e vremea umbrelor, susținea necunoscutul, ele le scapă printre degete!), îl sfătuia să ocolească locurile puțin populate, mânăstiri, sate, șantiere, ferme, unde ochi curioși și limbi viclene ar fi aflat prea repede și prea multe despre el, destul cât să șușotească mai departe (și să semneze note informative), îi cerea să se

ducă în orașe mari, aglomerate, fiindcă mai ferit va fi în mulțime decât printre câteva suflete. Onufrie nu se grăbise însă să părăsească munții, tot scrisese și scrisese, mai întâi scurt și afectuos, epistola prin care-l binecuvânta pe străin și-l dezlega pentru ultima oară de păcate, apoi finalul propriei lui Evanghelii, unul pe care nu-l putea comprima și de care nu se putea lipsi. Ca să facă loc stivelor de lemn care cuprindeau faptele Fecioarei de după Înălțare, își mutase lucrurile afară și dormise câteva săptămâni sub un acoperiș de cetină, un fel de cort. Scrisese în perioade însorite, scrisese și pe ploaie, când sacrificase zeci de bucăți de scoarță și le aranjase deasupra capului ca pe țigle, încât stropii să nu se mai amestece cu uleiul de afine și să transforme literele în pete liliachii. Într-un răsărit mohorât, cu ceață, aprinsese focul să se încălzească și să fiarbă apă pentru ceai, scrisese și atunci până către prânz, după care, fără să spele penele de uliu ca la orice pauză, fără să mănânce, se apucase să zidească gura grotei. Așezase bolovanii în șiruri, cu mărimi și forme apropiate, cu muchiile potrivite pentru îmbinări, folosise ca mortar un pământ galben, lipicios, frământat cu nisip. Când mai era ceva vreme până să se însereze, ascuțise foarfeca primită de la popa Nae și, odată cu moțul negru-albăstriu, își retezase pletele și-și scurtase barba. Întinsese șirurile de iederă peste peretele nou construit și pornise la vale pe întuneric, cu două coșuri pline cu zmeură, unul să-l schimbe pe haine vechi, celălalt pentru un frizer care să-l radă cu briciul. Nu murmură rugăciuni sau psalmi, ci un cântecel cu un motan cât un pisoi. În urma lui, dacă ar fi vorba de semne, rămăseseră prin pădure o mulțime de molizi decojiți.

Dintre atâtea meserii n-a deprins niciuna prin orașe, chiar dacă avusese o sumedenie de ocupații, câte-o săptămână, câte două, niciodată mai mult de unsprezece. S-ar putea spune că fusese pe rând fochist, portar, zidar, măturător, tapițer, camionagiu, bijutier, stivuitor, circar, brancardier, chirstigiu, gropar, brutar și destule altele, purtând întotdeauna șapca de doc pe care-o obținuse (laolaltă cu niște zdrențe) contra unui coș cu zmeură sălbatică și care se potrivea de minune vremurilor. Faptele se arătaseră însă mai simple decât titulaturile acelea, iar asemănările dintre bresle, mult mai limpezi decât deosebirile, fiindcă bunăoară a fi fochist, zidar, stivuitor, chirstigiu sau brutar însemnase pentru el (ca începător) un singur lucru – să care de dimineața până seara, de obicei cu spatele, dar și cu brațele. Era diferită doar încărcătura din spinare ori din mâini, mai întâi cărbuni și lemn de fag, pe urmă ciment și mortar, lăzi cu cuie și șuruburi, scândură și căpriori, saci cu făină și drojdie. Vârșe apoi în aceeași categorie, a curățeniei, slujbele de măturător, tapițer, camionagiu, bijutier și circar, strângând praful, gunoaiele și frunzele de pe bulevarde, spălând tot felul de plușuri și lâna din plăpumi, punând furtunul pe caroseria camioanelor și a remorcilor într-un garaj, lustruind arama încât să pară aur și alpacaua până imita argintul, râbind în cuștile sălbăticiunilor, mai ales în boxa unui urs blegit de cufureală, pe care credea că l-a mai văzut undeva. Printre toate îndeletnicirile acelea, munca de brancardier se dovedise o îmbinare a multor altora, un amestec între a fi hamal (dar cu halat alb) și a fi femeie de serviciu (dar bărbat). Căra oameni care suferiseră infarcturi, fracturi, comoții, peritonite, otrăviri, crize de ulcer sau de intestin perforat, leșinuri, pneumoragii,

arsuri, pancreatite, blocaje renale și nenumărate alte nenorociri ale trupului, îi ducea cu targa din salvări în camera de gardă, din camera de gardă în saloane, din saloane la laboratoare ori în sala de operație, de acolo înapoi în saloane și, ce e mai trist, uneori, îi muta din saloane la mica morgă din curte; pe de altă parte, era pus să frece pardoseala de pe coridoarele spitalului și din sălile de așteptare (și cât mai era de frecat! iar în spatele cârpelor ude călcau iarăși ghetete, pantofi și bocanci și trebuia frecat de la capăt). Ca gropar, a participat la o singură înhumare, atunci când ursul atins de dizenterie a murit și alți câțiva circari l-au înfășurat seara în folii de plastic ca să-l dea dimineața pe mâna gunoierilor. Aflase amănuntele de la un fost coleg întâlnit în tramvai, se dusesse noaptea la menajerie și furase leșul, săpase mormântul într-un parc departe de felinare, în beznă, atent la orice zgomot, mai ales la pașii milițienilor care patrulau pe alei cu o lanternă, pe urmă își scosese șapca de doc, își tăiasse moțul din creștet și-l aruncase în groapă, peste urs, slujise în șoaptă cu o lumânare aprinsă, plânsese, apoi apucase din nou lopata și acoperise corpul acela care-ar fi trebuit să putrezească în munți, și nu în mijlocul celui mai mare oraș. Doar ca portar reușise să se odihnească, ba chiar, după înmormântare, se odihnise prea mult, până-l găsiseră dormind buștean în holul clădirii pe care-o păzea, pe la prânz, făcut covrig lângă calorifer. În tot acel timp urban, puțin peste doi ani, n-a flămânzit decât cu bună știință, atunci când ținea post negru și s-a culcat sub cerul liber doar când a vrut să soarbă vântul primăvărată sau să închidă ochii sub puzderia stelelor. În rest, a avut ce mânca și a avut câte-un acoperiș deasupra capului, a schimbat slujbă după slujbă și loc după loc nu pentru că ar fi fost

nestatornic, așa se întâmpla, pretutindeni era tăcut și supus până înjura cineva de Dumnezei ori de Cristoși, până simțea că e tras de limbă ori urmărit, până vedea măgării ca acelea ale bijutierului sau ale zidarilor (care făceau să dispară din sacii, din cărămizile și din grinzile cărate de el), până era încolțit de câte-o femeie (ca-n atelierul de tapițerie, când îl pipăise pe fund și între picioare o pistruiată care tot încerca să-i așeze pe față un sân), până era lovit (șoferul, un plăvan blonziu, îi arsese o palmă fiindcă nu golise scrumiera din cabina camionului), până descoperea pe cineva scotocindu-i printre lucruri (ca la brutărie) sau până se alegea praful de iluzii și fervoare (ca la spital, unde stătuse ca nicăieri, unsprezece săptămâni, închipuindu-și că ajută bolnavi și rude îngrijorate, dar se trezise într-o zi cu doi indivizi pe targă, tată și mamă de copii, ambii căsătoriți, un inginer și o proiectantă, surprinși încolăciți pe un birou, rămași îmbârligați ca doi câini la montă, altfel un caz medical clasic, numit *penis captivus*). Credea pe-atunci, după cum curgea istoria, că Sfânta Fecioară ar fi trebuit să fie dezgustată de orașe și să-și întoarcă privirea de la ele, dar era sigur că Ea nu se lăsa cuprinsă de așa o supărare și căuta să împrăstie bucurie, măcar firimituri de bucurie, acolo unde încăpea atâta tristețe și unde se petreceau destule mârșăvii. O aștepta cu înfrigurare (pe străzi, în piețe, în magazine, în autobuze), temându-se ca semnul Ei să nu vină pe negândite și să treacă neobservat, știa că Preacurata se putea întrupa oriunde și oricând, fără să se împiedice de faptul că el își recompusese biografia și identitatea pentru a trăi printre oameni. Cât despre oameni, chiar dacă prea puțini dintre ei purtau uniformă, se comportau ca și cum bumbii, epoleții și centurile le-ar fi intrat în vintre,

se obișnuiseră să respire un aer de cazarmă, de frică, din interes, de resemnare, din nepăsare. Locuind în orașe mari, pierdut în mulțime (așa cum îl povățuise necunoscutul acela din munți), văzuse totuși și fața bună a lucrurilor: renunțase să-și mai fie duhovnic sieși, fiindcă ar fi fost un păcat fără seamăn să continue când se putea spovedi unui preot, întâlnea la fiecare patru ore câte-un tomberon de gunoi în care să arunce smocul negru-albăstriu, intra zilnic într-o biserică (mereu alta, pentru a nu fi luat la ochi) și se ruga în voie înaintea icoanelor Născătoarei, nu mai era nevoit să croșeteze și să croiască haine din propriul păr, primea destule de pomană (așa cum îl îmbrăcaseră la botezul lui întârziat cu cămașa albă a celui alt Gherghe, cel căzut la Turtucaia), nu lipsea niciodată duminicile și la sărbători de la sfânta liturghie (chiar dacă fusese dat afară din vreo trei locuri pentru absențe repetate), se întâmpla uneori să-i fie cald când afară trosneau pietrele de ger, a ciocnit ouă roșii și i s-a răspuns Adevărat a-nviat! la Hristos a înviat! Mai presus de toate, i-a ajuns din nou în mâini o Biblie, alta decât cea cu formă și dimensiuni aiuritoare pe care-o zidise în grotă, una cu coperti maronii roase la margini și la încheieturi, cu pagini gălbejite și pătate. A citit și a tot citit, a citit până s-a săturat să mai stea ferit în mulțime și s-a urcat în primul tren care pleca din cea mai mare gară a celui mai mare oraș.

Zvonuri și povești se nășteau și în acei ani, se vorbea mai ușor de minuni decât de pământurile colectivizate, miracolele treceau drept năzăriri ale babelor, în vreme ce discuțiile privind împușcarea cailor sau cotele la lână, cereale și ouă duceau la anchete și represalii. Onufrie, care-și reluase numele monahal de cum pășise pe treptele vagonului (și care

n-avea însușiri de erou popular), colinda prin sate și târguri atent la taclalele de la porți, la şușotelile din biserici și cimitire, căuta vești despre posibile fapte ale Fecioarei, urmărind nu atât firul epic al istorisirilor, cât încadrarea lor geografică, ca o șansă de-a le descoperi într-o mare întindere terestră și de-a le cerceta îndeaproape. Pornise spre lacrimile de mir ale Maicii Domnului, vărsate într-un sat din Vlașca (se ghida după toponimia veche, pe care-o știau cu toții), și găsisese acolo, în fața unui cordon de soldați care înconjurau biserica, o gloată pestriță și obosită – infirmi de tot felul (orbi, muți, paralitici, surzi, epileptici) însoțiți de mame, de tați, de soții, de frați, țigani cu duiumul, plozi, femei plânse din atâtea și atâtea pricini (unele mângâind câte-o fotografie), seminariști, securiști, bătrâni ațipiți, curioși de tot soiul, călugări și măicuțe, tractoriști și ciobani. Preotul nu mai fusese văzut de patru zile, de când dădea declarații la miliție, într-o casă mai arătoasă decât celelalte, având la una din ferestre pozele prăfuite ale unor presupuși hoți de păsări. Se înfiripase și un mic comerț în așteptarea parohului, o țigancă uscată și alta cu nasul ca un cartof vindeau semințe prăjite, iar o tinerică sprintară se încumetase cu turtă dulce și socată adusă în damigene. Mai înainte, un moș încercase și el cu cruciulițe cioplite în lemn de tei, dar fusese alungat de locotenentul în uniformă azurie. În săptămâna pe care și-a petrecut-o alături de ceilalți sub cerul liber, Onufrie n-a auzit bătaia clopotului (dascălului i se ordonase să nu iasă din casă, și un soldat, înlocuit din șase în șase ore, îl păzea în tindă), a privit ciorile care se odihneau pe crucea din vârful turlei, norii de praf stârniți peste câmp și luciul răsăritului pe gârlă, a ascultat cum unii ziceau că lacrimile pleacă din ochiul drept al

Preacuratei și i se opresc în bărbie, cum alții spuneau că se preling din ambii ochi, ajung pe pomeți și picură pe dușumea, a mâncat dudu, o bucată de mămăligă rece pe care i-a dat-o o fetiță, doi covrigi căpătați de la o văduvă, într-o dimineață a trebuit să mintă că are burta stricată, să se ridice din iarbă și să dispară o vreme, când se așezase lângă el un bărbat îmbrăcat prea curat și prea țărănește (parcă era un călușar fără clopoței), care tot turuia despre prostia omenească și despre înșelătoria pe care-o făcuse popa punând ulei cu pipeta pe-o amărâtă de icoană. Bărbatul îl dibuise, și la întoarcere chiar dacă lipsise mai mult de-o oră, îl bătuse prietenește pe spate și continuase să înșire mizerii, despre banii, preșurile, vasele și prosoapele aduse de credincioși și cărate de preoteasă acasă, despre legăturile certe ale preotului cu bandiții din munți, despre înclinația odraslei preotești, un băiețel de nouă ani, pentru literatura fascistă, despre norocul de-a fi sosit trupele de Interne ca să salveze satul de așa o potlogărie. Ușile bisericii nu s-au deschis cât timp el a așteptat să se deschidă, numai bunul Dumnezeu știe ce se întâmpla cu icoana aceea din spatele ușilor ferecate (după fuga lui, icoana a fost arsă și ușile s-au redeschis); mai demult fusese intrigat de palma primită de la plăvanul blonziu (camionagiul căruia nu-i golise scrumiera), dar îl izbise în testicule pe bărbatul costumat ca la horă sau ca la nuntă, tare, cu piciorul, cât să fi fost prețuit de toți bandiții din munți și mai ales de unul anume, apoi a alergat peste miriști și printre rânduri de porumb, către o pădure. Era convins că Născătoarea Pruncului Sfânt avea să-i împărtășească altădată planul Ei, peste o zi, peste optzeci, poate peste mii de zile, a apucat-o pe un drum de căruță, a întâlnit o cale ferată și a urmat-o la stânga

(potrivindu-și pașii după distanța dintre traverse), apoi s-a topit în zare. A reapărut mai târziu (să fi trecut aproape trei ani) în preajma Săndicăi, Trâmbița lui Dumnezeu, o fată costelivă cu un ochi scurs și cu celălalt căprui, pe care-o duceau într-o căruță cu coviltir. Stătea mereu întinsă, învelită cu pături groase sau numai cu un cearceaf (după cum era scuturată de friguri sau de fierbințeli), vinișoarele de la tâmpile și de pe dosul palmelor păreau când albăstriu, când cenușii (în funcție de lumina soarelui și de stările ei sufletești), bea doar apă și se hrănea doar cu pește fiert (pe care i-l curățau de oase, îl striveau până devenea ca o pastă și i-l dădeau cu lingurița), dormea mult, vlăguită de darul ei (o scăldau de fiecare dată valuri de transpirație care-i udau cămașa și așternuturile, dar femeile o spălau în somn, cu grijă să n-o trezească, o ungeau cu uleiuri ca să-și păstreze mirosul de trandafiri, o schimbau și-i primeneau patul), râdea rar (o dată la un anotimp), cerea câteodată flori de câmp (mai ales buchețele de margarete), când țipa lung și ascuțit opreau imediat căruța (dacă erau la drum) sau abandonau grăbiți treburile (dacă se întâmpla să fi făcut tabără undeva) și se înghesuiau lângă ea, în genunchi, cu frunțile lipite de pământ, cu mâinile împreunate la piept, lăsând-o să se zvârcolească cu părul negru despletit, sorbindu-i cuvintele unul câte unul și pe toate laolaltă, doar cuvintele acelea nu erau ale ei (numai buzele și limba îi aparțineau), erau cuvintele Mântuitorului, rostite pentru toți muritorii, dar auzite în primul rând de ei, însoțitorii Trâmbiței Lui. Iar însoțitorii Săndicăi mâncau la rândul lor numai pește fiert și-și potoleau setea numai cu apă, nu-și îngăduiau să bea nici ceaiuri, umblau întotdeauna pe jos în fața și-n spatele căruței cu coviltir, pribegia lor neîntreruptă

era lipsită de destinații (fie și vagi), ținta lor se arăta a fi mersul, ca să se împrăstie țipătul lung și ascuțit și apoi vorbele lui Hristos în cât mai multe locuri, nu neapărat să ajungă la urechile oamenilor, ci să fie purtate de vânt ca polenul și să cadă ca bruma. Nu erau mulți, uneori șase-șapte, alteori către treizeci, acceptaseră la un moment dat să șteargă nimbul de fecioară al fetei, aflând că uniforme azurii vor să-i risipească și s-o interneze pe Săndica într-un ospiciu. Se duseseră la primăria unui orașel, în fața unui ofițer al stării civile, de unde plecaseră cu un certificat de căsătorie între Trâmbița lui Dumnezeu (cu numele ei din catastife) și lancu, pescar iscusit (la clean și mreană pe râuri, la păstrăv în lacurile de munte, la caras, biban și albitură în bălți), un băiat care-o cunoștea de mică, de când părinții începuseră s-o culce în cotețul găinilor și să-i dea de mâncare împreună cu orătăniile. Sub acoperământul actului aceluia pe care tronau stema și numele republicii, virginitatea ei a rămas intactă, iar faima s-a mai stins. Cam atunci li s-a alăturat și Onufrie, când locuitorii așezărilor prin care treceau nu-i mai luau în seamă, ba chiar îi huleau după ce uniforme azurii se îngrijiseră să se știe că Săndica s-a măritat (și cine-a pomenit o nevastă să mai fie fată mare? cine-a auzit de-o sfântă care și-a dat de bunăvoie fecioria?), era perioada în care un american coborâse pe Lună, iar o mulțime de ticăloși, unii cu epoleții și cu gradele militare ascunse sub haine, alții nici măcar atât, răspândeau vestea că, de când Săndica aflase ce-i mătărânga, nu-i mai ajungea bărbatul ei și-i chema pe toți sub coviltir, pe rând, și-i obliga să-i facă toate plăcerile, altfel nu mai țipa lung și ascuțit nici în ruptul capului. În așa împrejurări, l-au privit dușmănos pe bărbatul cu șapcă de doc care-i

așteptase la o răspântie, au încercat de câteva ori să-l alunge (cu pietre, cu pumni ridicați amenințător), l-au ținut o vreme la distanță (cum ținuse și el un urs), l-au acceptat abia în ziua când crezuseră c-au scăpat de el, dar se întorsese spre seară și le așezase la picioare un pește mai lung ca o găscă și mai gras ca un curcan, cu solzii cât banii mari de aur, cu coada cât două palme, doldora de icre, zbătându-se încă în iarbă, un pește cum nu mai văzuseră niciodată și care trebuie să fi cântărit cam cincisprezece kilograme. Neîncrederea le-a revenit curând, când unul din ei a observat că scurtele lui dispariții nu sunt întâmplătoare, ca pentru nevoile firii, ci se petrec cu o precizie apropiată de-a ceasornicelor, la patru ore o dată. S-au temut că transmite semnale încât uniforme azurii să afle traseele lor lăturalnice și tot mai întortocheate, dar în ce fel ar fi făcut-o nu-și imaginau nici ei, fiindcă noul venit nu aprindea focuri, nu elibera porumbei voiajori, nu avea un rucsac sau alt bagaj în care să fi cărat un emițător, nu striga și nici nu imita sunete de-ale animalelor. În dimineața în care s-a furișat după el într-un desiș de soc și plute, lancu le-a adus răspunsul: bărbosul posac, cu degetul lui ciumpăvit de cicatrice, despre care el (ca pescar) spusese de la bun început că nu e lucru curat (doar nimeni n-ar fi putut să prindă cu un fir și un cârlig așa un crap), își tăia din creștet un smoc gros de păr și-l lăsa printre frunze, ca să-l miroasă câinii soldaților și să le ia urma. Onufrie n-a simțit nevoia să se dezvinovățească, le-a cerut doar să aibă răbdare până se va însera. Și, cum nu se mai întâmplase din copilărie (dinainte de-a porni cu baba Vuța la bâlci), a umblat cu capul descoperit, cât să fie martori cu toții și să priceapă, inclusiv fata cu vinișoarele de la tâmple și de pe dosul palmelor când

albăstriu, când cenușii. Au stat roată în jurul lui, nu l-au lăsat singur o clipă, se uitau uluiți cum moțul crește văzând cu ochii, drept în sus, bătos și smoliu, altfel decât părul lins și năpădit de fire albe, cum ajunge lung și umflat ca un con mare de brad, cum începe să se decoloreze, să se înmoaie și să picure o zeamă vineție înainte ca el să-l reteze cu foarfeca. Până la apus (era miercuri, și soarele se retrăsese pâcios ca să-i prevină că joi va ploua), au asistat de trei ori la ciclul acela, cu milă, cu remușcări, muți din patru în patru ore ca peștii fierți. Iar joi într-adevăr a plouat (încă din zori) și când s-au trezit l-au găsit la gura coviltirului, vorbind în șoaptă cu Săndica, ea învățea în poală un buchet mare de margarete pe care el trebuie să le fi cules noaptea. Pe urmă a plecat cu șapca de doc pe cap, nu prin noroiul drumului, ci printr-un lan de secară, către nord-est. A trecut poarta Mânăstirii Neamț sâmbătă pe la prânz și deja la vecernie purta schimă și potcap. În prima lună de după întoarcere s-a îngrijit să țeasă un covoraș negricios, tare de parcă ar fi fost din păr de cal, pe care l-a așezat înaintea vechii icoane a Maicii Domnului.

Mai bine de douăzeci de ani a îngenuncheat pe covorașul acela aspru, cercetând mereu mica zgârietură de pe pulpa Pruncului, rugându-se, obosind într-un fel, dar păstrându-și râvna și răbdarea în altul, albind încet, slăbind, uscându-se, descoperind interpretări noi pentru ce fusese și căi negândite pentru ce avea să mai fie, obișnuindu-se cu pielea lui tot mai zbârcită și cu amețelile, sufocându-se câteodată, înnegurându-i-se lumina soarelui și a lumânărilor când se ridica în picioare. A căzut chiar acolo, în fața icoanei Sfintei Născătoare, când biserica era goală și un păianjen mic tocmai prinsese o muscă

în plasa lui de deasupra amvonului. L-au găsit întins pe dalele reci, totuși cald, cu genunchii încă pe covorașul negricios. Călugării se încurcaseră în propriile veșminte și fiecare în spaima și-n deruta celorlalți, infirmierul și șoferul de la salvare se închinaseră la sosire cu degetele împreunate și la sfârșit cu vârful limbii în cerul-gurii (pentru că aveau mâinile ocupate), brancardierii îi căraseră și ei cu targa corpul inert, totuși cald (râzând de moțul negru-albăstriu când îi căzuse potcapul și se rostogolise pe dușumele), iar medicii diagnosticaseră un atac cerebral. Paralizase pe toată partea stângă și abia dacă-și putea mișca mâna dreaptă; ce-i arăta oglinda din salon când îi întâlnea chipul era hâd și dureros. La început i se dădea să mănânce cu lingurița pe la colțul gurii, îi puseseră în pat o ploscă, iar un băiețandru astmatic de la țară, care reușise să descifreze un bilet scris de el în trei sferturi de oră, cuprinzând o singură propoziție, îi tăia de șase ori pe zi smocul de păr din creștet. Apoi lucrurile se mai îmblânziseră: supa nu i se mai prelingea pe bărbie, iar tăiței nu-i mai atârnavă de buză (sorbea binișor), se aventura să rostească unele cuvinte fără să se mai sperie auzindu-se (vocabularul bebelușilor i se părea îndestulător), împinsese Biblia către băiețandru care-l veghea (cu efortul cu care altădată ar fi mișcat un sac cu cărbuni sau un butoi cu varză murată), folosea iarăși foarfeca de la popa Nae (deși nu el o ascuțea și nici n-o mânuia cum trebuie). A ajuns la băile din orașelul acela de munte în vara care a urmat, când vorbea cu pleoscăituri și prea multe h-uri, suficient de clar însă ca angajații stabilimentului să-l înțeleagă și să-i răspundă. Mesteca, se învelea și-și potrivea perna fără ajutor, înainta către fereastră de-a lungul unei balustrade fixate pe perete târând piciorul stâng după pașii

picioarei drepte, privea păduri, creste însoțite și bucăți de cer, uneori distingea prin geamurile murdare și prin perdele numai copaci uzi, ceață și nori (și ce iute fugeau norii!), era plimbat către sălile de tratament într-un scaun pe roți, citea, poftea dulciuri și-i dădea bani unei asistente să-i cumpere bomboane și rahat, se ruga pe întuneric, dar nu pentru vindecarea trupului lui împărțit în două ca multe altele pe lume, ci pentru izbăvirea sufletului rămas în jumătatea sănătoasă, chiar dacă inima era în cea bolnavă. Se uita câteodată la televizor, vrând-nevrând, fiindcă voința majorității era hotărâtoare și la sanatoriu, după masaje, împachetări, băi ionizate, gimnastică recuperatorie și electroterapie, după masa de prânz și somn.

În legătură cu seara aceea, toți colegii lui de cameră au avut ceva de povestit, de comentat, de adăugat, chiar dacă unul dintre ei ar fi putut liniștit să tacă, pentru că fusese în curte, la o șepțică, iar ceilalți trei, care urmăriseră în întregime documentarul despre alăptarea puilor de balenă, n-au vrut să recunoască nici picați cu ceară că, pe moment, nu li se păruse nimic neobișnuit. Reumaticul 1, bunăoară, susținea că a simțit un curent de aer fierbinte care făcuse să-i tremure pătura pe la mijlocul filmului și-l silise să renunțe la ilic; grasul cu pietre la rinichi pretindea că, pe ascuns, prefăcându-se că e atent la emisiune, călugărul înghițea niște pastile mari și roșii; inginerul minier atins de silicoză zicea că l-ar mai fi surprins pe moș umblând și balansând brațele fără probleme, dar a ținut secret ca să vadă până unde întinde înșelătoria; reumaticul 2, cel care ieșise să fumeze și să-și omoare timpul la cărți, se jura că bătrânul devenise fosforescent mai înainte cu o săptămână de toată tărșenia și că el, ca insomniac, studiasse îndelung

razele verzei pe care le împrăștia, ba chiar dezlegase un rebus la lumina lor. Versiunea lui Onufrie referitoare la însănătoșirea lui miraculoasă (căci coborâse din pat la finalul documentarului acelaia, alergase spre televizor cu palmele ridicate și cu degetele răsfire, căzuse în genunchi plângând în hohote, cu icnete, cu sughițuri, cu gemete, bolborosise lucruri de neînțeles și-și frecase fruntea de covor până i se jupuipe pielea) era că *a treia oară se pogorâse Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin și încredere*, se rezemase cu umărul Ei firav de cutia televizorului, înduioșată de tandrețea balenelor și de stângăcia puilor, îi poruncise să se scoale și să umble (cum făcuse și Fiul cu fiica lui lair și cu slăbănogul) și-l învrednicise, când nici nu mai visa că ar fi posibil, cu lucrarea Ei. Asta le spunea, cel puțin, ucenicilor și ajutoarelor lui cu care ridica mânăstirea de la Piatra Roșie, în locul și-n felul hotărâte de Ea.

3

După cum descrisese lucrurile ajutorul dulgherului, era vorba de-un potop de oase de om prăvălit nu din cer, ca ploaia, ci ieșit din pământ. Pentru Onufrie, care părăsise poiana de la Piatra Roșie cu stiharul și patrafirul la subraț, cu pași repezi, cu bucățele de tămâie în buzunar și cu opt lumânări în mână, imaginea potopului se vedea de sus, din cotul despădurit al potecii, ca și cum incinta castrului ar fi fost un mușuroi de furnici. Nu-și închipuise nicio clipă că băiatul cu rumeguș în sprâncene și cu pantalonii suflecați ar fi vorbit în dodii, dar a simțit o pală călduță de vânt (chiar dacă vântul nu adia) abia când a zărit forfota aceea îndepărtată (parcă-n mușuroi picase un

fluture sau o lăcustă). În graba coborârii, cădelnița se lovea de copaci și de catarama centurii, suna ba înfundat, ba ca zurgălăii, acoperea de obicei murmurul părintelui (rugăciuni ori bodogăneli) și mai potolea zelul cu care ucenicul, tăcând mîlc, își tot răsucea perciunii. La marginea pădurii le sărise înaintea un soldat, nu ca să-i oprească, nici ca să-i sperie (deși reușise s-o facă, fiind el însuși tare speriat), ci ca să-i roage să nu spună nimănui, mai ales ofițerilor, că-l găsiseră dormind. Avea vestonul mototolit, plin de fire de iarbă și ace de brad, cu nasturii descheiați, se poate să fi visat frumos fiindcă ochii i se păstrasera lăptoși; îl chema Butâlchin sau așa ceva, numele mic era sigur Andrei, le-a arătat drumul cel mai scurt către cetate și a povestit încâlcit despre niște cranii, multe cranii, folosea și destule cuvinte rusești din care nu înțelegeau nimic. Mai jos, pe panta de deasupra fortificațiilor, Onufrie s-a oprit în două rânduri și s-a închinat, mai întâi când au dat peste un dromader (cu picioarele din față priponite, mestecând lăstari de zmeură și păpădii, bine țesălat și nepăsător la roiurile de muște, un ditamai cămiloii cum Fecioara, Iosif și Pruncul trebuie să fi întâlnit destui în vremea fugii în Egipt), apoi când li s-a arătat deodată groapa dintre ruine, aproape, la nicio sută de metri, mai mult întinsă decât adâncă, roșcată din cauza pământului argilos și a soarelui de amiază, cu pete albe din loc în loc, înconjurată de-o puzderie de oameni, cei mai mulți în uniformă. La cea de-a doua oprire, când i s-a părut că vîntul bate cu putere, cald (iar vîntul se încăpățâna să nu adie), a ridicat arătătorul de la dreapta și a rostit fraza aceea care, după el, rezuma și cuprindea totul, altfel un enunț simplu despre pogorările Maicii Domnului. Cuvintele precis nu se auziseră în vale, era

gălăgie în jurul gropii comune și oricum sunetele urcă, nu coboară, dar, chiar dacă ar fi răzbătut până acolo și s-ar fi auzit clar, e greu de bănuir c-ar fi fost înțelese cu adevărat de oamenii în uniformă, deși îi priveau direct (pentru că-l loviseră în curtea unei mănăstiri, îl îmbrânciseră într-un camion cu prelată și-l condamnaseră la muncă silnică, îl urmăriseră după evadare șaisprezece ani și nu izbutiseră să-l prindă, îi făcuseră mai târziu tot felul de mizerii, iar acum, în numai câteva minute, aveau să asiste cum slujește și împrăstie fum de tămâie peste oseminte și peste capetele lor descoperite, poate plecate, poate nu). Tot atunci, la cea de-a doua oprire, ajutorul dulgherului a observat cum barba părintelui se zburlise puțin.

Și l-au ascultat vreo treizeci de soldați și câțiva ofițeri, l-au mai ascultat și alții, destui, cu haine obișnuite. La marginea mormântului aceluia uriaș, fără cruce (când s-ar fi convenit să aibă atâtea cruci), Onufrie a început cu slujba de înmormântare, convins că nimeni n-o făcuse la timpul ei și că morții trecuseră pe lumea cealaltă nespovediți, neîmpărtășiți și fără lumânare, a continuat cu toate parastasele și cu slujba de dezlegare a oaselor (care oricum se risipiseră care încotro, se amestecaseră și se spărseseră încât nimeni să nu le mai pună cap la cap) și a sfârșit cu acatistul celor patruzeci de mucenici de la Sevasta, într-o formă mai scurtă decât în biserică, fiindcă lumânările ajunseseră cât niște degetare, iar el răgușise peste măsură. De-a lungul ceremoniei, cei mai mulți își pierduseră din răbdare, se mutau de pe-un picior pe altul, împreunau palmele la spate, în față, pipăiau buzunarele cu buricele degetelor, tușeau, căscau, strănutau, se foiau, căutau și uneori descopereau forme de amăgire a plictiselii, şușotind între ei sau

ocupându-se cu lucruri mărunte, cum se întâmplase, din ce-a surprins involuntar părintele, cu un ofițer tânăr care citea un ziar împăturit, cu unul în uniformă bleumarin, chel, care-și tăia unghiile și pielițele cu cleștișorul, cu o femeiușcă bondoacă ce nota ceva într-un carnețel, cu un grăsan ațipit, în costum bej, cu un bărbat în cămașă cadrilată care, din când în când, mușca cu fereală dintr-o felie de pâine prăjită. Atenția lui Onufrie nu era neapărat împărțită în cele patru puncte cardinale, dar merita să fie socotită o atenție distributivă. Slujind pe latura de apus a gropii comune, cutremurat de soarta viilor care deveniseră tot atâția morți și îngrijorat de soarta morților din care se aleseseră înmiit mai multe oase, auzise de câteva ori răgetele dromaderului scopit și fudul de pe coasta dinspre pădure și întâlnise, printre zecile de chipuri, o privire care inspira frig. Cămiloiul răgea la cântările de veșnică pomenire și se potolea când fluiera un omuleț cu un aparat de fotografiat la gât; figura celui mai vârstnic dintre ofițeri era uscată, cu pomeți ascuțiți. În mulțime mai existau niște ochi scăpărători, ai altui bătrân, unul cu o dantură prea sănătoasă ca să nu fie proteză, niște ochi care clipeau des și lăcrimau, probabil din cauza soarelui care bătea drept în ei, apropiindu-se de asfințit. La sfârșit, când Onufrie și băiețandru cu rumeguș în sprâncene se pregăteau să se întoarcă în poiana de la Piatra Roșie (fiindcă osemintele intraseră sub oblăduirea Domnului și, în plus, venea momentul tăierii moțului negru-albăstriu), omulețul își ceruse iertare pentru însuflețirea dromaderului, bătrânul cu haina de in îi sărutase mâna înainte ca el să apuce s-o retragă, un polițai mustăcios îi mulțumise în felul lui, cu cuvinte prefăcute și poticnite care miroseau a ceapă, iar unul din ofițerii în

uniformă bleumarin sosise ca simplu curier cu o întrebare din partea comandantului: de unde și până unde era sigur că oamenii aceia, morții, erau creștini și aveau nevoie de-o asemenea slujbă? Când urcau panta către mănăstire, îi ajunsese din urmă femeiușca bondoacă, ținând în mână un aparat mic, ca un radio, dar care nu cânta sau vorbea, ci fâșâia încet atunci când ea apăsa pe-un buton și-l apropia de gura părintelui.

A doua zi, în zori, înainte chiar de-a-și trezi ucenicii prea dedulciți la somn, Onufrie devenise fără știrea și fără voia lui eroul unui articol de ziar, cu titlul *Un călugăr sfințește osemintele martirilor*.

Capitolul VI

1

Povestea călătoriei aceleia ghicite în cafea (mai precis a corăbioarei, a paiatei și a literei „o”) nu s-a încheiat atunci când părea să se fi încheiat (poate din cauza inimioarei ușor strâmbe și a cățelului arțăgos, prezenți și ei în zațul din ceașcă). Tanti Paulina s-a întors de la muntele Olimp pe la prânz, în toiul unui potop. A coborât din autocar bronzată și încinsă de drum, fără umbrelă, într-o rochie de stambă cu peștișori. Ploaia n-a lăsat loc de îmbrățișări, ne-am pupat abia sub streășina unui chioșc de ziare, acolo i-am dăruit și buchetul de trandafiri (sub un cer pământiu, nu ca-n visele înșorite în care domnul în frac îi oferea albăstrele de câmp), i-am pus vesta mea pe umeri, m-am ocupat de bagaje și am plecat în căutarea unei mașini. Răpăia de mama focului, iar șirul de taxiuri de la intrarea în parc dispăruse, parcă s-ar fi adăpostit într-un loc uscat.

A durat un sfert de ceas până a apărut o Skodă albă (ca o șalupă, a zis tanti zgribulită, având încă proaspătă imaginea micilor porturi din insule), ea s-a așezat pe bancheta din spate, tremura, eu am stat lângă șofer, un tip îndesat și ursuz, care-i vorbea de rău pe meteorologi. Nici acasă lucrurile n-au fost cum ar fi putut să fie, fiindcă nu era să privim din verandă fulgerele și torenții, să ascultăm tunetele și să sporovăim tolăniți în balansoarele de răchită când dărdăiam amândoi, uzi până la piele. Pentru mine a fost mai ușor, m-am șters bine, m-am îmbrăcat cu haine groase și uscate, am băut un ceai, am băut și-un păhărel cu vișinată, m-am gândit că pe așa o vreme n-ar strica un foc în sobe. Dumneaei nu și-a revenit însă nici după baia fierbinte, nici după ceai și aspirine, nici după ce a stat cu picioarele într-un lighean cu apă clocotită și sare grunjoasă. Încerca să zâmbească, să fie drăguță (să ai și tu, pușor, răbdare pentru cadouri, mi-a spus; pe urmă a promis c-o să-mi povestească câte-n lună și-n stele după ce se încălzește puțin; mai târziu, alb-vineție ca și cum bronzul s-ar fi șters cu prosopul, strănutând des, cu ochii uleioși, a cerut să rămână singură, să se liniștească și să se odihnească după drumul de șaisprezece ore; m-a mai rugat să am grijă de trandafiri). Am aranjat masa cu farfurii și pahare din vitrină, cu șervete scrobite și tacâmuri dintr-un sertar al scrinului, cu lumânări lunguiete în sfeșnicele pe care le găsisem într-o debara (iar Jojo le frecase cu oțet și le readusese la viață), am încălzit de câteva ori friptura de vițel pregătită după o rețetă a vânătorului de porumbei (Dumitru M., cel mai bătrân om din oraș), dar tanti nu s-a trezit nici pentru un prânz întârziat, nici pentru cină. Furtuna de afară plecase de mult spre sud și venise înapoi soarele, apoi soarele a

plecat și el, spre vest, și a sosit luna, de fapt o jumătate de lună. Când s-a întunecat și au venit și stelele, am ascultat atent la ușa ei și ce se auzea din cameră nu suna bine. Am intrat fără zgomot, Paulina tremura sub plapuma de lână, se foia, gema ușor, icnea, bolborosea tot felul de lucruri, respira hârâit, era lac de transpirație, learcă, parcă ar fi plouat-o și-n pat, am așezat vasul cu trandafiri pe noptieră, n-a ajutat la nimic, fruntea ei ardea foarte tare. Și am chemat salvarea. Duba a sosit înainte de miezul nopții, cu o asistentă tinerică și cu un brancardier care-și asuma priceperi de medic, tanti dormea, de fapt nu dormea, dar nu era nici trează, ardea, așa că am înfoclit-o în pături, am suit-o cu toții pe targă și am plecat spre spital. Sirena ambulanței (dacă exista o sirenă și dacă funcționa) n-a fost pornită și asta m-a mai liniștit, m-a lăsat să sper că nu e ceva grav. Doctorul de gardă, trezit din somn, a început însă să se agite ca și cum ar fi plecat urechea la păreriile brancardierului, apoi m-a dat afară din sala de consultații. Voia cafea și a primit iute, o infirmieră a trecut prin hol cu ibricul aburind și mirosul m-a făcut să-mi închipui dimineața. Era frig, lampa de neon din tavan nu semăna cu alte lămpi de neon, nu pâlpâia, nu bâzâia, în schimb răcea aerul. Am patrat mult prin fața ușii închise, am citit toate afișele de pe pereți, între ele un text nici lung, nici scurt despre un vaccin antigripal, un fel de poem farmaceutic (în care viral rima cu hibernal, prevenire cu fericire, sticlută cu săniuță, temperatură cu vilegiatură ș.a.m.d.), un text însoțit de două reprezentări ale Giocondei, una cu mina clasică, înfățișând-o cu flaconul medicamentului la gât, ca un medalion, cealaltă o Mona Lisa febrilă, sigur nevaccinată, cu toate semnele bolii pe chip. Am tușit

cu intenție de câteva ori, am potrivit cu vârful pantofului picioarele unor scaune până s-au aliniat militărește, mă auzeau precis dinăuntru, dar erau prea ocupați sau nu le păsa de mine. Într-un târziu n-am mai răbdat să mă învârt sub lampa de neon, trebuia să știu ce se întâmplă cu Paulina, și am ciocănit la ușa cabinetului. Nu mi-a răspuns nimeni. Și ușa era încuiată. Am bătut iarăși și a început să se deruleze (în mintea mea) un scurtmetraj cu medicul având pantalonii în vine, cu asistenta plinuță întinsă pe-un birou (peste registre, rețete, parafe, agrafe și creioane, peste un stetoscop care se nimerise chiar sub popou), el îi ridicase poalele halatului și ale fustei, îi acoperise gura cu degetele (ca sunetele găfâite să nu deranjeze somnul lui tanti), ea își ținea genunchii strânși și mișca repejor din șoldurile grăsuțe, în fine, se mișca și el, mai smucit, dar asistenta plinuță a deschis ușa înainte de final, cu hainele în bună regulă, nemototolite. Între scurtmetrajul imaginar și realitate erau puține asemănări: una ar fi fost că asistenta avea cu adevărat gura acoperită, dar nu de degetele doctorului, ci de propriul deget arătător, ca semn către mine să nu vorbesc prea tare, a doua era somnul Paulinei, cu mâneca jerseului suflecată pentru perfuzie. Săraca tanti! după cât stătuse în ploaie (în rochia ei de stambă cu peștișori), acum îi puseseră pe frunte și la subrațe pungi cu gheață. Mi-au spus că e aprindere la plămâni, că trebuie neapărat să-i scadă febra, că au apelat la antibiotice severe și că nu e conștientă. Apoi asistenta m-a rugat să ies din cabinet, m-a împins ușor de la spate, iar pe hol mi-a șoptit că, dacă se înfurie domnul doctor, scoală tot spitalul cu țiپetele lui. Cât despre doctor, oricât de irascibil ar fi fost, n-avea nimic de-a face cu rolul în care-l proiectasem, nu era un armăsar,

moțăia pe-un fotoliu, cu un ochi la punga perfuziei și cu celălalt la tresăririle pacientei. Am moțăit și eu, chiar am adormit pe scaunele lipite mai devreme, iar înainte să vină soarele, dinspre est, am primit o cană cu cafea din partea asistentei plinuțe, care găsisese, cred, banii strecurați în buzunar. Am aflat că temperatura Paulinei se domolise, coborâse pe la treizeci și opt cu șapte, că tanti se trezise la un moment dat și se speriasse de locul necunoscut, că se dusesse pe picioarele ei (sprijinită, ce-i drept) la closet, că mă mângâiasse în trecere pe păr și începuse să plângă, că o mutaseră în a doua parte a nopții din camera de gardă într-un salon cu trei paturi, deocamdată gol. Am găsit-o fără perfuzie, tot dormind, cu o peliculă de transpirație uscată pe fruntea care ardea tare, nu la fel de tare ca înainte. Pe coridor m-am întâlnit cu medicul, care căsca de zor și fuma în dreptul unei ferestre deschise. Urâtă treabă, mi-a spus, dar o să iasă o treabă frumușică. Mi-a explicat câte ceva despre pneumonie și despre tratamentul care urma, a stins țigara pe pervazul ferestrei și m-a întrebat ce hram poartă argentinienii sosiți de curând pentru groapa comună.

Am atârnat în geam hanoracul galben, semnul pentru Jojo, și ea a apărut pe la nouă. Era mirată, fiindcă văzuse în ajun taxiul din care coborâsem, dar nu și mașina salvării, fiindcă ne înțeleseserăm să nu mă viziteze după întoarcerea Paulinei, să ne întâlnim o vreme în oraș, la casa arheologilor și-n locurile noastre din pădure, până aș fi convins-o pe tanti să accepte un nou chiriaș, de fapt o chiriașă, care să locuiască tot în camera mea, acolo unde trona pe-un perete fotografia nupțială cu sigla „I.F. Kissling, Ploesci, Foto-Glob” și unde exista un singur pat. I-am povestit ce se întâmplase, cum voiajul doar părea să se fi încheiat,

dar se prelungise la spital, cum ar fi putut să devină un voiaj veșnic, cu certificat de stare civilă, nu cu pașaport. Buzele ei s-au desfăcut puțin, buza de sus s-a subțiat, buza de jos zvâcnea, Jojo a clătinat din cap și a vorbit frumos (pentru amândoi). Trebuia s-o ajutăm pe tanti să se vindece și să râdă, să-i împlinim cât mai multe dorințe, în fond ea era stăpâna casei și prietena noastră și merita să-i fie bine. Bagajul din Grecia (geamantanul care nu-și pierduse izul de naftalină și două genți noi, niciuna după tipic englezesc) l-am lăsat neatins în vestibul, masa aranjată ca pentru sărbători (mezanplasul, dragă, ar fi zis Paulina, fără să știu dacă ar fi scris mise en place) a rămas intactă, numai friptura de vițel, gătită pentru un prânz ori pentru o cină cu dumneaei, a ajuns la micul nostru dejun. Stăteam turcește pe covor, am mâncat direct din tavă, bucățele de carne, pâine prăjită și iaurt. Apoi m-am întins, cu ochii-n tavan, cu rușinea că n-am așteptat-o pe tanti cu o umbrelă, că n-am închiriat un taxi pentru o zi întreagă, că n-am sunat mai iute la salvare, că dumneaei (care mă rugase să am răbdare pentru cadouri, care voia să-mi povestească câte-n lună și-n stele) își pierduse bronzul din obraji. Am turuit destul, am descris ambițiile brancardierului, agitația doctorului, lampa de neon și afișele, am lăsat să se deruleze încă o dată scurtmetrajul imaginat în fața ușii închise a camerei de gardă, am ținut minte chiar și numărul scaunelor pe care le aliniasem militărește, cu vârful pantofului; Jojo susține că aș fi tăcut din senin, fără să termin ideea cu inimioara ușor strâmbă și cu cățelul arțăgos dintr-o ceașcă de cafea, că m-aș fi răsucit pe burtă și aș fi adormit buștean.

Și somnul s-a sfârșit așa: palma ei stângă urca și cobora pe sub tricoul meu, pe spate, degetele de la

dreapta mă scărmanau în creștet și pe ceafă. În trei sferturi de oră, Jojo strânsese și împachetase o mulțime de lucruri – două cămăși de noapte, un halat, un jersey de lână, o carte de rugăciuni, lenjerie, papuci, săpun, prosoape, pieptăn, o oglinjoară, o căciuliță croșetată, o cană și-o farfurie, tacâmuri, batiste, un pix și-un carnețel. Deasupra așezase un pachet de cărți de joc, mi l-a arătat zâmbind și mi-a spus că, de câte ori fusese internată bunica ei (Eugenia Embury, care lăsa acasă atâtea pisici și flori), obiectul acela se dovedise mai important ca toate. Când am ieșit, am luat din apă și trandafirii. Nu se ofiliseră. Pe drum am cumpărat sucuri și câteva reviste, m-am salutat cu unul din ziariști, un brunețel vorbăreț care nu-l suporta pe șeful poliției și-l ignora în articolele lui, el se grăbea la poștă, noi ne grăbeam la spital, n-a fost nevoie să mă scuz că nu putem discuta, după cum ardea soarele și se adunau norii venea o altă ploaie torențială, tot pe la prânz. Paulina dormea în continuare, era incredibil cât mai dormea, fierbințeala frunții se păstrase, în vena de la încheietura brațului stătea înfipt un ac, de ac stătea legat un furtunaș subțire, celălalt capăt al furtunașului stătea prins de-o pungă transparentă, punga stătea agățată de-un suport metalic, singurul care nu stătea locului era lichidul din pungă, care se prelingea lent prin furtunaș, în venă. Am stat și noi pe marginea unui pat, mai ales Jojo s-a grăbit să se așeze. Mai târziu a găsit pe-o etajeră un borcan, l-a clătit și a pus în el trandafirii, a aranjat lucrurile în sertarele noptierei, în liniște, a amestecat apă caldă cu un strop de oțet și i-a șters lui tanti obrazii, bărbia și tâmplele. O asistentă, alta decât cea din tura de noapte, a intrat la un moment dat cu un termometru și, cum nu-i strica un bacșiș, ne-a făcut o listă cu mâncăruri ușoare și

hrănitoare, un fel de meniu al pneumoniei. Jojo a rămas în salon, eu am plecat la un restaurant după o supă de pui, în care aş fi vrut să plutească (şi aş fi plătit) carne cât în şapte. Pe străzi, soarele nu mai era dogorător, îl înghiţiseră norii, nişte nori negri şi grei care se lăbărtau, se împreunau şi năşteau alţi nori, tot negri şi grei. N-am văzut primul fulger, dar tunetul a sosit pe treptele unui bistrOU la care se gătea bine. Au făcut la bucătărie aşa cum i-am rugat, mi-au pus supa într-o ulcică uşoară, cu capac, pe care am promis s-o restitui seara. Umbrela m-a ferit la înapoiere de-un duş rece, dar nu mi-a apărat pantalonii şi pantofii, care s-au udat flească. Paulina se trezise între timp, sporovăia răguşit, îmbrăcată cu una din cămăşile de noapte aduse de noi, cu căciuliţa croşetată pe cap. Se plângea că, la aşa un diagnostic, n-o să lipsească hidrazida şi o să se îngreşe binişor (zece kilograme, precis, cântărea ea situaţia), şi-a desprins o mână dintre mâinile lui Jojo, m-a chemat lângă pat, era albă ca cearceaful şi transpira întruna. Tanti nu se schimbaseră, parcă pneumonia ar fi făcut parte din programul călătoriei în Grecia şi-i venise rândul. Ne-a explicat în ce geantă sunt cadourile, cum şi cui trebuie să le împărţim, voia să-i telefonăm surorii ei Lucica, asta ca să nu se supere că nu i-a cerut ajutorul, să nu-şi închipuie cine ştie ce şi să apară furioasă la spital. A înghiţit câteva linguri de supă, tuşea, s-a gândit că mierea de salcâm i-ar prinde bine. Ne-a întrebat pe urmă, cu gura plină, dacă nu ne înghesuim cam tare în patul din camera mea.

2

Unul din simptomele bolii „los desaparecidos”, observat de mulţi fără să intuiască sau să ştie că e

semnul unei maladii, era acela că antropologii argentinieni intrau serile la terase, în baruri ori în pub-uri, de unde ieșeau târziu, pe la miezul nopții. Preferau terasele, deși în orașelul de munte, după asfințit, era nevoie de pantaloni lungi și pulovere, ajungeau în locuri închise, cu tavan și fum gros de țigară, doar când îi împingea ploaia, câte-un vânt tăios, un frig care confunda mijlocul verii cu iarna sau când insista vreunul din cei cu care se împrieteniseră și cu care aveau atâtea de vorbit. Beau numai țării, una din femei cerea câteodată bere, cea cu părul șaten și cu multe brățări de aramă, dar o amesteca cu rom. Se împăcau peste tot cu muzica, așa cum curgea din boxe, s-a întâmplat totuși de câteva ori ca lunganul care avea la gât o cruce cât un pristolnic să se ridice de la masă, să sușotească cu barmanul și, cine știe cum, prin cuvintele cărei limbi, prin ce semne, să obțină *Black Magic Woman* a lui Santana. În rest, încercau să afle și aflau o mulțime de lucruri despre o altfel de juntă, una care-și ținuse ascunse însemnele militare sub băști și haine proletare, care nu folosiseră centre de detenție mici, camuflate, ci închisori uriașe și lagăre de muncă, ce pierduse șirul morților, deși morții purtau adesea nume ilustre între frontierele naționale, care nu fusese capabilă să ducă o echipă de fotbal la un campionat mondial decât o singură dată, în '70, când aventura se încheiase după meciurile din grupe și când starul ei, Gâscanu' (El Ganso), nu jucase nici măcar un minut, o juntă care dăruia biserici, care confiscase până și brutăriile și aerul de respirat, care făcuse în felul ei cam ce-a făcut Castro, dar cu specificul locului, mai dur, mai lung și cu Moscova mai aproape. Osemintele rămase de pe urma celor două junte erau de bună seamă la fel, vinovații lipseau și într-un caz și-n

celălalt, parcă s-ar fi volatilizat sau n-ar fi existat niciodată, noii politicieni semănau cu câinii dingo și cu vulpile, oamenii uitau repede în ambele emisfere, compasiunea și mânia aveau soarta florilor de toamnă peste care cade bruma, păliseră, se veștejiseră, apoi se uscaseră sub povara chiriilor, a prețurilor, a inflației, a telenovelelor și talk-show-urilor, a vieții de familie, a victoriilor și înfrângerilor de pe stadioane, azi și mâine contau mai mult decât ieri și alaltăieri, iar politicienii, cu iscusința câinilor dingo și a vulpilor, se refereau mai ales la poimâine. Așa cum fiecare individ are particularitățile lui, și fiecare juntă le avusese pe-ale ei, una inventase reeducarea, asmuțind o mână de deținuți turbați asupra celorlalți deținuți, încurajând sadismul (în penitenciarul unui oraș de câmpie cunoscut mai târziu pentru driblingurile Gâscanului și pentru feeria lalelelor) ca și cum ar fi ocrotit artele, cealaltă descoperise o scamatorie funerară, făcând să dispară cadavrele la scurt timp după mișcarea unor stegulețe pe piste de decolare ale armatei, când avioanele ajungeau în largul oceanului și deschideau trapele de parașutare. O puzderie de detalii, nuanțe, cronologii și pasaje biografice erau cuprinse în discuțiile acelea de la terase, baruri și pub-uri, în care se întâlneau două lumi, se goleau destule pahare și se umpleau câteva scrumiere. Ca de obicei, vorbele diurne nu aveau incandescența frazelor nocturne, faptele consumate la lumina zilei păreau pitice pe lângă ideile venite după lăsarea întinericului. Într-o dimineață, de exemplu, unul dintre argentinieni, cel care apăruse la castrul roman în tricoul franjurat, a avut impresia că ar fi ceva în neregulă cu falangele mâinilor. Cerceta sutele de pungi în care procurorii sigilasera probe, le întorcea pe toate fețele și le așeza

în ordine în lădițe, minuțiozitatea profesiei și experiența lui vizuală s-au atins deodată ca două fire electrice, contactul a provocat scânteii, iar scânteile l-au făcut s-o ia de la capăt, a opta oară într-o săptămână, de acea dată cu un scop precis. Și, încet, încet, senzația că un lucru nu era cum ar fi trebuit să fie a devenit certitudine. Dintre oasele și fragmentele de oase inventariate de magistrații militari, lipseau oscioarele degetelor mici. A fluierat scurt, într-un fel greu de imitat, și foștii elevi de gimnaziu din vara în care Mario Kempes străpunsese norii de confeti și ajunsese la cer (acolo unde trona o statuie de aur, Cupa „Jules Rimet”) s-au strâns ca degetele unei mâini, într-o altă vară, mai ales că era vorba tot de-un deget, de fapt de-o mulțime de degete, degete mici, fără nicio acoperire metaforică. Cei cinci dobândiseră reflexul de-a alcătui împreună o palmă sau un pumn cu mult timp în urmă, într-o întindere de 2780000 de kilometri pătrați, ca un triunghi gigantic, având baza pe Tropicul Capricornului, vârful în țara de Foc, latura vestică pe crestele Anzilor Cordilieri și cea estică, lungă de 2200 de mile marine, pe coasta Atlanticului, reflexul era condiționat de prezența unor rămășițe trupesti încă neidentificate, așa încât fluieratul unuia din ei, folosit în situații dificile, același pentru toți, îi adunase imediat și în spațiul minuscule, cu contur dreptunghiular, care reprezentase cândva o garnizoană romană dintr-un teritoriu nesigur. Se convinseseră că ciudățenia aceea nemaîntâlnită era chiar starea de fapt, se sfătuiseră fără martori și hotărâseră să nu divulge nimănui ce era limpede ca lumina zilei, apoi, după lăsarea întunericului, la masa unei terase cu felinare albe, cot la cot cu trei arheologi și cu iubita celui în cămașă cadrilată, înșiraseră nenumărate variante, imaginaseră

scenarii, băuseră vodcă și tequila, comentaseră în fel și chip. Fluieratul greu de imitat și graba lor de-a se strânge laolaltă stârniseră însă agitație înaintea prânzului, medicul legist, procurorii, locotenentul de jandarmerie, polițistul, reporterii și câțiva soldați își întrerupseseră treburile (să frunzărești ziarele, ca locotenentul, nu era propriu-zis o treabă, era o ocupație), îi priveau atent, unii se apropiau și puneau întrebări, îi interesa, bineînțeles, dacă găsiseră ceva nou în pungile sigilate; un procuror, căpitanul, își oferea insistent serviciile, nebănuind că avuseseră de-a face cu zeci de șopârle ca el, tot în uniformă, tot amabile și prefăcute, care se străduiseră să le intre pe sub piele. Potaliseră curiozitatea celorlalți spunându-le că nu era nimic important, doar o anomalie anatomică, femeia cu păr șaten și cu multe brățări de aramă îi șoptise căpitanului, un pic jenată pentru mărturisire, că văzuse un os pubian mai mare decât tot ce fusese inventariat. Apoi procurorii plecaseră să mănânce la Casa Matilda, argentinienii la casa arheologilor (unde doctorandul gătise, la aragazul cu butelie, ciorbă de dovlecei și tocăniță), șeful poliției se dusese acasă, jandarmii se întinseseră pe iarbă și deschiseseră niște conserve. După-amiaza, fiecare din cei cinci se arătase preocupat de altceva, unul refăcuse măsurătorile, notând într-un caiet cotele gropii comune, altul luase probe de sol și le studiaseră la microscop, una din femei, bruneta, folosiseră ustensilele și substanțele unui laborator chimic de campanie, picurând acizi și baze peste așchii de os, scufundând oase întregi în soluții reactive, cealaltă se dedicase scriptelor, rezumând însemnările lor de până atunci, iar ultimul se plimbase printre soldați, urmărindu-i cum desprind din pământ și din straturile tasate osemintele morților acelora fără

nume și vârstă. Toți cinci, în ciuda aparențelor, se concentraseră însă asupra unui singur lucru: să afle dacă în groapa comună, în zona ei virgină, neatinsă de șpaclurile jandarmilor, existau falange ale degetelor mici. Și existau. Nici mai multe, nici mai puține decât falangele celorlalte degete. Era clar, prin urmare (conveniseră mai târziu, la lumina felinarelor albe ale terasei), că mâinile nu fuseseră ciuntite înainte de înhumare și că, măcar în privința asta, cei care săpaseră un asemenea mormânt și îngropaseră trupurile de-a valma n-aveau niciun amestec. Degetele dispăreau acum, la timpul prezent, iar intriga polițistă pe care-o aveau în față era una fără alibiuri și piste false. Primii care atingeau oasele acelea de om erau soldații, dar ei ieșeau din discuție pentru că n-ar fi deosebit niciodată falangele degetului mic de cele ale inelarului sau arătătorului, fiindcă erau prea mulți, un pluton întreg, și n-ar fi reușit să fie uniți și abili încât să nu scape vreo vorbă sau să nu fie văzuți. Oasele ajungeau apoi pe mesele procurorilor tineri, în plin soare, unde erau studiate cu lupa, împărțite după criterii nu prea limpezi și introduse în pungi transparente. Dar nici ei nu erau făptașii. La o altă masă, noaptea, o masă cu oameni obișnuiți să scotocească în pământ (antropologi, arheologi și o fată care-și ajuta bunica la grădinărit), se rostiseră și argumentele: procurorilor tineri le lipsea un motiv pentru a fura degete mici; dacă ar fi avut totuși un motiv, le-ar fi fost imposibil să identifice, să separe și să sustragă atâtea oscioare, fiind vegheați aproape tot timpul de medicul legist și de șeful poliției; presupunând că medicul și polițistul ar fi fost implicați și ei, talentul lor actoricesc s-ar fi cuvenit elogiât, într-atât de bine simulau proastele relații cu complicități și ura

unuia pentru celălalt; acceptând ideea de teatru, se ajungea însă la prejudecățile ziariștilor și la grija lor de a nu-i scăpa din ochi pe procurorii tineri; mai mult, lucrurile se înfundau în absurd, doar era vorba de falangele unor degete, și nu de diamante. Cât despre colonelul-magistrat, el coordona și verifica totul, pe masa lui se oprea mai devreme sau mai târziu tot ce ieșea din groapa comună, el clasifica osemintele, el sigila pungile transparente, singur, nu accepta să fie asistat ori să i se țină companie, era bătrân și văzuse multe, pe el nu-l controla nimeni. Erau destui pe trepte mai înalte ale justiției militare, unii care-l împuterniciseră să conducă investigațiile și care i-ar fi putut cere socoteală, dar ei nu călcau pe la groapa comună. Pe lângă pomeții ascuțiți, colonelul mai avea o particularitate: un deget ciung, degetul mic de la stânga. La treizeci și patru de grade, când, lac de transpirație, slăbise nodul cravatei și-și deschieseră primii trei nasturi de la cămașă, observaseră cât își prețuia degetul pierdut. Îl purta la gât, prins de-un lănțișor de argint, ca o amuletă. Oare cine colecționa falange ale degetelor mici? Întrebarea nu se auzise la masa lor, nu din cauza muzicii (un FM cumînțel), ci fiindcă știau cu toții răspunsul. Când ceasul postului de radio a bătut de douăsprezece ori, colonelul-magistrat s-a transformat într-un șoricel, un hamster pătat, cu care se puteau juca în voie. L-au împins cu o nuielușă în fața unui complet de judecată, dar tremura ca varga, nu de frig; l-au scos de milă din boxa acuzaților și l-au plimbat prin câteva redacții pentru a fi fotografiat și filmat, însă acolo făcea pipi când clipeau blițurile și când se aprindeau luminile de platou; l-au scutit și de trauma mediatizării, mai ales că păta mochetele unor trusturi de presă importante, și l-au dus într-un

magazin de animale mici, ca să vadă cum e viața în cuști și colivii, să se privească-n ochi cu alți șoricei și să chițâie ceva, dar se uita în podea și tăcea mîlc, se blegise de tot; l-au legat cu o curelușă, o lesă pentru hamsteri, și l-au tras afară fiindcă nu mai reacționa la loviturile ușoare cu nuielușă, aerul proaspăt l-a pus pe picioare, mirosea speriat caldarâmul, rigolele, a dat cu nasul peste-un cotor de măr și a trecut mai departe, probabil că-n altă situație l-ar fi ronțait cu codiță cu tot, a încercat apoi să fugă, să-și caute o ascunzătoare, dîrdăia, nu de frig, curelușă se întindea ca un elastic, îl pîndea ceva din gurile de canal, din tomberoanele de gunoi, din găurile asfaltului, din curți, de sub vreo mașină parcată, precis nu o pisică. Așa cum îl scosese de milă din boxa acuzaților, l-au băgat într-o sacoșă și, mai târziu, când și-au amintit de el, i-au dat drumul printre pahare cu vodcă și tequila, legându-l de-o sticlă cu apă minerală. Se învârtea pe masă, căpiat de foame. l-au dat să roadă un șervețel, pe care i scriseseră să aducă degetele mici înapoi. Pe urmă, când se apropia ora unu, s-au ridicat să plece, iar șoricelul s-a făcut nevăzut, întrupându-se într-un om al legii dormind, în camera 211 a hotelului.

Adevărata problemă de care se loviseră căutătorii de trupuri dispărute era însă alta. Groapa comună (descoperită tot de-un căutător, un puști care săpa după râme) n-avea nicio legătură cu junta care-și ascunsese tresele, petlițele, steluțele, stemele și decorațiile militare sub băști și haine proletare. Trecuseră oceanul și ecuatorul ca arbitri ai unei deshumări controversate, într-o țară mică, cu harta ca un pește lătăreț, cu botul spre centrul continentului și cu coada lipită de-o mare, o țară care, după apusul juntei, își trimisese echipa la trei campionate mondiale,

obligând-o odată, prin hipnoză colectivă, să-l îmblânzească pe Gabriel Omar Batistuta și să învingă tricourile cu dungi alb-azurii. Cum nu făceau parte din tagma cămășilor albe, ci dintre cei infectați cu virusul „los desaparecidos”, își doriseră încă de pe malul drept al estuarului Rio de la Plata (din aeroport) și speraseră de-a lungul zborului (într-un Boeing) ca rămășițele acelea trupești, prin vârsta și descendența lor, să nu-i amăgească pe oamenii care nu meritau amăgiți și să nu dea apă la moară lichelelor. Și se întâmplase exact pe dos. Se convinseseră din prima zi că oasele și oscioarele nu erau chiar oale și ulcele, dar împliniseră sau se pregăteau să împlinească două secole. N-au spus-o imediat, a trebuit să plouă de mama focului, să intre-n barul înghesuit la un subsol și să-i întâlnească pe arheologii care coborâseră de mult în pivnița aia și-i împuținau rezervele de vin. Unul dintre argentinieni, stăpânul maioului cu chipul Papei, îmbrăcat atunci cu o bluză roșie, nu și-a ascuns pasiunea pentru chiromanție și le-a studiat o vreme palmele. Din ce-a deslușit, căutătorii de relicve romane se aflau în impas. A înțeles împreună cu ceilalți, din relatări, că arheologii localizaseră cu greu armurăria castrului, fuseseră la un pas să-i cunoască interiorul și inventarul, erau gata să vadă și să pipăie săbiile, platoșele, lănciile și pumnalele din veacul Antoninilor, când îi oprise un ofițer de poliție care doar părea să aibă creier de bibilică, dar de fapt avea însușiri de lup. Maiorul adulmecase puțin groapa comună, privise oasele dinăuntru ca pe-un uriaș os de ros, ciulise urechile nu la ce-i spuneau istoricii (între care un profesor universitar), ci la ce-ar fi fost posibil să se spună (în special despre el). Apucase apoi osul de ros și se lăsase cucerit de propria imaginație auditivă, declanșând practic nebunia osemintelor acelora,

disputele, suspiciunile și patimile. Ce e mai grav, stârnise și așteptări în țara de douăsprezece ori și jumătate mai mică decât Republica Argentina, unde mai demult se știau închisorile, dar se pierduse șirul morților, unde memoria se trezise cât de cât din ațipeală și unde muștele de pe căciula guvernului se încăpățâneau să nu-și ia zborul. Iar ei, chiar ei (de ce, Dumnezeu, tocmai ei?), cei cinci căutători de trupuri dispărute, erau nevoiți să-i spună domnului acelaia bătrân și drăguț care-i însoțea uneori la terase, dar se retrăgea devreme, care folosisese franceza și după gratii, că nu era cazul, nici locul, să fie ridicat un monument lângă groapa comună. Victimele juntei nu puteau fi omagiate la căpătâiul morților de ciumă.

3

Articolul care-l descria pe Onufrie slujind la marginea gropii comune numărase paisprezece rânduri și fusese înghesuit printre știri diverse, de vară, într-o pagină năpădită de reclamă. Probabil că legătura lui cu ziarele ar fi început și s-ar fi terminat odată cu acel text, dacă la final n-ar fi existat un citat, o frază rostită de el de nenumărate ori pe zi, reprodusă fără prescurtări sau adăugiri. Datorită enunțului acelaia neobișnuit, care avea fără îndoială publicul lui, un public însemnat, se tipăriseră însă și alte articole, în care se făcea vorbire despre mănăstirea pe care-o înălța la Piatra Roșie, despre paraclisul de lângă bradul cu nouă vârfuri, despre cicatricele strânse pe degetul lui arătător, despre pălăria de pai, despre ucenicii supuși, despre obiceiul lui de-a citi după-amiezele pe-un tăpșan înșorit, despre felul trăgănat de-a vorbi, despre defectul de dicție, despre cum amesteca vopselurile și-

și curăța pensulele, despre coliba lui și despre o mulțime de lucruri care mai adăugau câte-o tușă portretului și-i sporeau aura. Onufrie ținuse sub tăcere destule pasaje din trecut, cum erau anii copilăriei, împunsătura cu foarfeca în pulpa stângă a Pruncului, evadarea de la mină, recompunerea unei Evanghelii pe coajă de molid, prietenia din munți cu omul care-și ascundea chipul și se purta ca Sfântul Gheorghe, înmormântarea unui urs într-un parc din cel mai mare oraș, discuțiile cu fata din căruță, Sândica, pe care însoțitorii ei o hrăneau cu pește, o înveleau cu flori și-o credeau Trâmbița lui Dumnezeu, unele spaime și rătăcirii din timpul nopții, când i se părea că zilele se urătesc. La rândul lui, ajutorul dulgherului nu-și uitase jurământul și, sub asaltul întrebărilor și al curiozității dreptcredincioșilor, nu suflase o vorbă despre smocul de păr negru-albăstriu din creștetul părintelui. Chiar și așa, fiindu-i știute doar frânturi de biografie, unele seci, eliptice, ca perioada de pustnicie, altele doldora de amănunte, ca vindecarea miraculoasă de paralizie, în jurul călugărului se țesuse o legendă care-l prinsese în firele ei ca un năvod. La răspândirea numelui și a faptelor lui Onufrie contribuisese și-un reportaj lung, influențat în bună măsură de limbajul și de construcțiile epice din *Viețile Sfinților*, scris de-un tânăr care-și tănuise intențiile, muncise cu lopata la fundațiile viitoarelor chilii și dormise împreună cu ucenicii. Săptămânalul în care apăruse reportajul acela se ocupa cu tratamente naturiste, cu rețete cosmetice și culinare, cu formule rapide de slăbire, de regenerare a părului și de îndepărtare a coșurilor, trata teme precum lipsa apetitului sexual și absența orgasmului, recomanda lecturi și muzică, linii vestimentare și călătorii, oferea sfaturi pentru reușita în societate,

pentru serile intime și pentru bunele relații cu șefii, nu ocolea niciodată previziunile astrologice și se apleca într-un fel aparte asupra întâmplărilor și calendarului ortodoxiei, cu exces de evlavie și cu mare disponibilitate de-a zări semne cerești și miracole oriunde ar fi descins reporterii săi. Așa făcuse și-n cazul acela, prin fotografia care-l înfățișa pe călugărul cu pălărie de pai scuturând arătătorul de la dreapta, prin reproducerea micului paraclis și a bisericii înconjurată de schele, prin povestirea duioasă în care pogorârile Fecioarei erau reinventate, prima fiind socotită cea de la sanatoriu, descrisă noaptea, în toiul unei furtuni, când Sfânta Născătoare ar fi alunecat pe limba unui fulger, i-ar fi atins genunchii paralitici și l-ar fi reînvățat să umble, a doua fiind plasată în poiana de la Piatra Roșie, când Ea ar fi însemnat locul mănăstirii printr-un trăsnet venit din soare, nu din nori și ar fi trasat pe pământ conturul zidurilor, iar a treia fiind pusă în legătură cu groapa comună, ca și cum Maica Domnului i-ar fi șoptit călugărului să coboare muntele și să binecuvânteze osemintele revărsate printre ruinele cetății. Relatarea întinsă pe două pagini de ziar mai conținea o sumedenie de imagini închipuite, cum ar fi fost obiceiul unui stol de porumbei de-a înnopta pe acoperișul paraclisului sau apariția unei crăpături pe trunchiul bradului cu nouă vârfuri, care-ar fi copiat profilul Mariei. Asemenea lucruri cuprinse într-o asemenea publicație, mai ales vara, când oamenii au concedii și călătoresc, când zilele sunt lungi și călduroase, schimbaseră în multe privințe viața lui Onufrie. Soseau în poiană femei transpirate și îmbujorate după drumul prin pădure, nădăjduind că urcușul pieptiș avea rolul unei încercări și ștergea destule păcate, bărbați iritați și sceptici, vlăguți și ei

de panta abruptă, însetați și dornici să fumeze, copii gălăgioși și neastâmpărați, fericiți să se cocoate pe grămezile de nisip și pe schele, să rupă florile de la ușa paraclisului, să se stropească la izvor cu apă ca gheața, să țipe și să fluiera, să dea cu pietre după câini. Femeile voiau să vadă cu ochii lor ceea ce citiseră sau auziseră, iscodeau, şușoteau, încercau să descopere urmele și aburul minunilor, măcar firimituri de minuni rămase prin iarbă, aprindeau lumânări, băteau mătănii, îngenuncheau și-și umpleau pieptul cu aerul tămâiat de trecerea și de protecția Preacuratei, luau anafură și agheasmă, lăsau pomelnice, contribuiau la ridicarea sfintei mânăstiri după buzunar și după suflet, după fală și după orgolii, unele puneau banii în cutia milei, altele țineau morțiș să fie trecute pe lista ctitorilor ori să i-i ofere părintelui, toate aveau să-i spună ceva înainte de-a-i cere binecuvântarea, să se plângă, să-l roage, să-i povestească, să-i mulțumească, să-i ceară sfatul, să-i înșire vrute și nevrute, să cerșească învățături. Firi și firi, oameni și oameni, alungaseră tihna locului, schimbaseră ritmurile, sunetele, obișnuințele și decorul. Șuvoiul vizitatorilor, înfiripat încă de la apariția articolului de paisprezece rânduri, umflat după ieșirea altor articole din tiparnițe, nu pierise ca un torent năvalnic și trecător, ci se așezase în albia lui, ca un pârâu care n-avea să mai sece în niciun anotimp. Și șuvoiul îl obosea pe Onufrie, care nu i se putea feri din cale. Mânăstirea era lucrarea Născătoarei Pruncului Sfânt, vrerea Ei pe care o așteptase aproape jumătate de veac, răbdător, umil, sperând, până când răbdarea, umilința și speranța năpârliseră și se șubreziseră, înduioșând-O abia atunci, fiindcă Ea avea alte criterii decât muritorii, alt ceas și alte unități de măsură. Dacă ar fi înălțat schitul din propria lui voință, s-ar fi grăbit

să-și caute alt culcuș și i-ar fi lăsat pe alții să termine, călugări dornici să se scalde în pârâul nou apărut, cărora nu li se părea că zilele se urâtesc. Iubirea unui bătrân întrece însă celelalte iubiri. Iar ca unealtă în mâinile Ei ziditoare, nu-și îngăduia să plece. Suporta și se obișnuia, era nevoit să facă lucruri la care nu se gândise niciodată, să pună un ucenic la ușa când se ruga și când se odihnea, să sfințească câte zece pâini mărunțite și câte-un butoi de apă ca să ajungă anafura și agheasma pentru toți, să așeze la intrarea în paraclis două tăvi uriașe, cu apărători de vânt (prea se înnegrise iarba de la lumânări), să citească teancuri de pomelnice și să spovedească suflete până la dimineată, să lege un câine în lanț, unul alb și mișos, cel mai repezit, să ceară să mai fie săpată o latrină, adâncă și încăpătoare, să oprească tot felul de sminteli de-ale credincioșilor, fiindcă ei, chiar dacă nu văzuseră stolul de porumbei și nici profilul Mariei, aruncau boabe și pesmeți pe acoperișul paraclisului până încolțise grâul printre șite, până se înfundaseră streșinile și se umpluse pământul cu găinațul altor păsări, agățau de crengile bradului cu nouă vârfuri atâtea iconițe, buchete, cruciulițe, poze cu suferinzi și scrisori cu rugăminți, încât ajunsese un fel de brad de Crăciun, își umpleau buzunarele cu pietricele din balastul pentru fundații, convinși că apără de rele, poartă noroc și lecuiesc bolile. Ca să îndrepte ce creștea așa de strâmb, a trântit într-o zi cu arșiță ușa chilie, a ridicat altfel decât de-obicei arătătorul de la dreapta și a rostit apăsător, nu tărăgănat, că *de trei ori s-a pogorât Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin și încredere lui Onufrie*. Și s-a făcut liniște, o liniște care țiuia, întreruptă abia de câinele alb și mișos din lanț, atunci când părintele l-a dezlegat cu mâna lui și a promis cu

voce tare că n-o să-l mai lege. Și câinele a rupt-o la fugă, fugea-n cerc, lovea cu fruntea și cu coada poalele sutanei, scâncea și se gudura, fugea cu limba într-o parte, cu urechile-n vânt, îi sărea cu labele din față pe piept, i-a lins barba și i-a rupt cu dinții un șiret. Apoi ucenicii au periat acoperișul, au greblat și au măturat în jurul paraclisului, s-au suit pe-o scară și au curățat bradul cu nouă vârfuri, au îngrădit balastul pentru fundații și l-au acoperit c-o prelată. Au muncit până s-a întunecat, iar poiana de la Piatra Roșie a arătat scurt timp, cât lumina fusese cenușie, ca înainte de tipărirea articolului de paisprezece rânduri. Pentru călugărul care trecuse de optzeci de ani și de-o paralizie, umbrele înserării s-au alăturat lucrurilor neatinse de șuvoi. Se ruga în coliba lui și amenința cu arătătorul către peretele de la miazănoapte, fiindcă din stânga icoanelor și a candeliei credea că vin duhurile rele, se trezea vorbindu-i Preacuratei, se mai trezea plângând, hrănea câinii cu mâna lui, își reteza moțul negru-albăstriu din patru în patru ore și ardea smocurile de păr ca să nu fie găsite și tratate drept moaște, scria câte-un acatist pe coajă uscată de molid, folosind o pană și ulei de afine, ieșea uneori noaptea, tiptil, se lungea în iarbă și privea perdeaua de stele în spatele căreia dormea Fecioara, alteori ieșea să prindă răsăritul. Și într-o dimineață, când soarele încă nu trecuse culmea împădurită de peste vale, a văzut pe trunchiul bradului cu nouă vârfuri niște pălării mari de iască, fixate nici prea sus, nici prea jos, ca să poată fi observate de ochii care le înțelegeau rostul.

Pe urmă, timpurile verbelor și-au găsit un făgaș comun, persoanele povestitorilor, întâi și a treia (ultima cu atâtea variante și identități), au devenit una singură, iar lucrurile s-au îngrămădit către o zi care a început indecis și a rămas nehotărâtă, nici cu soare dogorător, nici cu nori grei, mai degrabă cu o peliculă gri deschis acoperind cerul. Tanti Paulina, a cărei temperatură se cumînțise și-n tratamentul căreia fusese introdusă hidrazida, a zis că așa o zi nesuferită n-a mai pomenit de mult, că-i apasă ceva capul parc-ar lipi-o de pernă, că simte furnicături în brațe și-n picioare. I-a cerut surorii ei Lucica să-i facă vânt cu un ziar, s-a rugat să cadă doi-trei stropi de ploaie ca să se termine odată cu presiunea atmosferică, a sărit ca arsă când a aflat că-n dulapul ei, printre jerseuri, a apărut un plic pe care era trecut cu litere mari și rotunjite numele chiriașului și care avea înăuntru douăzeci de bani de aur. Ești un catâr, un catâr în carne și oase, i-a strigat lui Petruș pe la douăsprezece, când a sosit singur, cu sufertașul plin. Sorbea din supa cu găluști și-l certa că n-a acceptat cadoul, mesteca repezit bucățele de friptură și legume fierte și nu pricepea de unde atâta încăpățănare, și-a vărsat furia pe șantierul arheologic, pe statuetele de bronz și pe brățări, pentru că asta credea ea că s-ar ascunde în armurăria castrului, iar la sfârșit, lingându-se pe degete după plăcinta cu mere, a spus că un dar de nuntă n-o să mai poată fi refuzat. A ațipit cu o compresă rece pe frunte, cu pofta de mâncare care-o speria pe Eugenia Embury de câte ori îi gătea și-o vizita, cu imaginea rozalie a unei nunți la care nu se gândise nimeni. Afară era înăbușitor, aerul nu se mișca deloc, așa că și-au dorit și alții comprese. Procurorii militari n-au stat jos o clipă, i-au supravegheat îndeaproape pe soldați, au cerut șpacluri și au lucrat

cot la cot cu ei, s-au sfătuit în repetate rânduri și au făcut o mulțime de însemnări, nu înțelegeau nici în ruptul capului de ce apar în dimineața aia atâtea falange ale degetelor mici. N-au putut să raporteze situația și nici să primească ordine, fiindcă șeful lor lipsea; potrivit planului din schimbul trei, colonelul primise un telefon noaptea și părăsise camera 211 înainte să se lumineze. La casa arheologilor, în schimb, au stat jos tot timpul, au urmărit din cerdac vânzoleala de la groapa comună și au băut ceai neîndulcit. S-au ridicat de pe scaune abia la prânz, au prăjit pește sub același strat subțire de nori și au destupat o sticlă cu șampanie, când argentinienii au vrut să ciocnească o cupă (și s-au mulțumit cu căni și pahare) la ultima lor masă acolo. După-amiaza, la conferința de presă improvizată într-o sală mică a hotelului, cu toate ferestrele deschise, cei cinci antropologi și-au prezentat concluziile. Ca observatori străini chemați să se pronunțe asupra eventualei fraudări a unor oseminte, erau de părere că morții aceia aruncați și îngropați laolaltă fuseseră vii cu mult înainte de proclamarea republicii, chiar cu mult înainte de suirea primului rege pe tron, într-o epocă în care comandantul Manuel Belgrano, în altă patrie, încă nu-i zdrobise pe spanioli în bătăliile de la Tucumán și de la Salta și-n care molimele, mai cu seamă ciurma, făceau ravagii în ambele emisfere. Au adăugat că opinia lor avea doar caracter consultativ și că verdictul urma să fie dat de investigatorii oficiali, care nu-și încheiaseră cercetările. În încăpere era zăduf, așa că domnul în vârstă, care nu era ziarist și care nu renunța la haina de in, s-a grăbit să iasă, foarte palid, ștergându-și fruntea cu batista și căutând un pahar cu apă. Până să se termine ziua aceea care începuse indecis și rămăsese nehotărâtă, a

rupt în bucățele opt planuri ale unui monument, a aruncat hârtiile în closet și a tras apa de douăzeci și trei de ori. Noaptea, nu în prima noapte, ci în cealaltă, a burnițat și a bătut vântul. Printre zidurile cetății s-a prelins o siluetă, poate era un câine, înainta puțin, fără zgomot, asculta, se strecura, s-a apropiat mai întâi de singura santinelă de acolo, trebuie să fi simțit după ritmul respirației sau după poziția corpului că soldatul doarme, s-a dus apoi în direcția opusă, tot cu mișcări scurte și precaute, s-a oprit la marginea gropii comune, nu era un câine, era un om care mergea ciucit, cu pași mici și iuți, tot ieșea din ascunzătoarea pe care și-o găsisese, călca cu grijă peste oseminte și risipea ceva dintr-un săculeț pe deasupra lor. Era așa de întuneric, încât silueta nu numai că n-avea chip, dar n-avea nici umbră. Dimineața au descoperit primele gloanțe vechi și ruginite, fragmente de os care purtau semnul gloanțelor acelora, chiar un craniu la care glonțul perforase fruntea și se înfipsese în calotă. Tot dimineața, Onufrie avea să asculte spovedania unui om pe care nu-l mai văzuse și nu-l mai auzise, dar pe care-l mai spovedise demult prin mijlocirea unor scrisori.